

MKIK GVI Kutatási Füzetek 2005/1

**A kis- és közepes vállalkozások foglalkoztatási, üzleti
helyzete és kilátásai 2004-2005**

Egy empirikus vállalati felvétel eredményei

Budapest, 2005. Június

A MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

GVI – Research Institute of Economics and Enterprises
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

GVI Kutatási Füzetek – 2005/1

A kutatásra és az adatfelvételre az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) által támogatott „Szakképzett munkaerő iránti kereslet várható alakulása és ezt meghatározó tényezők” című, a GVI és az MTA KTI által végzett kutatás keretében (szerződésszám: OFA/122-4341/35.), valamint az MKIK és az Oktatási Minisztérium közötti szerződés keretében (szerződésszám: FKA-KT/1-2004) került sor.

Az elemzést írta:

Selmeczy Iván (munkatárs, Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet)
e-mail: selmeczy@gvi.hu

Kutatásvezető:

Tóth István János (tudományos főmunkatárs, MTA KTI,
ügyvezető igazgató, GVI)
e-mail: tothij@econ.core.hu
Internet: <http://www.ktk-ie.hu/~tothij>

Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet
Budapest, 2005. június
ISSN: 1589-7451
ISBN: 963 218 834 9
Felelős kiadó: Tóth István János, ügyvezető igazgató
Technikai szerkesztés: Selmeczy Iván
© GVI
Készült a TYPO-REP nyomdában (1149 Budapest, Egressy út 23-25)

Cím: 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 12.
Tel: 235-0584
Fax: 235-0713
e-mail: gvi@gvi.hu
internet: <http://www.gvi.hu>

Tartalom

Vezetői összefoglaló.....	5
1. A felvétel és a minta főbb jellemzői.....	9
2. A vállalkozások üzleti helyzete és várakozásai.....	21
2.1. A 2004. ÉVI ÜZLETI EREDMÉNNYEL KAPCSOLATOS VÁRAKOZÁSOK.....	21
2.2. TERMELŐKAPACITÁSOK KIHASZNÁLTSÁGA.....	25
2.3. A TERMELÉS- ÉS FORGALOMSZINT VÁRHATÓ ALAKULÁSA 2004-BEN ÉS 2005-BEN	30
3. A jelenlegi és a várható munkaerőkereslet.....	33
3.1. A MUNKAERŐ-ÁLLOMÁNY STRUKTÚRÁJA	33
3.2. A SZAKKÉPZETTSÉG HELYZETE A FOGLALKOZTATÁSBAN	35
3.3. PÁLYAKEZDŐ FOGLALKOZTATOTTAK	41
3.4. FOGLALKOZTATOTTAK SZÁMÁNAK VÁRHATÓ ALAKULÁSA 2004- ÉS 2005-BEN	47
3.5. A KAPACITÁSBŐVÍTŐ BERUHÁZÁSOK ÉS A LÉTSZÁM ALAKULÁSA KÖZÖTTI KAPCSOLAT	52
4. A bruttó bérek színvonala és várható alakulása	57
4.1. ÁTLAGBÉREK SZÍNVONALA 2003-BAN	57
4.2. A 2004. ÉVI BÉRNÖVEKEDÉS ÜTEME ÉS A VÁLTOZÁS OKAI	62
5. A vállalatok elégedettsége a pályakezdők képzettségével.....	67
6. A gyakorlati képzőhelyek 2004. évi és várható kapacitása	75

Vezetői összefoglaló

1. Adatfelvétel. A Gazdaság - és Vállalkozáselemző Intézet a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarával közösen 2004. augusztus-október között kérdőíves felmérést végzett kis és közepes vállalkozások foglalkoztatási, üzleti helyzetéről ill. ezzel kapcsolatos várakozásairól. A kérdőív kérdéseire összesen 3586 vállalkozó válaszolt. A minta a GVI korábbi felméréseivel összevetve rendkívül kiterjedtnek és egyedinek minősül, ezért az elemzés során csak elvétve kínálkozott lehetőség a kapott eredmények idősoros vizsgálatára, de ahol lehetőséget láttunk erre, minden esetben összehasonlítottuk a kapott adatokat korábbi felvételeink eredményeivel.

2. A minta. A megkérdezett cégek közel mindegyike 100 %-os magyar tulajdonban volt. A mintában 33,4 % a nem személyi szolgáltatásokat és 32,8 % a személyi szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások, 19,7 % az építőipari és 14,1 % a feldolgozóipari vállalatok aránya. A GVI konjunktúra-felméréseivel szemben a megkérdezettek között igen alacsony, mindössze 5,5 % a közepes vagy nagy, 50-nél több főt foglalkoztató vállalatok aránya, és több mint 70 %-ot tesz ki a 10 főnél kisebb vállalkozások száma. A létszám-kategóriák szerinti megoszlás tekintetében a minta viszonylag jól illeszkedik a KSH 2003. évi felmérésének országos mintájához.

3. Üzleti eredménnyel kapcsolatos várakozások. A megkérdezett vállalkozások közel kétharmada optimista a 2004. év várható üzleti eredményét illetően, nullszaldóra a cégek 27,9 %-a számít és mindössze 9,2 %-a prognosztizált veszteséget. A nyereséget előrejelzők aránya az építőipari vállalkozások között a legnagyobb (75,7 %), és a személyi szolgáltatást végzőknél a legkisebb (54,9 %). A veszteséggel zárók aránya várhatóan a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban lesz a legmagasabb (13 %). A nullszaldóra számító vállalkozások aránya kiemelkedően magas az 1 fős vállalkozások ill. önfoglalkoztatók valamint a 2-9 fős mikrovállalkozások körében (33,7 % és 27,6 %), amiben feltehetően nemcsak a várakozások, hanem a túlzott nyereségesség elkerülésére irányuló törekvések is tükröződnek.

4. Termelőkapacitások kihasználtsága. A vállalatok átlagban a termelőkapacitások 72 %-os kihasználtságáról számoltak be. A válaszadók fele-fele arányban 75 %-nál magasabbnak, illetve alacsonyabbnak ítélték cégük kapacitásának kihasználtságát. A legjobb hatékonysággal átlagosan az építőipari cégek (80,83 %) működnek, a legrosszabb átlag a nem személyi szolgáltatásokat végző cégeknél mutatkozott (66,49 %). A nagyobb árbevételű cégek átlagosan jobban kiaknázzák a termelőkapacitásokat, leszámítva a 2-9 fős, és a 10-20 millió forint árbevételt realizáló vállalatokat. Míg az előbbieket körében alig több mint fél százalékponttal rosszabb a kapacitások átlagos kihasználtsága, mint az 1 fős vállalkozások esetében, az utóbbiak átlagosan 2,37 százalékponttal rosszabb hatékonyságról számoltak be, mint az egy osztállyal kisebb, 1-10 millió forint árbevételt elért vállalatok.

5. Termelés és forgalom alakulása. A termelés- ill. forgalomszint megítélésében a vállalkozók többnyire optimisták. A válaszadók 44,3 %-a szerint a termelés ill. forgalom szintje a vállalkozásuknál 2004-ben nem változik a 2003-as szinthez képest, 30,8 %-uk véli úgy, hogy növekedés várható, míg 22,2 %-uk szerint csökkenés következhet be. Ugyanezek az arányok a 2004-es szintet alapul véve 2005-re prognosztizálva rendre 41,4 %, 41,3 % valamint 12,4 %. A megelőző évhez viszonyítva, a termelés- ill. forgalomszint 2004. évi növekedésére számító cégek aránya az építőiparban a legmagasabb (38,1 %), illetve ez a gazdasági ág emelkedik ki a forgalomszint csökkenését előrejelzők legkisebb arányszámával (14,2 %) is. A pozitív várakozásról számot adó vállalkozások aránya jelentősen alacsonyabb a személyi szolgáltatások gazdasági ágban (21,4 %). A 2004-re adott előrejelzésekhez viszonyítva 2005-re vonatkozóan mind a négy gazdasági ágban többen számítanak a termelés-/forgalomszint növekedésével. Ezen túlmenően a pozitív várakozásúak arányszámában mind a feldolgozóipar (47,4 %), mind a nem személyi szolgáltatások gazdasági ág (51,5 %) már megelőzi az építőipart (46,5 %). A 2005-re csökkenést prognosztizálók legalacsonyabb aránya változatlanul az építőiparban mutatkozott.

6. Foglalkoztatás. A részidős foglalkoztatás a személyi szolgáltatásban a leggyakoribb és az építőipari cégek között a legritkább. A mintában jelentős súlyt képviselnek a nagyobb arányban fizikai munkaerőt foglalkoztató vállalkozások. A vállalatok 92,6 százalékában kisebb a szellemiek aránya, mint a fizikai dolgozóké. A foglalkoztatott fizikai munkaerő szakképzettségének a fizikai foglalkozásúak összlétszámával súlyozott átlaga 70,3 % a teljes mintában. A létszám vagy árbevétel szerint nagyobb vállalatoknál dolgozó fizikai foglalkozásúak között egyértelműen alacsonyabb a szakképzettek aránya, mint a kisebb vállalkozásoknál.

A fizikai foglalkoztatottakon belül a feldolgozóiparban és a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban kisebb (64,2 % és 63,4 %), az építőiparban és a személyi szolgáltatásban nagyobb (87,5 % és 90,7 %) a szakképzettek aránya.

A vállalkozók túlnyomó többsége, 65,4 %-a 2004-ben nem szándékozott felvenni pályakezdőt a kamarák által gondozott 16 szakmában. Ezen vállalkozások többsége, 89 %-a elsősorban azért nem kíván pályakezdőt alkalmazni, mert nincs szüksége új munkaerőre. A pályakezdők iránti igény hiányát a cégek 33,5 %-a azzal indokolja, hogy gyakorlattal rendelkező munkaerőt keresnek, és 21,4 % azoknak az aránya, akik rossz tapasztalatokkal rendelkeznek a pályakezdőket illetően.

A foglalkoztatottak 2004. évi létszámában a cégek 16,5 %-a növekedésre, és 5,7 %-a csökkenésre számított. A változást előrejelző 787 vállalkozó közül mindössze 243 adta meg a változás mértékét. Ennek alapján 2004-ben a vizsgált vállalatok körében 2735 fővel csökken a foglalkoztatottak száma. A 2005. évre vonatkozó előrejelzések alapján mind a négy gazdasági ágra érvényes, hogy nagyobb a létszám növekedést előrejelzők aránya azon vállalkozások között, amelyek pozitívabban ítélik meg a termelés- ill. forgalomszint várható alakulását. Különösen erős a várható forgalomszint és a létszámváltozás közötti összefüggés a nem személyi szolgáltatást nyújtó vállalkozások körében.

A megkérdezett vállalkozók 37,6 %-a tervez kapacitásbővítő beruházást 2004-ben vagy 2005-ben. Ezen cégek 54,8 %-a tervezi a beruházások következtében változtatni a foglalkoztatottak számán, amin belül közel 100 %-os a létszám bővítését szándékozók aránya. Gazdasági ág szerint a személyi szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások között a legkisebb mind a kapacitást bővítők, mind az ennek következtében létszámbővítést tervezők aránya (33,5 % és 13,1 %). Létszám-kategóriák szerint különösen a kis, 10-19 főt foglalkoztató cégek körében nagy a kapacitásbővítők aránya (48 %).

7. Bérek. A válaszok alapján az egy főre jutó bruttó átlagbér 2003-ban 128 536 forint volt. A 2003-ban 20 millió forintnál magasabb árbevételt elérő vállalatoknál átlagosan bruttó 132 070 forint jutott egy foglalkoztatottra, ami nem tér el szignifikánsan az országos átlagtól. A legmagasabb bruttó bérré a feldolgozóiparban foglalkoztatottak számíthatnak, ahol a vállalatok 32 %-a átlagosan több mint 100 ezer forintot fizetett egy dolgozónak. A 2003-ban 1–10 millió forint közötti árbevételt realizáló vállalatok meglepően magas aránya, 11,3 %-a volt képes átlagosan 150 ezernél magasabb bért fizetni. A 100 milliónál is magasabb árbevételt elérő cégek esetében ez az arány mindössze két százalékponttal bizonyult nagyobbak.

Becslések szerint a bruttó bérek 2004-ben átlagosan 7,95 %-kal növekedtek, ezen belül legnagyobb ütemben a feldolgozóipari és építőipari cégek körében emelkedtek (+8,03 % és +8,54 %). A legkisebb ütemű, 6,17 %-os béremelés a személyi szolgáltatások gazdasági ágban történt.

Az árbevétel exportból származó aránya gyenge negatív kapcsolatban áll a béremelés várható ütemével, azaz a nagyobb arányban exportálók várhatóan kisebb ütemben növelik a béreket. A termelő-kapacitásokat jobban kihasználó cégek nagyobb ütemű béremelést prognosztizáltak.

8. Pályakezdők. A 2000. és 2001. évi felméréssel való összehasonlításban a munkáltatók 2004-ben a pályakezdők felkészültségével - gyakorlatilag képzettségtől és bírálati szemponttól függetlenül - elégedettebbek. Az érettségivel ill. egyetemi diplomával rendelkező pályakezdők ugyanakkor ismételten kedvezőbb osztályzatot kaptak, mint az érettségizetlen vagy főiskolai végzettségű társaik. Az érettségi nélküli pályakezdők az átlagos 3,38-as összesített osztályzatnál jelentősen gyengébb jegyet kaptak számítógépes (2,96) és gazdasági ismereteikre (2,86) és 2,38 osztályzattal átlagban legrosszabbnak az idegennyelv-tudásukat minősítették a megkérdezett vállalkozók. Az érettségizett pályakezdők az idegennyelv-tudásukra kaptak a 3,91-es összesített átlagjegynél jelentősen rosszabb minősítést (3,16), és a 3,56-os jegyből ítélve gazdasági ismereteik sem kielégítőek. A neveléssel és szocializációval kapcsolatos tulajdonságokban – mint pl. együttműködési készség, munkafegyelem, stb. – a szakképzettek érettségitől függetlenül az átlagosnál jobb osztályzatot kaptak. A főiskolai és egyetemi végzettségűek teljesítménye különösen az önálló munkavégzés és a szakmai gyakorlati jártasság tekintetében marad el a szakképzettekétől. A vállalat mérete szerint összességében a nagyobb árbevételű vállalatok elégedetlenebbek a pályakezdőkkel, és ez különösen igaz az érettségizettek értékelésére.

1. A felvétel és a minta főbb jellemzői

A Gazdaság - és Vállalkozáselemző Intézet a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarával közösen egy országos empirikus felmérést végzett, a magyar vállalatok és vállalkozások körében. A kérdőív kérdései a vállalkozások foglalkoztatási ill. üzleti helyzetének és kilátásainak feltérképezésére irányult. Az adatfelvételre 2004. július 28. és október 10. között került sor. A lekérdezett minta alapját a Kamarai gyakorlati képzésben résztvevő vállalatokat tartalmazó adatbázis adta. A kérdezés során a kérdőívre túlnyomó részben a cégek felső vezetői (ügyvezető igazgatók, munkaügyi vezetők, stb.) válaszoltak, illetve az egyéni vállalkozások esetében a vállalkozók, mint önfoglalkoztatók adtak választ. A kérdőívet összesen 3586 megkérdezett töltötte ki.

1.1. Táblázat: A minta megoszlása megyék szerint (%)

Megyék	Vállalkozások száma	Vállalkozások aránya (%)
Bács-Kiskun	125	3,5
Baranya	238	6,6
Békés	181	5,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	184	5,1
Csongrád	124	3,5
Fejér	169	4,7
Győr-Moson-Sopron	232	6,5
Hajdú-Bihar	258	7,2
Heves	91	2,5
Jász-Nagykun-Szolnok	111	3,1
Komárom-Esztergom	213	5,9
Nógrád	100	2,8
Pest	138	3,8
Somogy	177	4,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	201	5,6
Tolna	92	2,6
Vas	96	2,7
Veszprém	174	4,9
Zala	188	5,2
Budapest	494	13,8
Összesen	3586	100,0

1.2. Táblázat: A minta megoszlása régiók szerint (%)

Területi egység	Vállalkozások száma	Vállalkozások aránya (%)
<i>Közép-Magyarország</i>	632	17,6
Budapest	494	13,8
Pest	138	3,8
<i>Közép-Dunántúl</i>	556	15,5
Fejér	169	4,7
Komárom-Esztergom	213	5,9
Veszprém	174	4,9
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	516	14,4
Győr-Moson-Sopron	232	6,5
Vas	96	2,7
Zala	188	5,2
<i>Dél-Dunántúl</i>	507	14,1
Baranya	238	6,6
Somogy	177	4,9
Tolna	92	2,6
<i>Észak-Magyarország</i>	375	10,4
Borsod-Abaúj-Zemplén	184	5,1
Heves	91	2,5
Nógrád	100	2,8
<i>Észak-Alföld</i>	570	15,9
Hajdú-Bihar	258	7,2
Jász-Nagykun-Szolnok	111	3,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	201	5,6
<i>Dél-Alföld</i>	430	12,0
Bács-Kiskun	125	3,5
Békés	181	5,0
Csongrád	124	3,5
Összesen	3586	100,0

A vállalatok túlnyomó többsége, 55 %-a egyéni vállalkozás, valamivel több mint egynegyede, 27,7 %-a Kft. és 12,4 %-a Bt. formában működik. Az Rt-k és a Kkt-k aránya 2,4, illetve 1,1 %-ot tesz ki, míg az egyéb szervezetek, a szövetkezetek, a Kht-k és a költségvetési szervezetek aránya egészen elenyésző, 1 % alatti a mintában. (lásd 1.3. táblázatot)

1.3. Táblázat: A minta megoszlása a vállalkozási forma szerint (%)

Vállalkozási forma	Vállalkozások száma (N)	Vállalkozások aránya (%)
Egyéni vállalkozás	1969	54,9
Kft.	992	27,7
Bt.	446	12,4
Rt.	85	2,4
Kkt.	38	1,1
Egyéb szervezet	25	0,7
Összesen	3586	100,0

A megkérdezett vállalkozások mindössze 1,8 %-a, összesen 67 cég vegyes vagy külföldi tulajdonú, vagyis a mintát alkotó vállalkozások szinte mindegyike magyar kézben van.

A felmérésben résztvevő vállalkozások ágazati eloszlását a megadott TEÁOR kódok alapján kapjuk meg. A megkérdezettek kétharmada, összesen 2474 vállalkozó adta meg fő tevékenységének ágazati kódját. Ezen vállalkozások 34,8 %-a az iparba tartozik, és 65,2 %-uk végez szolgáltatást. A feldolgozóipari vállalkozások aránya 14,3 %, az építőipariaké 20,5 % a mintában. A szolgáltató vállalkozásokon belül a személyi szolgáltatást végzők 32,5 %-ot, a nem személyi szolgáltatást végzők 32,7 %-ot képviselnek. (lásd 1.4. táblázatot) A TEÁOR kódok alapján a 810 nem személyi szolgáltatást végző vállalkozás jelentős része, 82,3 %-a vendéglátással foglalkozik, ami a teljes mintának 26,9 %-át teszi ki. Ezzel szemben a kereskedelmi, gazdasági szolgáltató és szállítással foglalkozó vállalkozások aránya alacsony (17,7 %) a nem személyi szolgáltatást végzők között, és igen csekély, mindössze 5,9 % a teljes mintában.

1.4. Táblázat: A minta gazdasági ág szerinti megoszlása a TEÁOR kódok alapján (%)

Gazdasági ág	Vállalkozások száma	Vállalkozások megoszlása (%)
Feldolgozóipar	354	14,3
Építőipar	507	20,5
Személyi szolgáltatás	803	32,5
Nem személyi szolgáltatás	810	32,7
Összesen	2474	100,0

Mivel a vizsgálatban a munkaerő-piaci kérdések egy része (13., 15.2. és 18. kérdés) a kamarák által gondozott 16 konkrét szakmára vonatkozik, információhoz jutottunk a vállalkozások fő tevékenységi körének megfelelő szakmákat illetően, így módunkban állt azokat a vállalkozásokat is ágazat szerint csoportosítani, amelyek nem adták meg TEÁOR kódjukat.

A 16 szakmát, amelyre a felmérés irányult, gazdasági ágakba soroltuk, és az így megkapott ágazati változó alapján számítottuk a hiányzó cégek ágazati megoszlását. A szakmákat az alábbiak szerint soroltuk a négy gazdasági ág egyikébe:

- a feldolgozóiparhoz a kárpitos, asztalos, bőrdíszműves, cipőfelsőrész-készítő, férfiruha-készítő, nőiruha-készítő szakmát;
- az építőiparhoz a kőműves, szobafestő-mázoló-tapétázó, ács-állványozó szakmát;
- a személyi szolgáltatások körébe a fodrász, kozmetikus szakmát;
- a nem személyi szolgáltatások körébe a pincér, cukrász, szakács, valamint a villanszerelő szakmát soroltuk.

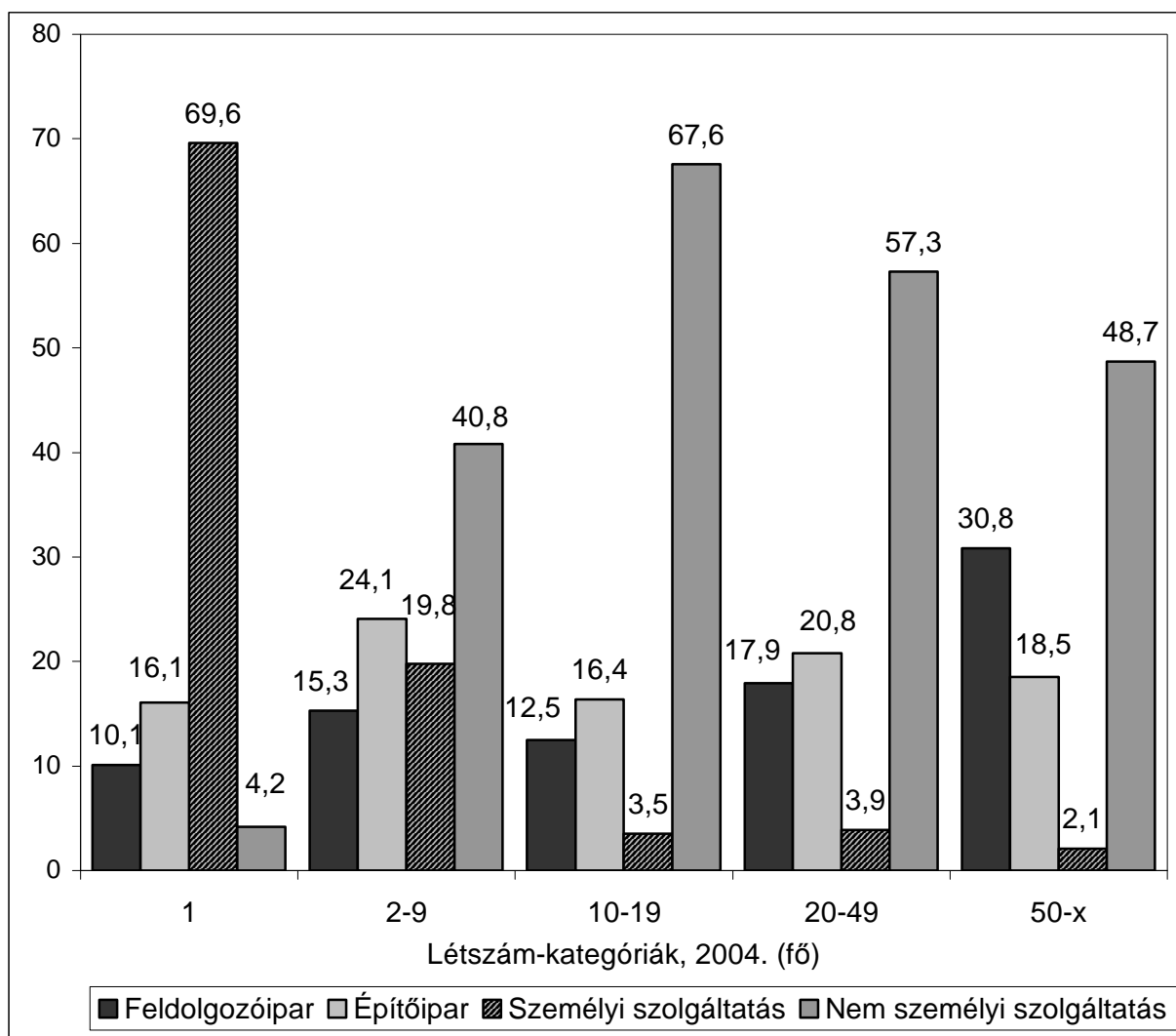
Figyelembe vettük azt is, ha egy vállalkozás több ágazathoz tartozó szakmában is foglalkoztatott munkaerőt. Ezekben az esetekben azt a szakmát vagy azokat a szakmákat vettük alapul, amelyekben nagyobb volt a foglalkoztatottak száma. Ilyen esetre azonban kizárólag az építőipari szakmák és az asztalos, villanszerelő szakma esetében volt példa. Ennek megfelelően az építőiparhoz soroltuk pl. azt a vállalkozást, amely 15 szobafestő-mázolót vagy tapétázót, de csak 10 asztalost foglalkoztat. A besorolást követően mindössze 14 olyan cég szerepelt a mintában, amelyről semmiféle információhoz nem jutottunk a tevékenységüket illetően. (lásd 1.5. táblázatot)

1.5. Táblázat: A minta gazdasági ág szerinti megoszlása korrigált adatokkal (%)

Ágazatok	Vállalkozások száma	Vállalkozások megoszlása (%)
Feldolgozóipar	505	14,1
Építőipar	702	19,7
Személyi szolgáltatás	1172	32,8
Nem személyi szolgáltatás	1193	33,4
Összesen	3572	100,0

Az egy fős vállalkozások és önfoglalkoztató egyéni vállalkozók túlnyomórészt a személyi szolgáltatásokhoz tartozó - mint pl. a fodrász vagy a kozmetikus - szakmákat képviselik, arányuk 69,6 %. A 10 fő alatti mikro-vállalkozások 19,8 %-a személyi, 40,8 %-a nem személyi szolgáltatásokat nyújt, továbbá egynegyedük (24,1 %) az építőiparban, 15,3 %-uk a feldolgozóiparban tevékenykedik. A 10-19 és a 20-49 fővel rendelkező vállalkozások legnagyobb arányban a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban vannak jelen, arányuk rendre 67,6 % és 57,3 %. A 10-19 fős cégek 16,4 %-a képviseli az építőipart, a 20–49 fős cégek közel egyötöde (17,9 %) a feldolgozóipart és egyötöde (20,8 %) az építőipart. Az 50 fő feletti létszámú vállalatok elenyésző része, mindössze 2,1 %-a végez személyi szolgáltatásokat, 18,5 %-a az építőiparban tevékenykedik, és legnagyobb arányban a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban, vagyis a vendéglátásban, kereskedelemben és a szállításban vesznek részt (48,7 %), feldolgozóipari arányuk pedig 30,8 %. (lásd 1.1. ábrát)

1.1. Ábra: A különböző méretű vállalkozások megoszlása ágazatok szerint (%)

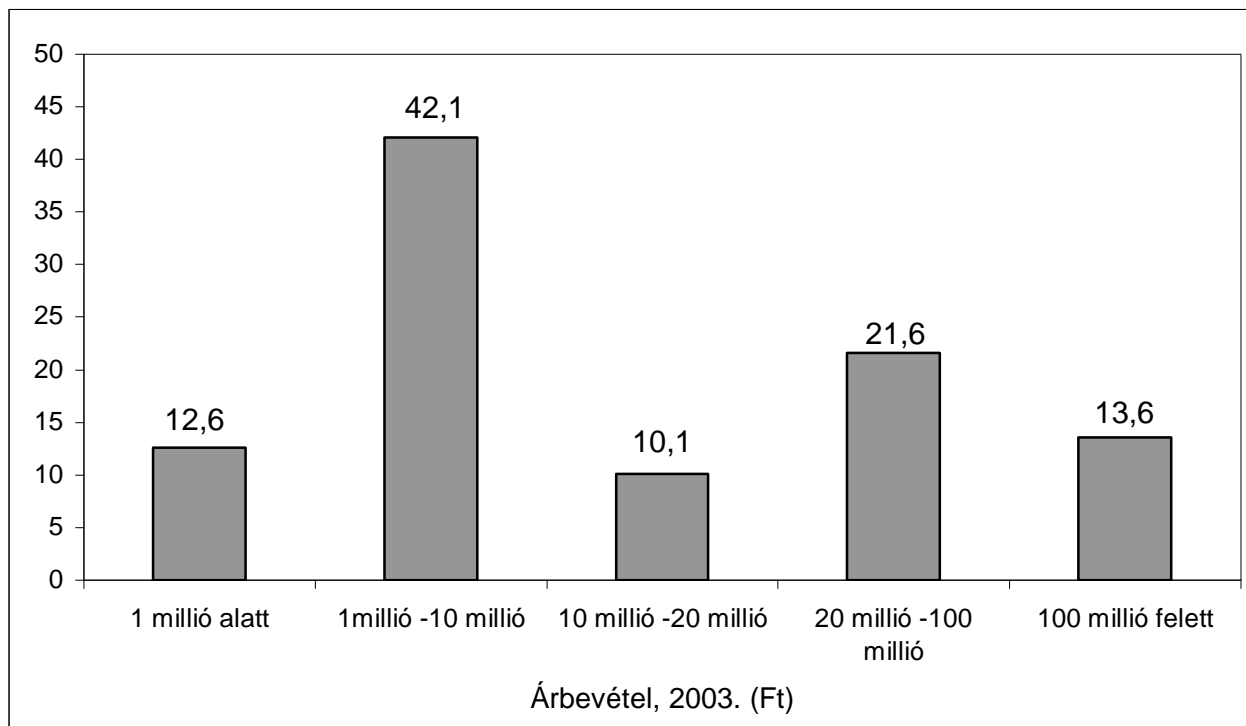
Az egyes ágazatokban működő vállalkozások megyék szerinti megoszlását az alábbi táblázat tartalmazza.

1.6. Táblázat: Az egyes megyékben illetve régiókban működő vállalatok megoszlása gazdasági ág szerint (%)

Megyék/Ágazatok	Feldolgozó- ipar	Építőipar	Személyi szolgáltatás	Nem személyi szolgáltatás	Összesen
Közép-Magyarország	8,1	13,7	45,7	32,5	100
Budapest	7,9	10,7	47,2	34,2	100
Pest	8,8	24,3	40,4	26,5	100
Közép-Dunántúl	16,6	22,3	30,3	30,8	100
Fejér	17,8	17,8	35,5	29,0	100
Komárom-Esztergom	23,9	26,3	26,3	23,5	100
Veszprém	6,4	22,0	30,1	41,6	100
Nyugat-Dunántúl	15,6	25,0	24,4	35,0	100
Győr-Moson-Sopron	19,0	28,0	22,0	31,0	100
Vas	21,9	24,0	28,1	26,0	100
Zala	7,8	21,7	25,6	45,0	100
Dél-Dunántúl	13,3	26,9	26,7	33,1	100
Baranya	14,8	27,0	32,5	25,7	100
Somogy	8,0	26,1	27,8	38,1	100
Tolna	19,6	28,3	9,8	42,4	100
Észak-Magyarország	15,2	10,1	36,0	38,7	100
Borsod-Abaúj-Zemplén	16,8	9,8	40,2	33,2	100
Heves	12,1	8,8	26,4	52,7	100
Nógrád	15,0	12,0	37,0	36,0	100
Észak-Alföld	15,6	19,3	33,9	31,2	100
Hajdú-Bihar	13,6	16,7	43,0	26,7	100
Jász-Nagykun-Szolnok	17,1	19,8	23,4	39,6	100
Szabolcs-Szatmár-Bereg	17,4	22,4	27,9	32,3	100
Dél-Alföld	16,3	18,9	30,1	34,7	100
Bács-Kiskun	22,6	13,7	21,8	41,9	100
Békés	14,4	23,8	31,5	30,4	100
Csongrád	12,9	16,9	36,3	33,9	100
Összesen	14,1	19,7	32,8	33,4	100

A vállalati méretet többek között a forgalom nagyságával mérjük. A megkérdezett cégek közel fele, 42,1 %-a 1 és 10 millió Ft közötti, egynegyede 20 és 100 millió Ft közötti árbevételt könyvelt el 2003-ban. 13,6 %-ot tesz ki a 2003-ban 100 millió Ft feletti, 12,6 %-ot az 1 millió Ft alatti árbevételt, és 10 %-ot a 10 és 20 millió Ft közötti árbevételt jegyző vállalkozások aránya a mintában. (lásd 1.2. ábrát) Export árbevétellel a megkérdezett cégek mindössze 3 %-a rendelkezett 2003-ban.

1.2. Ábra: A mintában szereplő vállalkozások megoszlása az éves forgalom (2003) alapján (%)

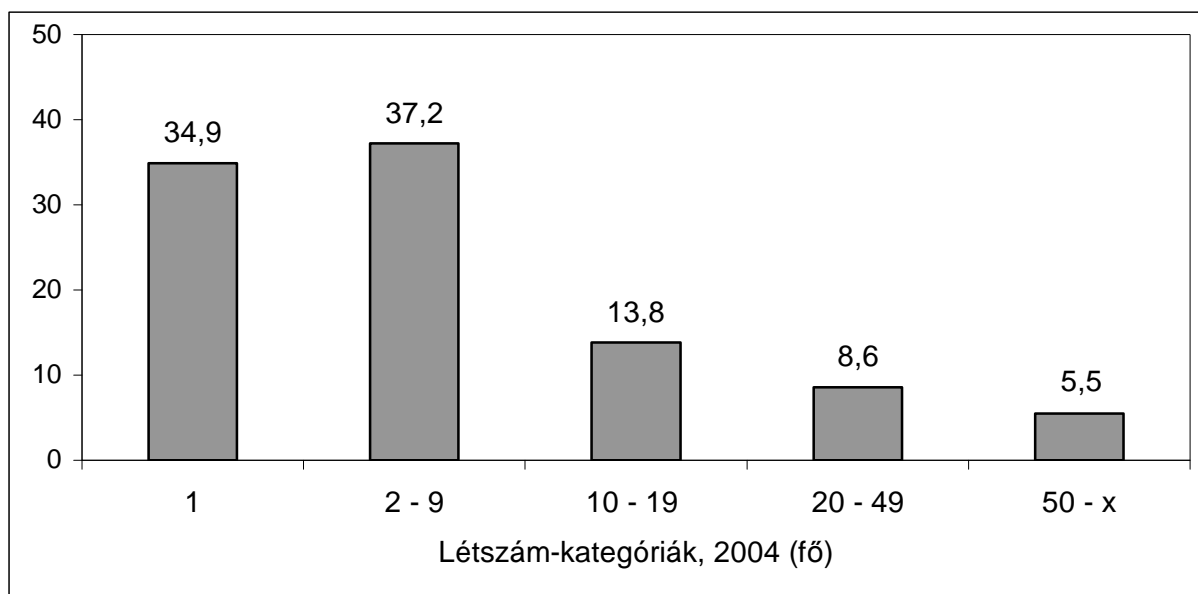
A vállalati méret további indikátora a foglalkoztatottak száma, ami - a KSH módszertana alapján - a főállásban vagy munkavégzésre irányuló jogviszonyban tartóan alkalmazásban állók számát tartalmazza. Ennek értéke az 5. és 6. kérdésre válaszul megadott teljes ill. részmunkaidős foglalkoztatottak számának összeadásából adódik. A vállalatok 20,6 %-a 1 főt foglalkoztat, 14,8 %-a pedig nem adott meg adatot sem a teljes, sem a részmunkaidős foglalkoztatottak létszámára vonatkozóan. Ez utóbbiak közül az egyéni vállalkozókat szintén egy főt foglalkoztató vállalkozásokként rögzítettük. Miután így az egy fős vállalkozások a minta jelentős hányadát alkotják, célszerűnek tűnt egy külön létszám-kategória létrehozása, amely az egy főt foglalkoztató és a foglalkoztatási adattal nem szolgáló egyéni vállalkozókat foglalja össze. Az eljárás azzal is indokolható, hogy az egy fős egyéni vállalkozók és önfoglalkoztatók mind szakmai besorolásuk, mind forgalmuk, bruttó átlagbérük vagy konjunktúra mutatóik alapján egy élesen elkülönülő csoportot képeznek a mintában. Azzal, hogy a foglalkoztatottak létszámát nem ismertető, ugyanakkor egyéni vállalkozóként rögzített cégeket önfoglalkoztatóknak, és ezzel az egy fős létszám-kategóriába tartozóknak tekintjük hibát követhetünk el, mivel az egyéni vállalkozó több foglalkoztatottal is rendelkezhet. Üzleti adataik és egyéb ismérveik mégis arra

engednek következtetni, hogy feltevésünk - mely szerint ezek lényegében egyszemélyes vállalkozások - elfogadható. Ezen egyéni vállalkozók 74,3 %-a ugyanis személyi szolgáltatással foglalkozik, 75,5 %-uk nem adta meg a bruttó bérekre fordított összeg nagyságát, és 96,7 százalékuk 2003-ban kevesebb, mint a minimálbér kétszeresét fordította bruttó bérekre. Ezen túlmenően 93,4 százalékuk nettó árbevétele 2003-ban nem haladta meg a 3 millió forintot, míg a két- vagy három főt foglalkoztató vállalkozásoknak mindössze 30 %-a ért el ennél alacsonyabb árbevételt.

A vállalkozások 34,9 %-a egyszemélyes vállalkozás, 37,2 %-uk 2-9 főt foglalkoztat, 13,8 %-uk legalább 10, de kevesebb mint 20 főt foglalkoztat, a cégek 8,6 %-ában a létszám 20 és 49 fő közé esik. A közepes vagy nagy, 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok aránya 5,5 %. Az egy fős és a mikro-vállalkozások tehát túlsúlyban vannak a kis-, és a közepes vállalkozásokkal szemben. (lásd 1.3. ábrát)

1.3. Ábra: A mintában szereplő vállalkozások megoszlása létszám-kategóriák szerint, 2004 (%)

Összehasonlítva a fentieket a 2003-ban működő összes magyar vállalat létszám szerinti megoszlásával, a minta kissé a nagyobb létszámúak felé tolódik el. Nagyobb arányban vannak jelen a közepes és nagy cégek. A Foglalkoztatási Hivatal kebelén belül a munkaügyi központok¹ elsősorban nagyobb cégek körében végeznek munkaerő-piaci felmérést. Ebből a szempontból az általunk vizsgált minta egyedinek számít, mivel a 10 főnél kevesebb foglalkoztatottal rendelkező vállalkozások aránya 72,3 %, vagyis az összes vizsgált vállalkozás közel háromnegyed része, ezzel minden más vizsgálatnál jobban közelítjük működő vállalkozások KSH által adott megoszlását (lásd 1.7. táblázatot).

¹ szóban forgó vizsgált minta tulajdonságait lásd a Foglalkoztatási Hivatal „Rövidtávú munkaerőpiaci prognózis” c. tanulmányaiban; www.afsz.hu

1.7. Táblázat: A Magyarországon működő vállalkozások (2003) és a mintában szereplő vállalkozások (2004) megoszlása létszám-kategóriák szerint (%)

Foglalkoztatottak száma	Évek			
	2003*		2004	
	Működő vállalkozások száma (N)	Működő vállalkozások aránya (%)	Vállalkozások száma a mintában (N)	Vállalkozások aránya a mintában (%)
1-9 fő	296328	89,99	2560	72,03
10-19 fő	17295	5,25	491	13,82
20-49 fő	9802	2,98	307	8,64
50 fő fölött	5877	1,78	196	5,51
Összesen	329302	100,00	3554	100,00

*Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 2003 és GVI: Kis és Közepes Vállalkozások adatfelvétel

1.8. Táblázat: A mintában szereplő vállalkozások megoszlása megyék és létszám-kategóriák szerint (%)

Megyék, KSH régiók	Létszám-kategóriák (fő)					Összesen
	1	2-9	10-19	20 - 49	50 - x	
Közép-Magyarország	31,9	38,6	13,8	9,8	5,9	100
Budapest	32,9	35,1	13,4	11,8	6,9	100
Pest	28,5	51,1	15,3	2,9	2,2	100
Közép-Dunántúl	42,1	36,3	13,4	6,5	1,8	100
Fejér	39,3	36,9	13,1	8,9	1,8	100
Komárom-Esztergom	52,4	31,1	12,3	3,8	0,5	100
Veszprém	32,2	42	14,9	7,5	3,4	100
Nyugat-Dunántúl	32,9	33,9	15,9	8,8	8,4	100
Győr-Moson-Sopron	35,1	38,2	15,4	6,6	4,8	100
Vas	36,2	23,4	18,1	10,6	11,7	100
Zala	28,7	34	15,4	10,6	11,2	100
Dél-Dunántúl	32,4	40,4	15,6	7,2	4,4	100
Baranya	34,6	35,9	15,4	9,8	4,3	100
Somogy	42,9	37,1	10,3	4	5,7	100
Tolna	6,6	58,2	26,4	6,6	2,2	100
Észak-Magyarország	38,3	31,1	13,9	9,7	7	100
BAZ	44,5	25,3	12,1	10,4	7,7	100
Heves	29,7	31,9	15,4	12,1	11	100
Nógrád	35	41	16	6	2	100
Észak-Alföld	35,7	38	10	9,1	7,3	100
Hajdú-Bihar	42,1	31,3	8,7	8,7	9,1	100
Jász-Nagykun-Szolnok	32,4	39,8	14,8	8,3	4,6	100
Szabolcs-Szatmár-Bereg	29,4	45,3	9	10	6,5	100
Dél-Alföld	31	40,6	14,8	9,6	4	100
Bács-Kiskun	17,6	55,2	12	10,4	4,8	100
Békés	37,2	33,3	16,1	8,3	5	100
Csongrád	35,5	36,4	15,7	10,7	1,7	100
	34,9	37,2	13,8	8,6	5,5	100

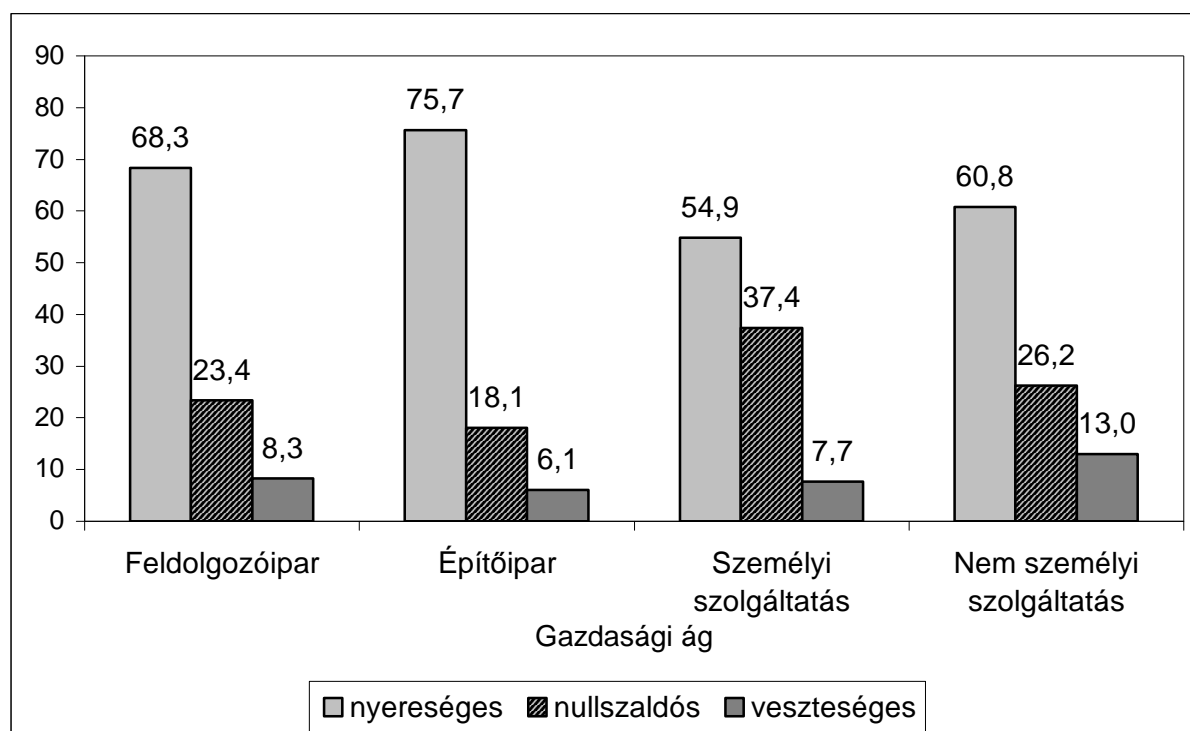
2. A vállalkozások üzleti helyzete és várakozásai

2.1. A 2004. évi üzleti eredménnyel kapcsolatos várakozások

A becslések szerint a megkérdezett vállalkozások közel kétharmada, 62,9 %-a nyereséggel zárta a 2004-es évet, 27,9 %-uk számított nullszaldóra, és mindössze 9,2 %-uk veszteségre.

A várakozások (nyereség, veszteség, nullszaldó) ágazatokon belüli megoszlását tekintve, nyereségre az építőiparon belül (75,7 %) számítanak a legnagyobb arányban, és a személyi szolgáltatást végzőknél a legkisebb az optimisták aránya (54,9 %). A veszteségesség prognosztizálása a nem személyi szolgáltatást végzők között a leggyakoribb (13,0 %), az építőipari cégek körében pedig a legritkább (6,1 %). (lásd 2.1.1. ábrát)

2.1.1. Ábra: A vállalatok ágazatokon belüli megoszlása a 2004-es üzleti eredménnyel kapcsolatos várakozások szerint (%)

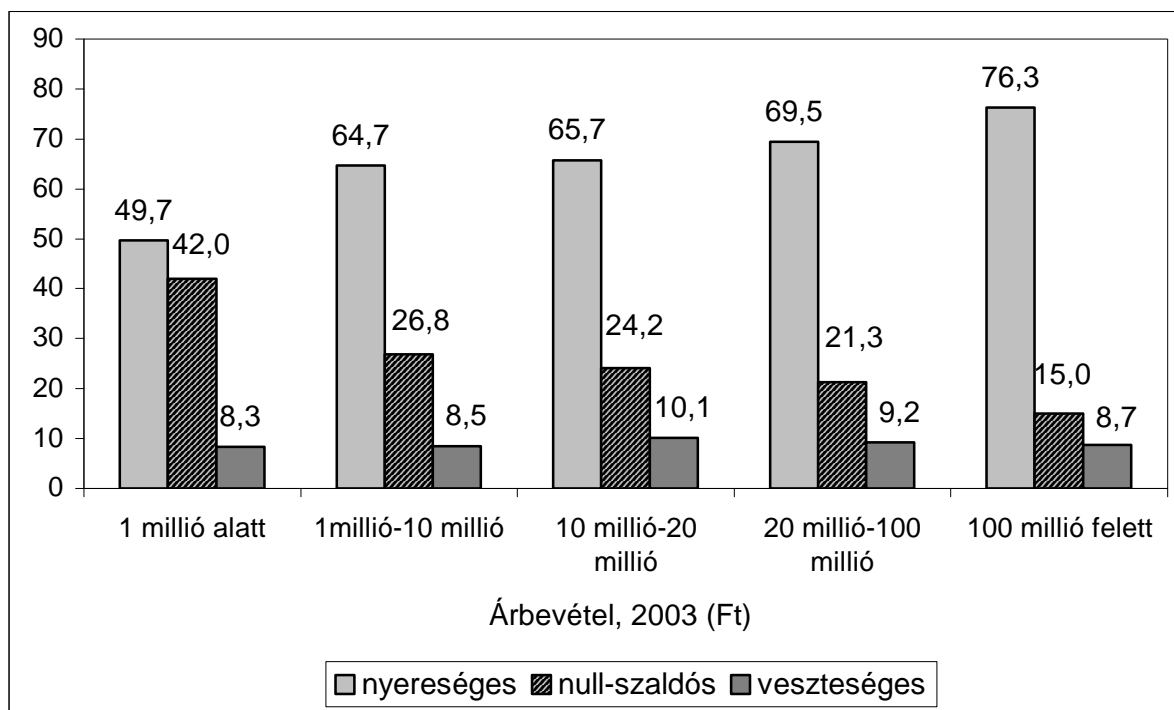
A nyereségességre számító vállalkozások legnagyobb arányban Komárom-Esztergom (83,9 %), Tolna (80,4 %) valamint Pest (71,0 %) megyében találhatók. A veszteségességet prognosztizálók aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg (18,9 %), Bács-Kiskun (16,0 %) és Heves (14,6 %) megyében a legnagyobb. (lásd 2.1.1. táblázatot)

2.1.1 Táblázat: A mintában szereplő vállalkozások megoszlása várható nyereségesség (2004) szerint az egyes megyékben (%)

Megyék	nyereséges	nullszaldós	veszteséges
Bács-Kiskun	56,0	28,0	16,0
Baranya	61,5	28,6	10,0
Békés	60,2	33,1	6,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	45,1	41,8	13,0
Csongrád	60,2	27,6	12,2
Fejér	60,5	31,2	8,3
Győr-Moson-Sopron	64,9	29,0	6,1
Hajdú-Bihar	67,3	25,7	6,9
Heves	64,0	21,3	14,6
Jász-Nagykun-Szolnok	54,4	37,8	7,8
Komárom-Esztergom	83,9	13,3	2,8
Nógrád	58,2	31,6	10,2
Pest	71,0	26,1	2,9
Somogy	57,3	34,5	8,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	65,7	15,4	18,9
Tolna	80,4	17,4	2,2
Vas	67,7	24,0	8,3
Veszprém	59,4	29,4	11,2
Zala	61,2	29,3	9,6
Budapest	60,5	30,2	9,3

Amennyiben a vállalkozások 2003. évi árbevétele alapján vizsgáljuk a nyereségességet, arra az eredményre jutunk, hogy az egyes kategóriákban hasonlóak a várakozások, eltérés csupán az 1 millió Ft alatti és a 100 millió Ft feletti árbevételű cégeknél tapasztalható. A kis cégek mintegy fele (49,7 %), a legnagyobb cégek közel 80 %-a számít nyereségességre, míg ez a mutató a többi nagyságkategóriába tartozó vállalkozásnál 65 és 70 % között mozog. Veszteségességet bármely kategóriában a vállalkozások kb. 8-10 %-a prognosztizált. Nullszaldóra számít a 2003-ban kevesebb mint 1 millió Ft árbevételt elérő vállalkozások 42 %-a, a legnagyobb, 100 millió Ft feletti árbevételű vállalatok 15 %-a, míg a többi árbevétel-kategóriában a kb. azonos, 25 %-os ez az arány. (lásd 2.1.2. ábrát)

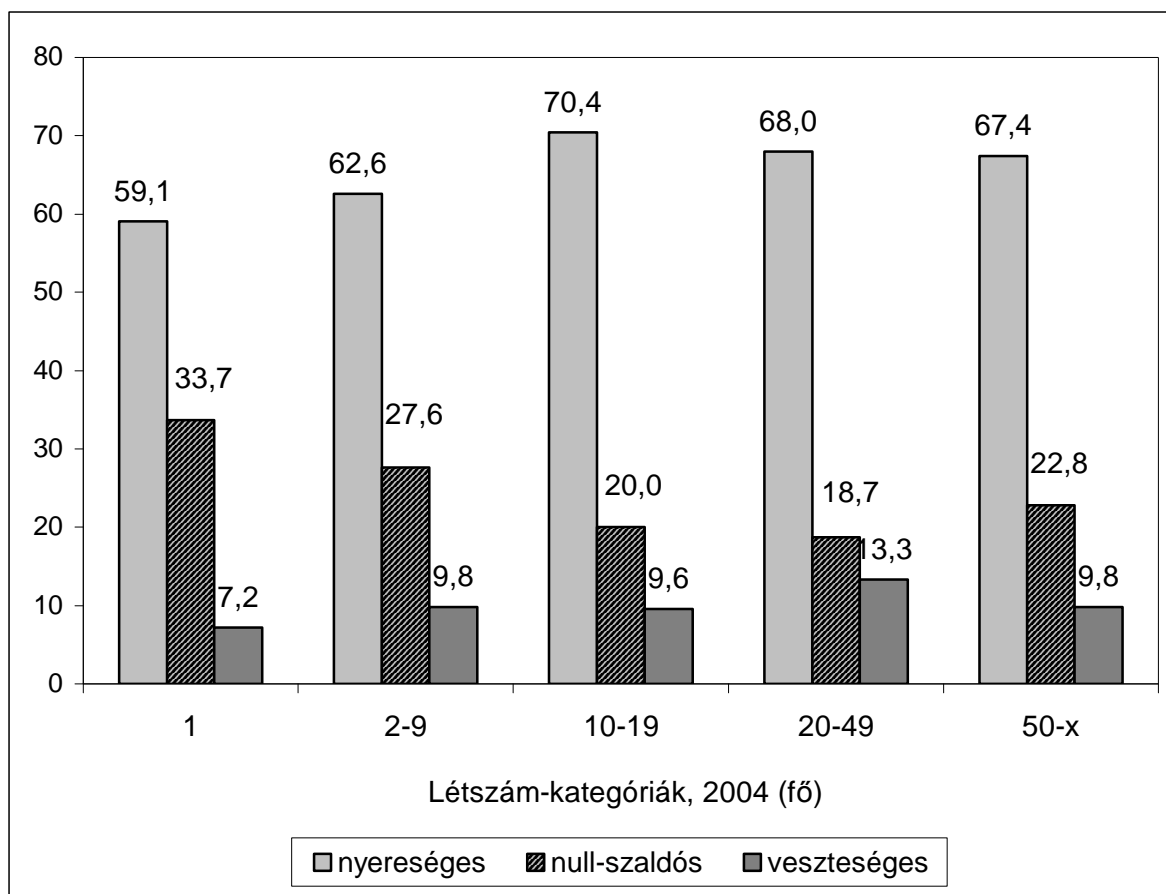
2.1.2. Ábra: A különböző nagyságú (árbevételű) vállalkozások megoszlása a várható nyereségesség (2004) szerint

Hasonló megoszlást mutatnak a vizsgált vállalkozások, amennyiben a foglalkoztatottak száma alapján szemléljük a nyereségességet, azzal a különbséggel, hogy ez esetben csupán az egy fős, valamint a 2-9 főt foglalkoztató vállalkozások mutatnak különbséget a többihez képest. Az egy fős vállalkozások több mint fele (59,1 %) számít nyereségességre, egyharmada (33,7 %) nullszaldóra, és csupán 7,2 %-a tart a veszteségességtől. A 10 fő feletti cégek – bármely létszám-kategóriát tekintjük – egyöntetű képet mutatnak, nyereségességre kb. 70 %-uk, nullszaldóra kb. 20 %-uk és veszteségre kb. 10 %-uk számít. Ettől a 2-9 fős vállalkozások abban térnek el, hogy közülük kevesebben (62,6 %) számítanak nyereségességre, és többen nullszaldóra (27,6 %). Az adatokból kitűnik, hogy az egy fős cégek ill. önfoglalkoztató egyéni vállalkozók és a 2-9 fős mikro-vállalatok között a nyereségességre számítók aránya ugyan kisebb, de a veszteségtől nem tartottak jobban, mint a kis, közepes vagy nagyvállalatok.

Ez az összefüggés érvényes az 1 millió forint alatti és feletti árbevétellel rendelkező cégek viszonylatában is. A különbség tehát a nullszaldót előrejelzők arányában tükröződik. Ez feltehetően annak tudható be, hogy az 1-9 fős vállalkozások esetében olyan önfoglalkoztatókról vagy kis, családi vállalkozásokról van szó, amelyekben a háztartás és a vállalkozás költségvetése összemosódik, vagyis a háztartás költségeinek egy része megjelenik az üzleti eredményben is. Ezekre a vállalkozókra jellemző továbbá, hogy nem elsődleges céljuk a vállalkozás növekedése és a profit maximalizálása. Ennek értelmében kiemelhető, hogy az egy fős létszám-kategóriába tartozó vállalkozások mindössze 7,2 %-a számít negatív eredményre és 33,7 %-a, azaz közel ötször annyian nullszaldóra, míg a kis- és közepes vagy nagyvállalatok körében mindössze kétszer többen számítanak nullszaldóra, mint veszteségre. (lásd 2.1.3. ábrát)

2.1.3. Ábra: A különböző nagyságú (létszámú) vállalkozások megoszlása a várható nyereségesség (2004) szerint (%)

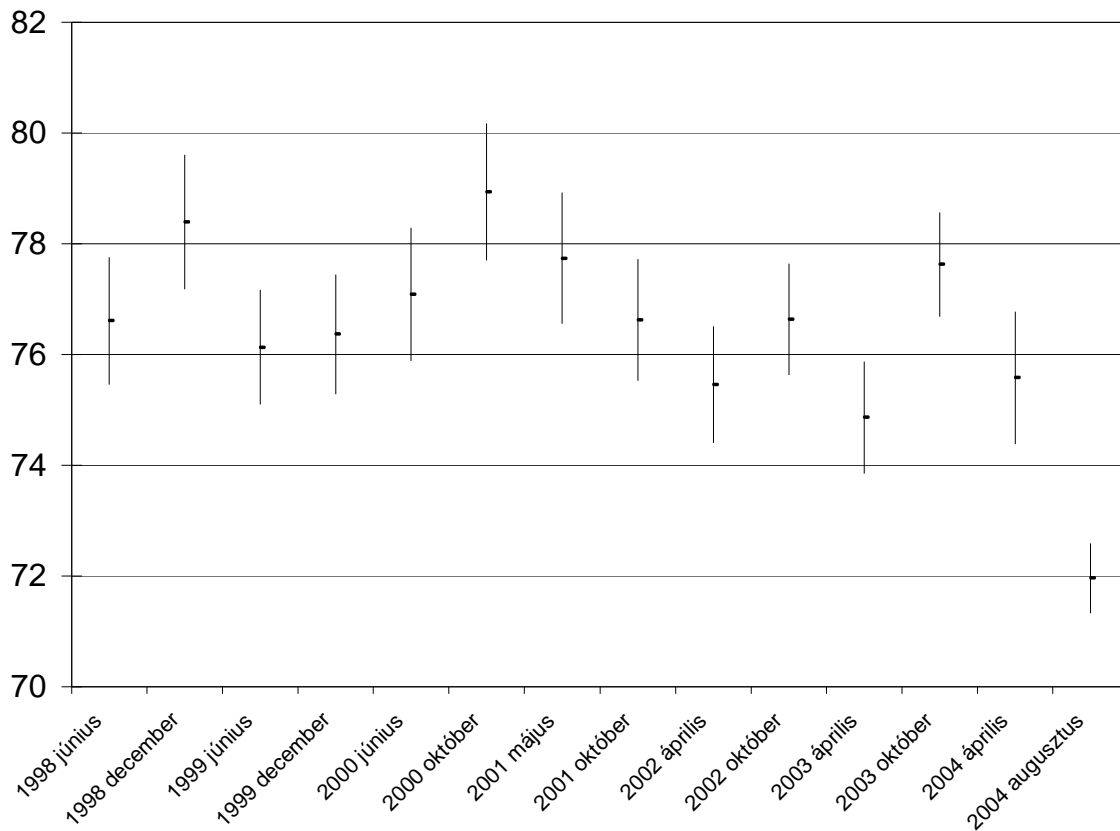

2.2. Termelőkapacitások kihasználtsága

A termelőkapacitások (a technikai + humán kapacitások) átlagos kihasználtsága 72 %-os, ami 3,58 százalékponttal alacsonyabb az MKIK GVI 2004/1. vállalati konjunktúra felmérésében¹ szereplő adathoz képest. A vállalatok 2004. áprilisában átlagosan a termelőkapacitások 75,6 %-os kihasználtságáról számoltak be. A 72 %-os átlag egyrészt jól illeszkedik a 2003. október óta érzékelt csökkenő tendenciához, másrészt némileg elűt az 1998. óta rögzített idősor 75 és 79 %-os korlátok közötti ingadozásától. A legutóbbi adatpont longitudinális elemzésben való felhasználásához figyelembe kell venni, hogy a jelenleg vizsgált minta számos jegyben eltér a korábbiaktól. Az 1998 júniusában kezdődő vizsgálatok során 1250 és 2250 között volt a felvétel kérdőívét kitöltők száma, szemben a jelen tanulmány 3586 vállalkozást felölelő mintájával. Ez az eltérés tükröződik a kapacitás-kihasználtsági értékek kisebb szóródásában, ami a 2.2.1. ábrán az utolsó adatpont szűkebb konfidencia-intervallumból olvasható ki. A csökkenés mértékének értelmezésében óvatosságra int, hogy a 2003. októberi felmérésben 21,3 %-ot, a 2004. áprilisban 20,8 %-ot tett ki az 50-nél több főt foglalkoztató vállalatok aránya a mintában, ami esetünkben mindössze 5,5 %. A tapasztalatok szerint üzleti helyzetük megítélésében a nagyobb vállalatok optimistábbak a kisebbeknél, és a kapacitáskihasználtság is párhuzamosan növekszik a vállalat méretével (lásd 2.2.3. táblázatot). Ennek megfelelően a jelenlegi mintában az 50-nél kisebb létszámú cégek 94,5 %-os aránya a korábbi felmérésekhez képest valamennyire lefelé torzítja a termelőkapacitások kihasználtságának átlagos értékét.

¹ Szabó Andrea-Tóth István János: Kismértékben javuló kilátások, MKIK-GVI Vállalati Konjunktúra Vizsgálatok - 2004/1, 45-46. o.

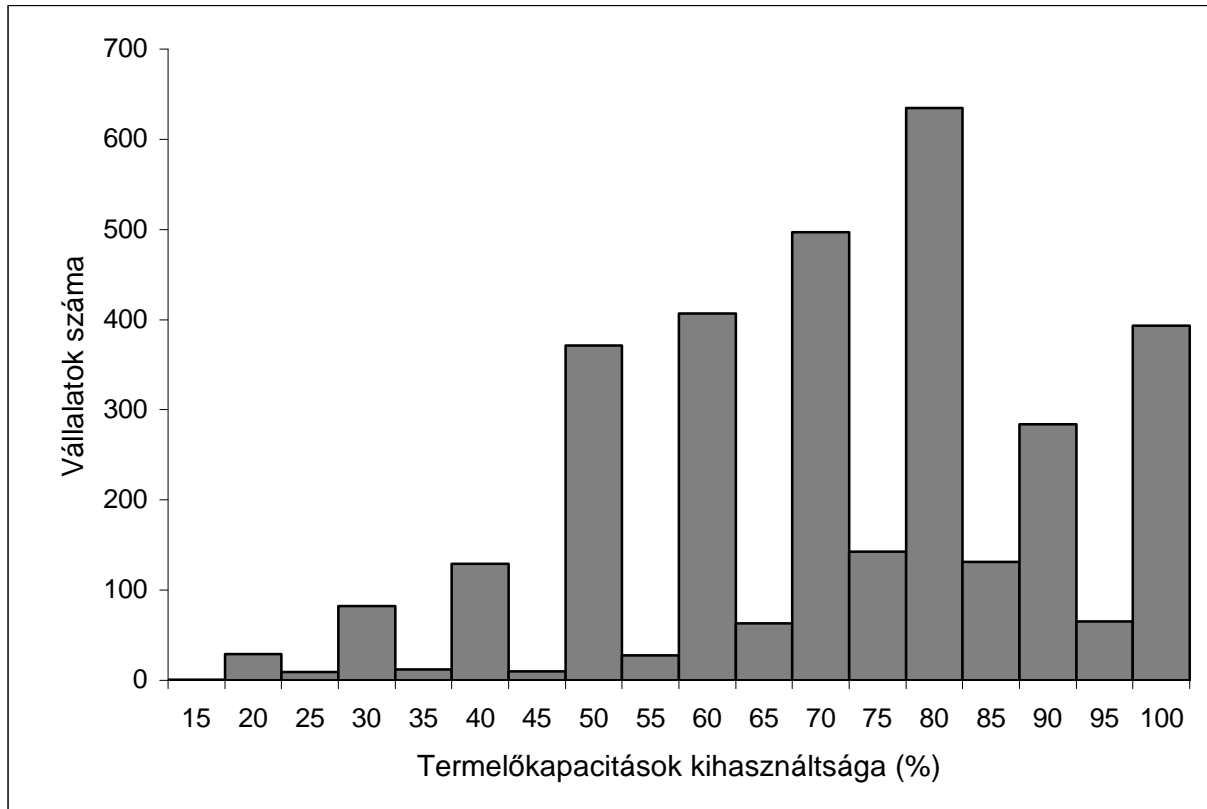
2.2.1. Ábra: A termelőkapacitások átlagos kihasználtságának alakulása 1998. június és 2004. augusztus között*, 95 %-os konfidencia intervallumokkal (%)

*1998. júniusi – 2004. áprilisi adatok forrása: Szabó Andrea-Tóth István János; Kismértékben javuló kilátások, MKIK-GVI Vállalati Konjunktúra Vizsgálatok – 2004/1, 45-46. o.

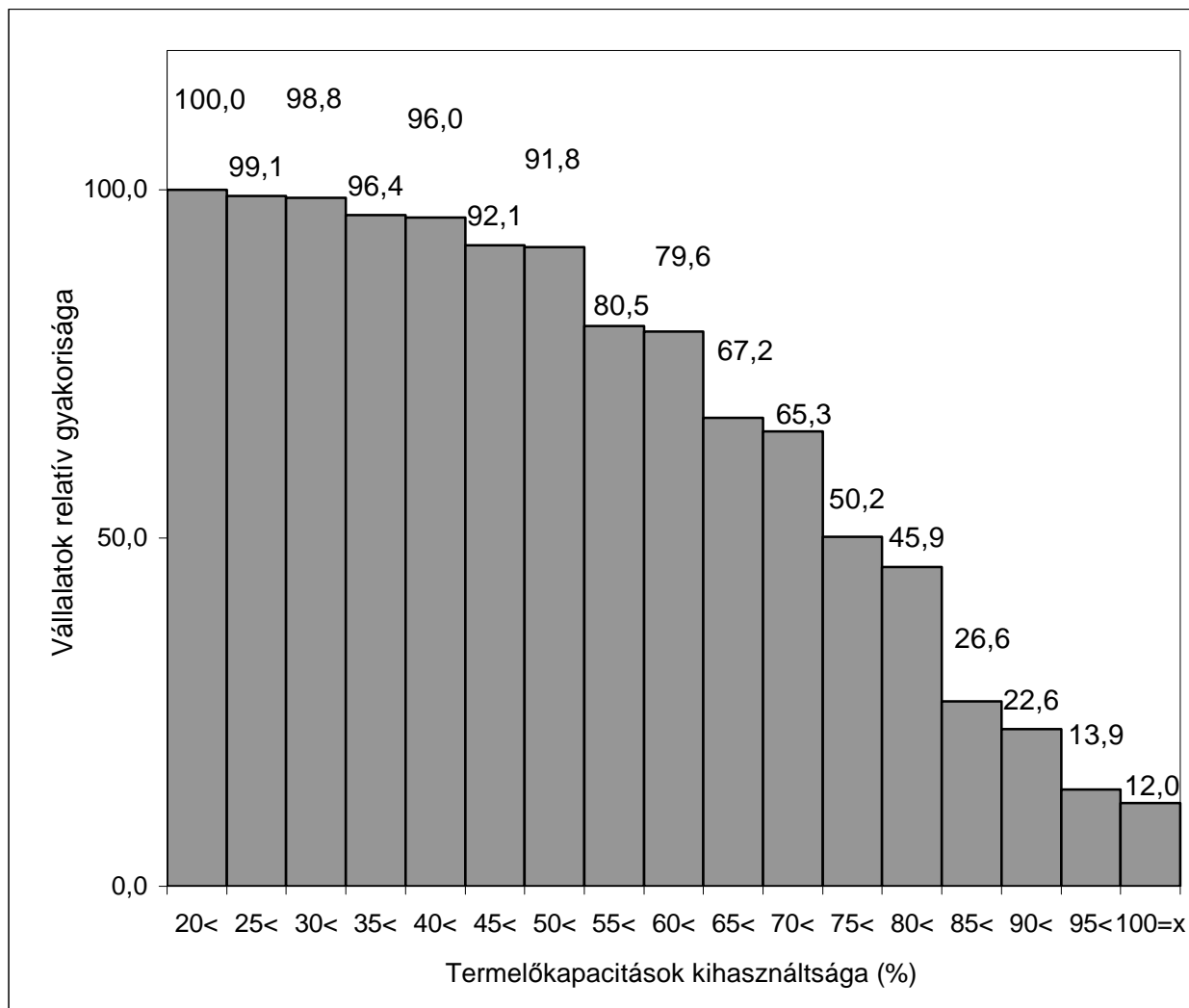
A vizsgált vállalatok többsége 80 %-os kapacitáskihasználtságot jelentett. (lásd 2.2.2. ábrát) A 75 %-os értéknél nagyobb kapacitáskihasználtsággal rendelkező cégek száma megegyezik a 75 %-os kihasználtság alatti cégek számával.

2.2.2. Ábra: A vállalatok gyakorisági eloszlása a termelőkapacitások kihasználtsága szerint

Ha a kumulált relatív gyakoriságokat vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a vállalkozók túlnyomó többsége, 91,8 %-a úgy gondolja, hogy vállalkozásuk termelőkapacitásainak több mint 50%-át kihasználják. A vállalkozók egynegyede, 26,6 %-a úgy vélte, hogy a vállalkozásuknál a kapacitások kihasználtsága 85 %-osnál is jobb.

2.2.3. Ábra: Vállalatok kumulált relatív gyakorisági eloszlása a termelőkapacitások kihasználtsága szerint (%)

Az átlagos kapacitáskihasználtság az építőipari cégeknél a legmagasabb (80,83 %), a nem személyi szolgáltatásokat végző vállalkozások esetében a legalacsonyabb (66,49 %). (lásd 2.2.1. táblázatot)

2.2.1. Táblázat: A termelőkapacitások kihasználtságának átlagos mértéke ágazat szerint, 2004. augusztusban (%)

Ágazatok	N	Átlag	Minimum	Maximum
Feldolgozóipar	505	76,61	15	100
Építőipar	702	80,83	20	100
Személyi szolgáltatás	1172	70,12	20	100
Nem személyi szolgáltatás	1193	66,49	20	100
Összesen	3572	71,92	15	100

Megállapíthatjuk továbbá, hogy az árbevétel növekedésével párhuzamosan növekszik a vállalkozások kapacitásának kihasználtsága is, leszámítva a 10 és 20 millió Ft árbevételű vállalkozásokat, amelyek kapacitáskihasználtsága 2,37 százalékponttal rosszabb, mint az 1 és 10 millió Ft árbevételű vállalkozásoké, igaz, az arányuk is a legkisebb a mintában. (lásd 2.2.2. táblázatot)

2.2.2. Táblázat: A termelőkapacitások kihasználtságának átlagos mértéke árbevétel-kategóriák szerint 2004. augusztusban (%)

Árbevétel nagysága (2003)	N	Átlag	Minimum	Maximum
1 millió alatt	314	68,23	20	100
1-10 millió	1045	71,93	15	100
10-20 millió	251	69,56	20	100
20-100 millió	536	72,60	20	100
100 millió felett	337	79,51	22	100
Összesen	2483	72,38	15	100

Hasonló összefüggést figyelhetünk meg, amennyiben a foglalkoztatottak száma alapján vizsgáljuk a vállalkozásokat. Minél nagyobb a vállalkozás, annál magasabb a kapacitáskihasználtság, kivéve a 2-9 főt foglalkoztató mikro-vállalkozásokat, melyek kapacitáskihasználtsága kis mértékben ugyan, de alacsonyabb, mint az egy fős és önfoglalkoztató egyéni vállalkozásoké. (lásd 2.2.3. táblázatot)

2.2.3. Táblázat: A termelőkapacitások kihasználtságának átlagos mértéke létszám-kategóriák szerint 2004. augusztusban, %

Foglalkoztatottak száma (2004)	Vállalatok száma (N)	Átlag (%)	Minimum	Maximum
1	1159	71,48	15	100
2-9	1250	70,86	20	100
10-19	464	72,21	20	100
20 - 49	284	73,01	20	100
50 - x	177	80,65	22	100
Összesen	3334	71,96	15	100

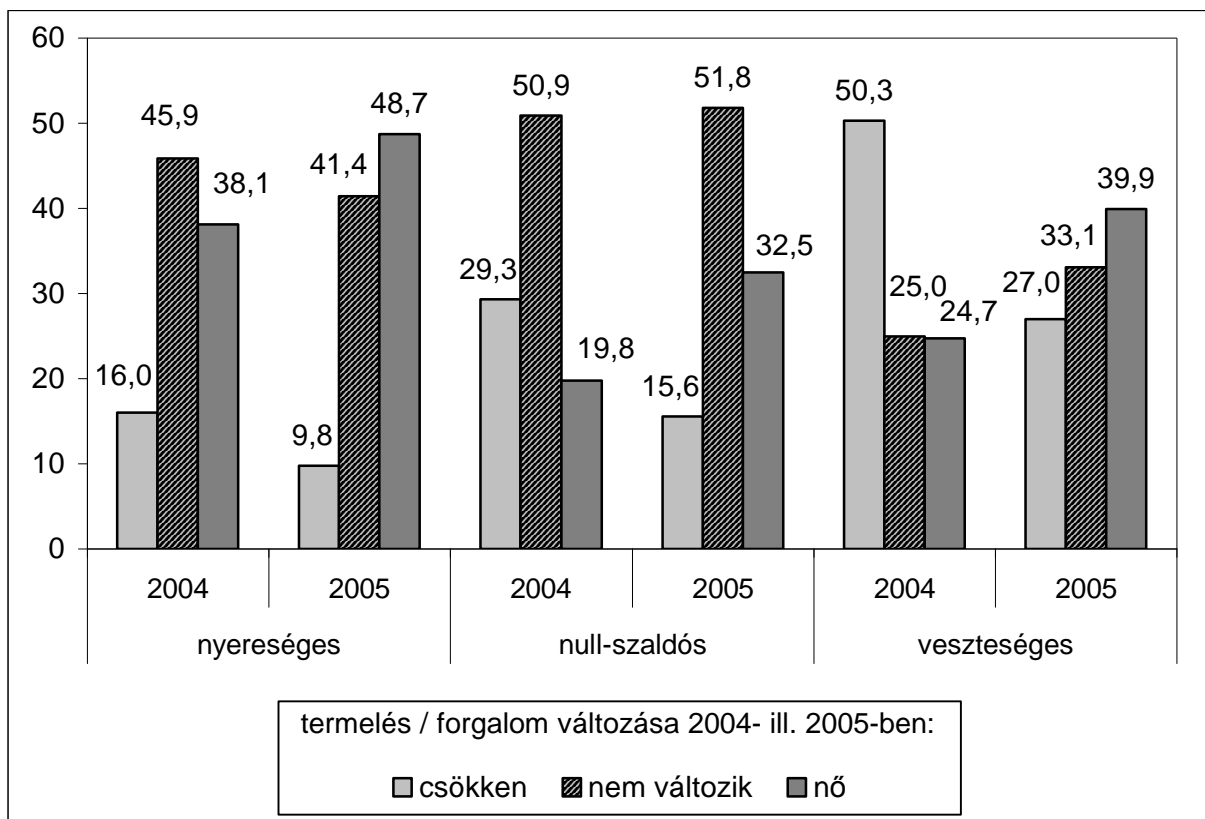
2.3. A termelés- és forgalomszint várható alakulása 2004-ben és 2005-ben

A válaszadók 44,3 %-ának becslései szerint a termelés ill. forgalom szintje a vállalkozásuknál 2004-ben nem változik a 2003-as szinthez képest. A megkérdezettek 30,8 %-a véli úgy, hogy növekedés várható, míg 22,2 % szerint csökkenés következik be. Ugyanezek az arányok rendre 2005-re prognosztizálva a 2004-es várható értékhez képest: 41,4 %, 41,3 % valamint 12,4 %. Vagyis a vállalkozók optimisták, számottevő részük a jövőben növekedésre számít, és csak egy kis hányaduk tart a termelés/forgalom szintjének csökkenésétől.

Azok a vállalkozások, amelyek előreláthatólag nyereséggel zárják a 2004-es évet, többségükben (45,9 %) a termelés/forgalom szintjének változatlanúságára számítanak, illetve mintegy 40 %-uk növekedést vár ugyanebben az évben. A nullszaldót előrejelző vállalkozások többsége, 50,9 %-a szintén a termelés/forgalom szintjének stagnálására számított 2004-ben, és csupán 20 %-uk a szint növekedésére. A veszteséggel számító vállalkozások 50,3 %-a jósolja a termelés/forgalom szint csökkenését, egynegyedük a szint változatlanúságát, és szintén közel egynegyedük (24,7 %) annak növekedésére számított a 2004-es évre vonatkozóan.

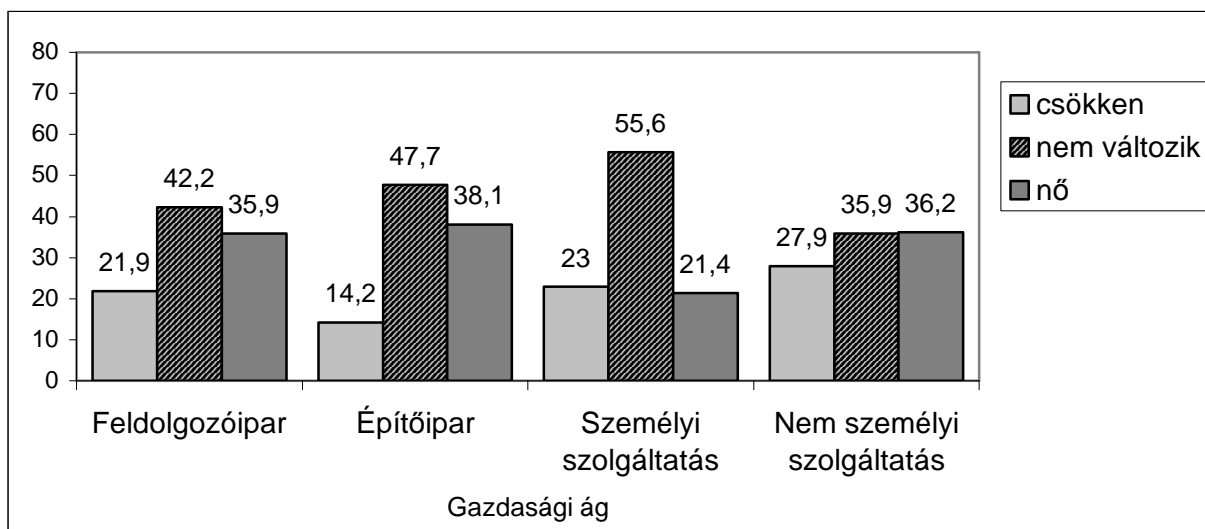
Amennyiben a 2005-ös évre vonatkozó várakozásokat vizsgáljuk, elmondhatjuk, hogy a nyereséggel számoló vállalkozások fele szintén növekedésre számít, és csupán 10 % számít csökkenésre, a nullszaldós cégeknek már 32,5 %-a és a veszteségesek már 39,9 %-a vár növekedést 2005-ben. Vagyis a vállalkozók - beleértve a veszteséggel számolókat is - üzleti kilátásaikat tekintve optimisták (lásd 2.3.1. ábrát)

2.3.1. Ábra: A különböző üzleti nyereségességű (2004) vállalkozások megoszlása a 2004-ben és 2005-ben várható termelés/forgalom szint alapján (%)

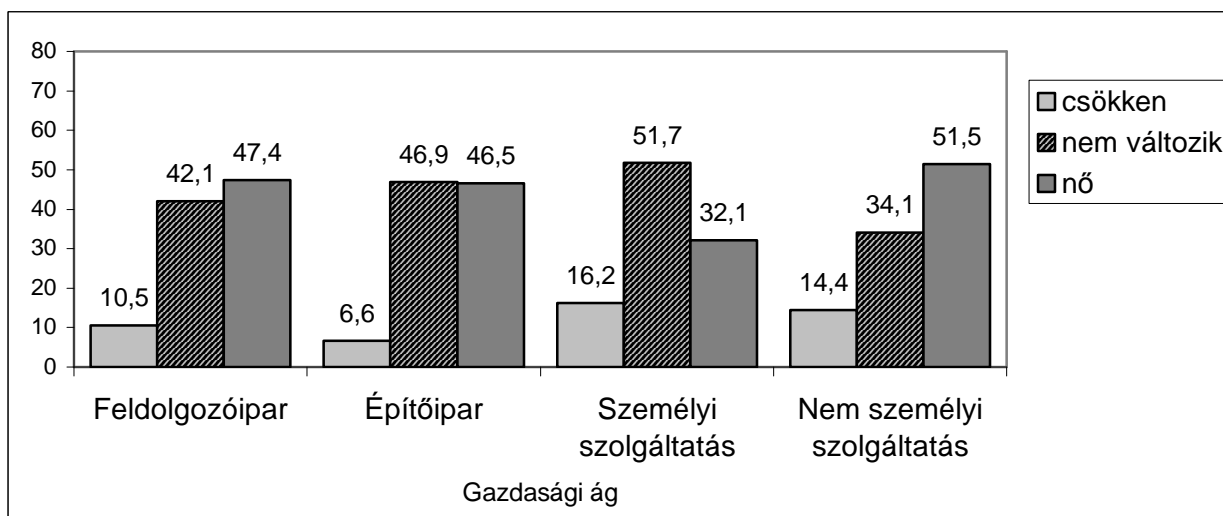

A megelőző évhez viszonyítva, a termelés- ill. forgalomszint 2004. évi növekedésére számítók aránya az építőipari vállalatok körében a legmagasabb (38,1 %), de nem sokkal alacsonyabb a feldolgozóiparban (35,9 %) és a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban (36,2 %) sem. Az építőipar ugyanakkor a gazdasági ágak közül a forgalomszint csökkenését előrejelző vállalatok legkisebb arányszámával (14,2 %) is kiemelkedik. Határozottan kisebb a pozitív várakozásról számot adó vállalatok aránya a személyi szolgáltatások gazdasági ágban (21,4 %). (lásd 2.3.2. ábrát) A gazdasági ágak közötti viszony a 2005-re vonatkozó várakozások tekintetében hasonlóan alakul, leszámítva azt, hogy 2005-re már mind a négy gazdasági ágban nagyobb, 32,1 és 51,5 % közötti a termelés-/forgalomszint növekedésével számolók aránya. Ezen túlmenően a pozitív várakozásúak arányszámában mind a feldolgozóipar (47,4 %), mind a nem személyi szolgáltatások gazdasági ág (51,5 %) már megelőzi az építőipart (46,5 %). A 2004. évhez viszonyítva 2005-re csökkenést prognosztizálók aránya változatlanul az építőiparban a legalacsonyabb. (lásd 2.3.3. ábrát)

2.3.2. Ábra: Az egyes gazdasági ágakba tartozó vállalatok megoszlása a termelés-ill. forgalomszint 2004. évi - a megelőző évhez viszonyított - alakulásával kapcsolatos várakozás szerint (%)

2.3.3. Ábra: Az egyes gazdasági ágakba tartozó vállalatok megoszlása a termelés-ill. forgalomszint 2005. évi - a megelőző évhez viszonyított - alakulásával kapcsolatos várakozás szerint (%)

3. A jelenlegi és a várható munkaerőkereslet

3.1. A munkaerő-állomány struktúrája

A mintában szereplő vállalkozások létszám szerinti eloszlása – mint ahogyan azt a mintát bemutató első fejezetben leírtuk – a kis létszámú vállalkozások felé tolódik el. A 2-9 főt foglalkoztató mikro-vállalkozások aránya 37,2 %-, az egy fős vállalkozásoké és önfoglalkoztató egyéni vállalkozóké 34,9 %. A 10-19 főt foglalkoztató és a minimum 20 maximum 49 főt foglalkoztató kis cégek aránya 13,8 % illetve 8,6 %, míg a közepes vagy nagy, 50 fő feletti cégeké mindössze 5,5 %.

Az egy főnél nagyobb létszámú vállalkozások mindegyike foglalkoztat teljes munkaidőben, és 33 %-uk nem teljes munkaidőben is. (lásd 3.1.1. táblázatot)

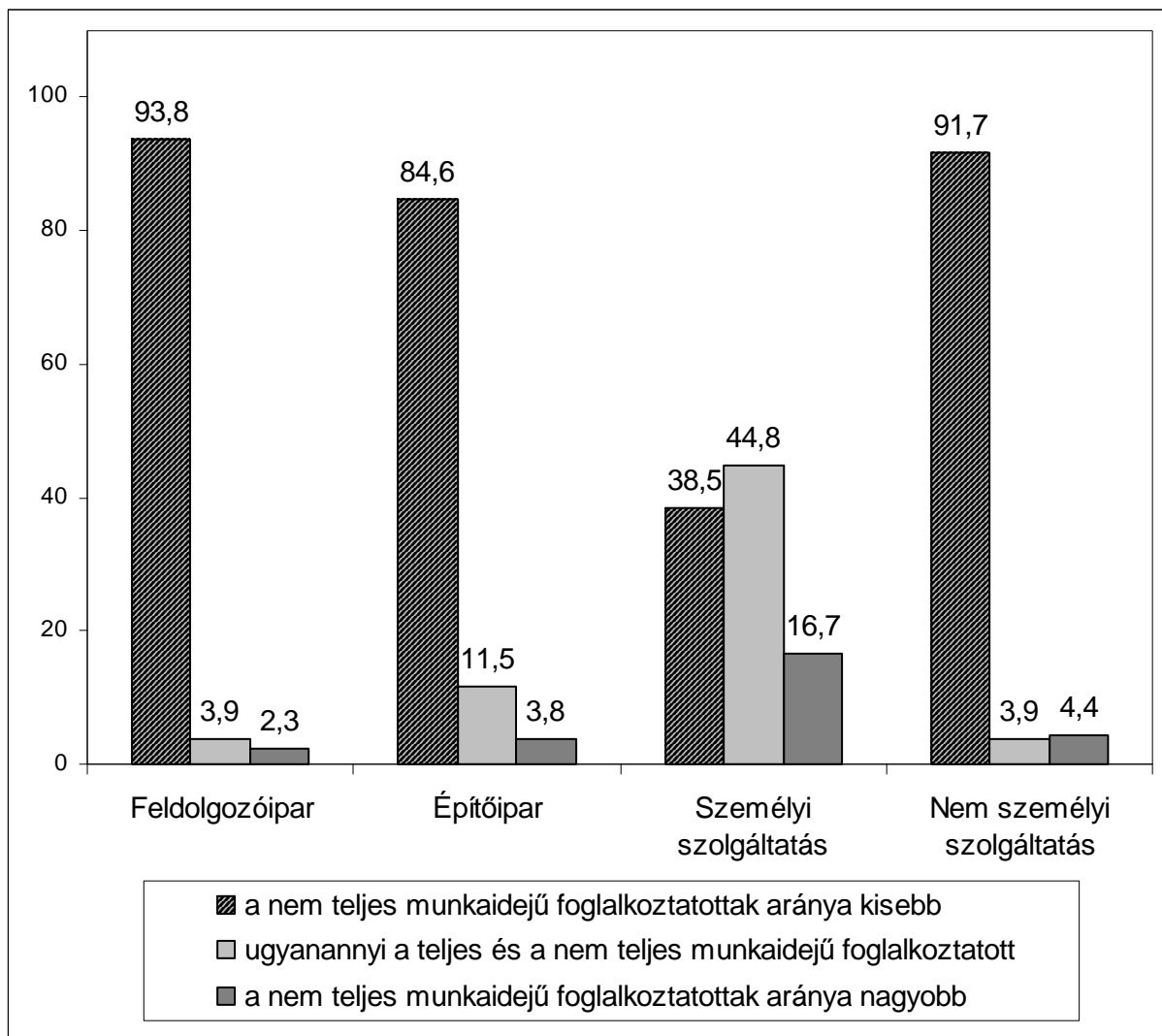
A teljes és részmunkaidőben egyaránt foglalkoztató vállalkozások túlnyomó többségében, 85,3 %-ában több a teljes munkaidős, 9,3 %-uk ugyanannyi teljes – és részmunkaidőst foglalkoztat, és mindössze 5,4 %-uk alkalmaz több részmunkaidős foglalkoztatottat.

3.1.1. Táblázat: A vállalkozások megoszlása a foglalkoztatás módja szerint

	Vállalatok száma (N)	Vállalatok aránya (%)
Csak teljes munkaidőben foglalkoztat	1994	67,0
Nem teljes – és teljes munkaidőben is foglalkoztat	990	33,0
Összesen	2984	100,0

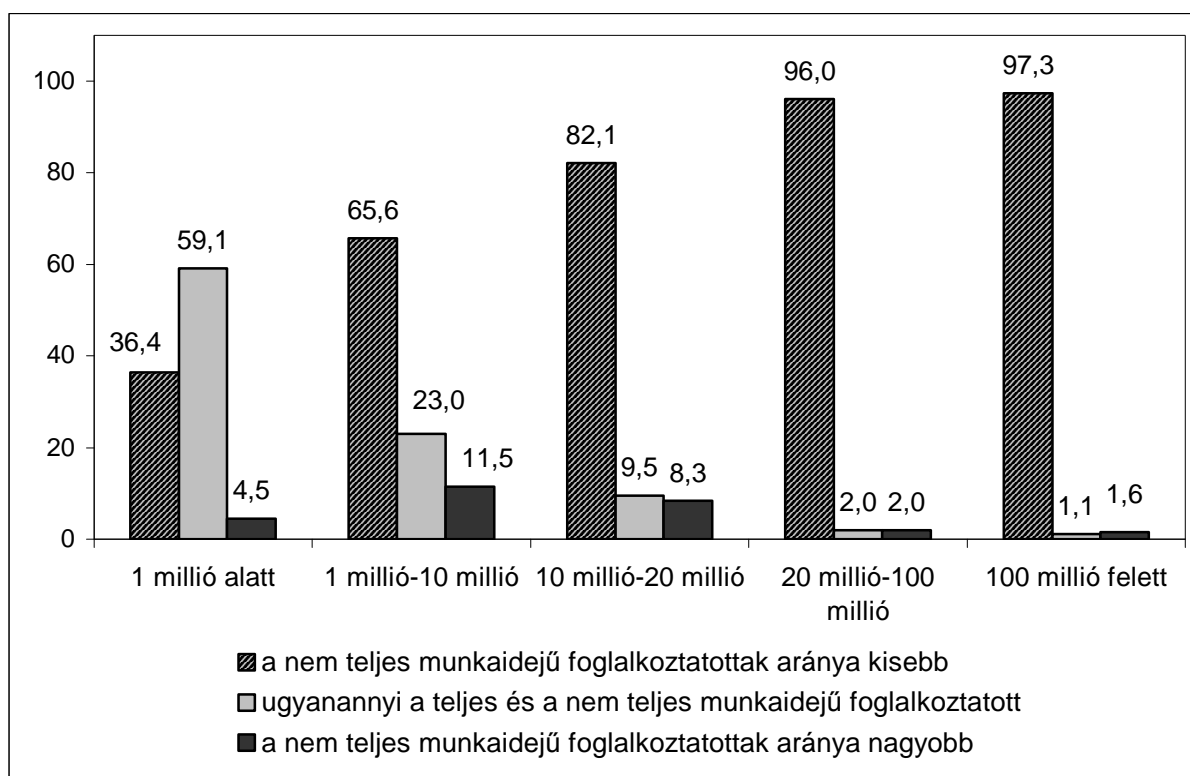
A gazdasági ágakon belüli megoszlást tekintve a személyi szolgáltatásokhoz tartozó szakmákban a legnagyobb (16,7 %) azon vállalatok aránya, amelyeknél több a nem teljes munkaidőben dolgozó alkalmazott. Ez a legkevésbé jellemző az építőiparra, amelyben a vállalatok mindössze 2,3 %-ában nagyobb a rész-, mint a teljes munkaidősök aránya. Kitűnik továbbá az is, hogy a személyi szolgáltatásokat végző vállalkozások 44,8 %-a alkalmaz ugyanannyi nem teljes, mint teljes munkaidejű foglalkoztatottat, míg az ilyen cégek aránya az építőiparban 11,5 %, a legalacsonyabb pedig a feldolgozóiparban és a nem személyi szolgáltatásokat végző vállalkozások körében (mindkét esetben egyaránt 3,9 %). (lásd 3.1.1. ábrát)

3.1.1. Ábra: Az egyes gazdasági ágakba tartozó vállalkozások megoszlása a foglalkoztatottak módja szerint (%)

Amennyiben a méret szerint vizsgáljuk a vállalkozások foglalkoztatási jegyeit, arra az eredményre jutunk, hogy a 10 millió Ft árbevétel feletti vállalkozások 82-97 %-ában a nem teljes munkaidejű alkalmazottak aránya kisebb, tehát elenyésző számban alkalmaznak részmunkaidősöket. A legkisebb, 1 millió Ft alatti árbevétellel rendelkező vállalkozások közel 60 %-a ugyanannyi nem teljes, mint teljes munkaidejű alkalmazottat foglalkoztat, és 4,5 %-uk alkalmaz nagyobb arányban részmunkaidőseket. Ezek az arányok az 1-10 millió Ft árbevétellel rendelkező vállalkozások esetében 23 és 11,5 %. (lásd 3.1.2. ábrát)

3.1.2. Ábra: A különböző nagyságú (árbevételű) vállalkozások megoszlása a foglalkoztatottak módja szerint (%)

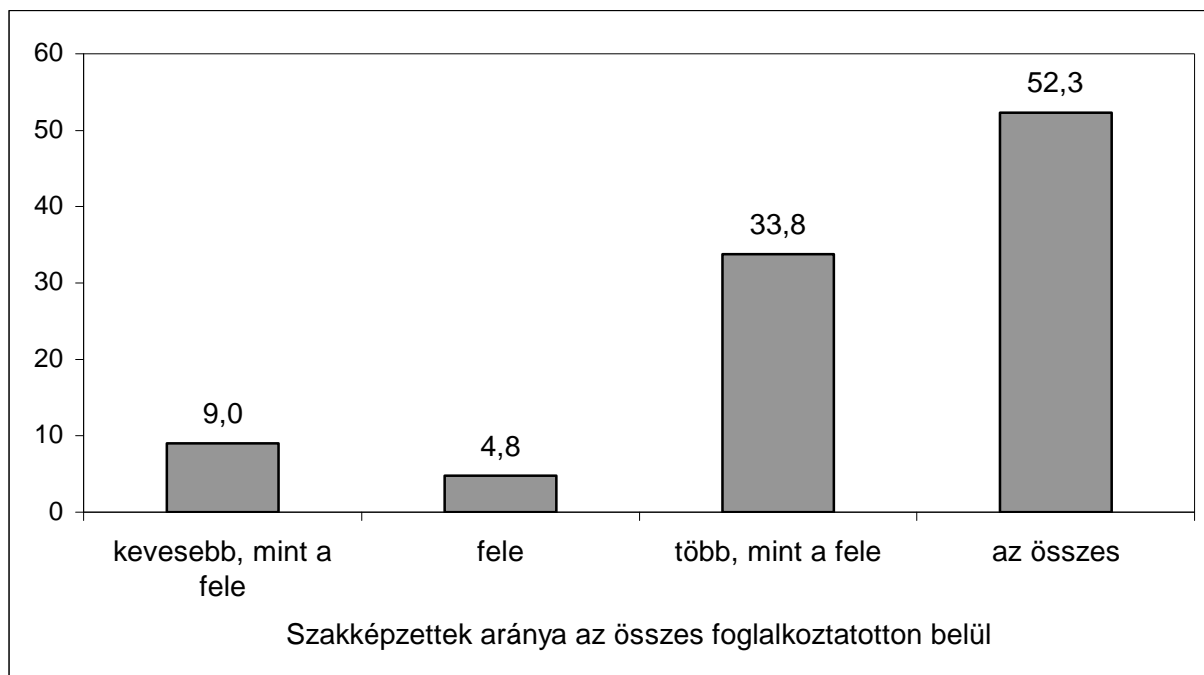

A mintában szereplő vállalkozások 3,4 %-ában magasabb a szellemi foglalkoztatottak aránya, mint a fizikai foglalkoztatottaké, 4 %-ában megegyező arányban foglalkoztatnak fizikai és szellemi munkaerőt, és a minta nagy részét a többségben fizikai foglalkoztatottakkal rendelkező cégek adják, arányuk: 92,6 %. Ez jól reprezentálja azokat az elsősorban szakiskolai végzettséget igénylő, alapvetően fizikai igénybevételű szakmákat, amelyekre a vizsgálat irányul.

3.2. A szakképzettség helyzete a foglalkoztatásban

A vállalkozások 9 %-a számolt be arról, hogy összes foglalkoztatottjának kevesebb, mint fele szakképzett, a cégek 4,8 %-ában a foglalkoztatottak fele szakképzett, 33,5 %-ot tesz ki azon cégek aránya, melyek 50-99 %-os szakképzettség aránnyal rendelkeznek, és a cégek több mint felének 52,3 %-ának az összes foglalkoztatottja szakképzett. (lásd 3.2.1. ábrát)

3.2.1. Ábra: A vállalkozások megoszlása a szakképzettek összes foglalkoztatotton belüli aránya szerint (%)

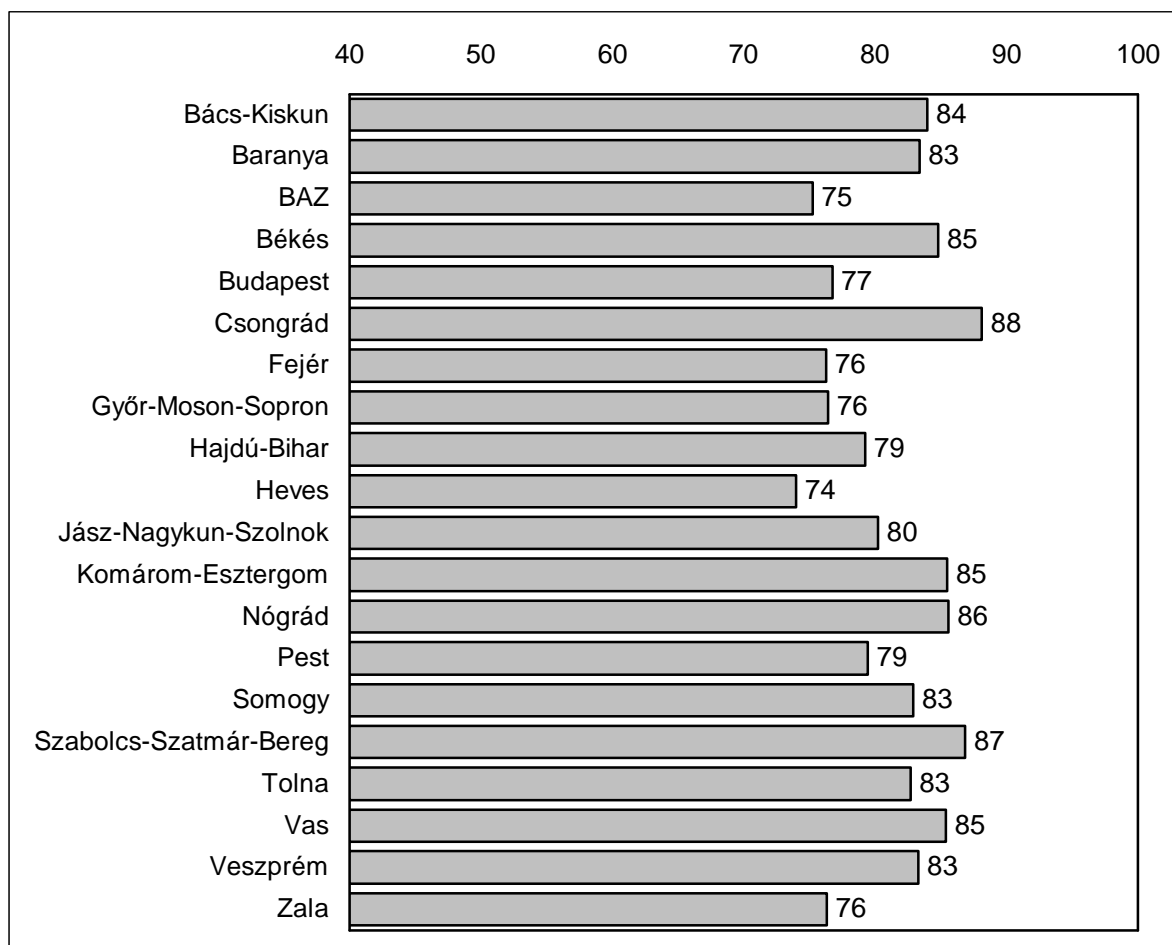

A vállalatoknál foglalkoztatott fizikai munkaerő szakképzettségének a fizikai foglalkozásúak létszámával súlyozott átlagos aránya 70,3 % (N=3038).

A foglalkoztatottsággal kapcsolatos mutatók (fizikai munkaerő aránya, szakképzettek aránya, stb.) megyék szerinti átlagainak számításához a vállalati mutatók összlétszámmal súlyozott átlagait összegeztük. Ugyanígy jártunk el az ágazat, árbevétel és létszám-kategóriák szerinti vizsgálatoknál.

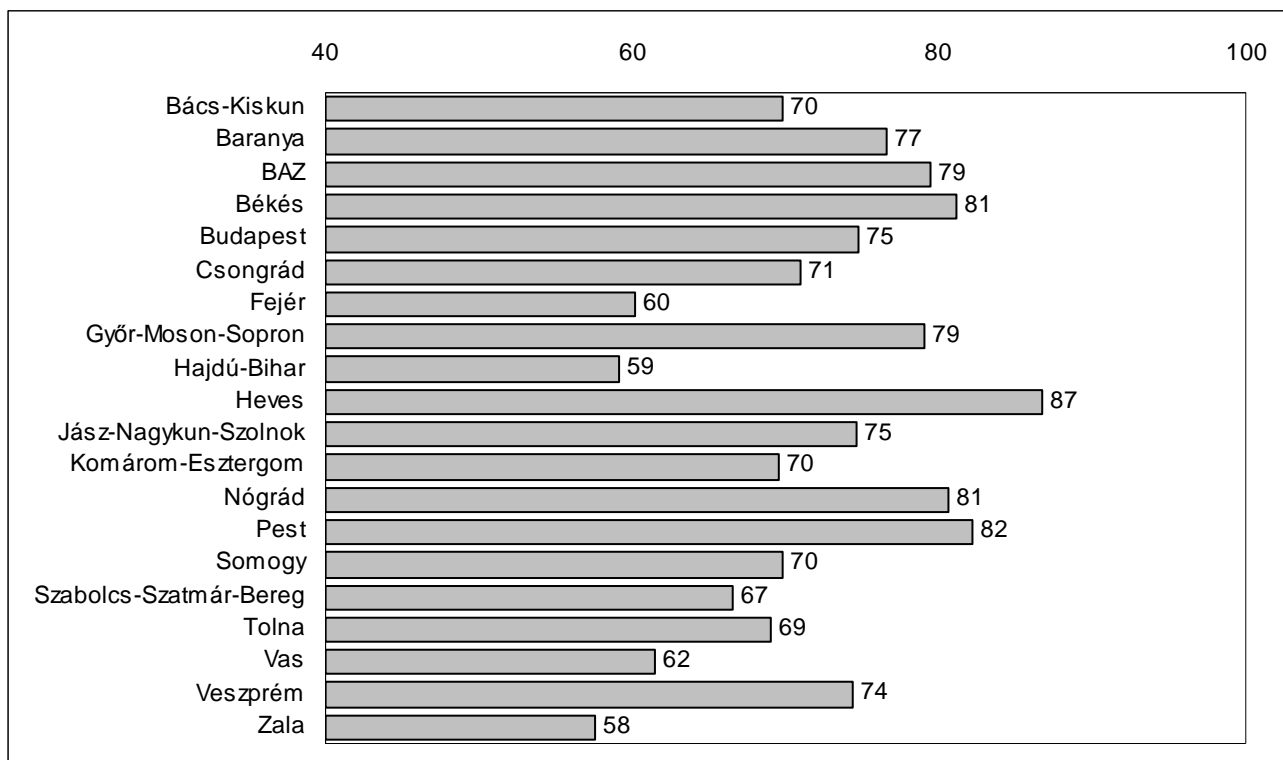
A fizikai foglalkoztatottak aránya Csongrád megyében a legnagyobb (88 %), míg Heves megyében a legkisebb (74 %). (lásd 3.2.2. ábrát)

3.2.2. Ábra: A fizikai foglalkoztatottak aránya megyék szerint (%)

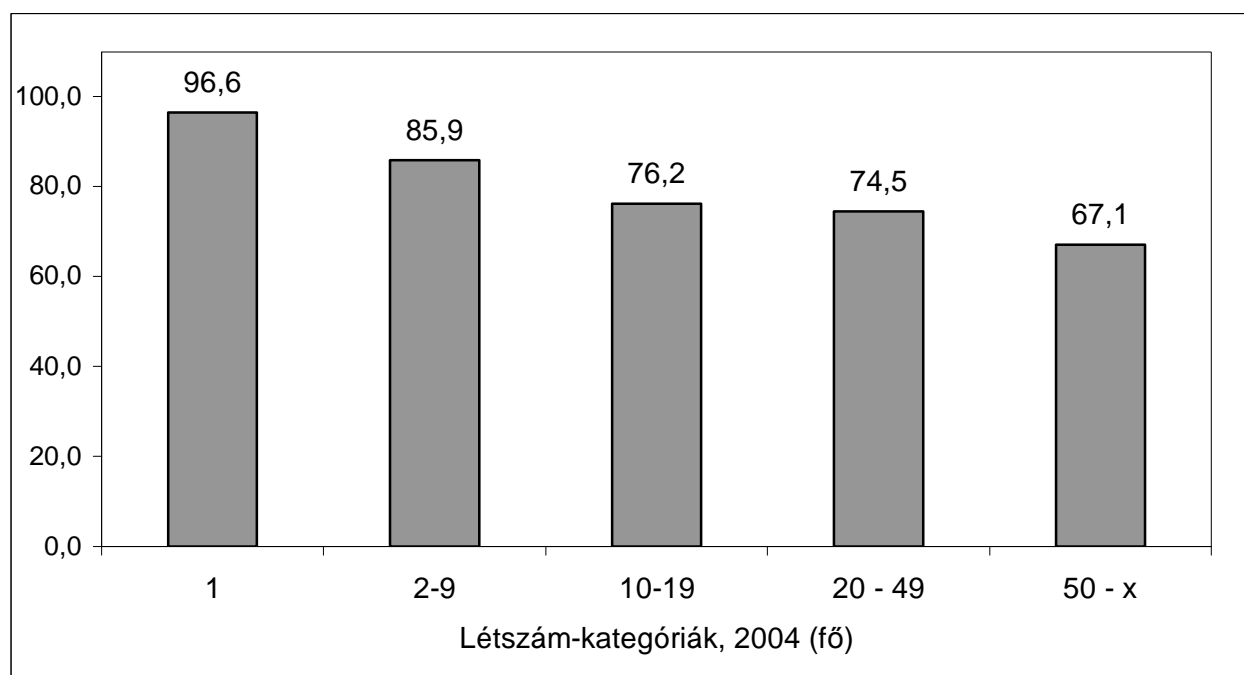
A fizikai munkaerőn belül mutatkozó szakképzettségi arányban szemmel láthatóan nagyobb szórás rajzolódik ki a megyék között. A fizikai foglalkoztatottak szakképzettségét tekintve Heves megye az éllovas 87 %-os, Zala megye pedig a sereghajtó 58 %-os aránnyal. Szintén alacsony a fizikai munkaerő szakképzettsége Hajdú-Bihar, Fejér és Vas megyékben. (3.2.3. ábra)

3.2.3. Ábra: A szakképzettek aránya a fizikai foglalkoztatottak között (%)

A vállalkozás - foglalkoztatottak száma szerinti - méretének növekedésével együtt egyértelműen csökken a szakképzettek aránya a fizikai foglalkozású alkalmazottak között. Ennek egyik magyarázata lehet a létszám és méretgazdaságosság kiaknázhatósága közötti kapcsolat. A nagyobb vállalatok számára – részben a nagy létszámnak, részben tőkeerejüknek köszönhetően – kedvezőbbek a feltételek a gépesítésre és a munkafolyamatok feldarabolására. Ennek következtében nagyobb létszámú vállalatnál nagyobb annak az esélye is, hogy a foglalkoztatottak rutinszerűbb, vagy futószalag jellegű munkákat végeznek, amihez kevésbé szükséges szakképesítés, szemben a kisebb vállalatokkal, amelyek számára fontosabb a munkaerő rugalmassága, önállósága és szakértelme. (lásd 3.2.4 ábrát)

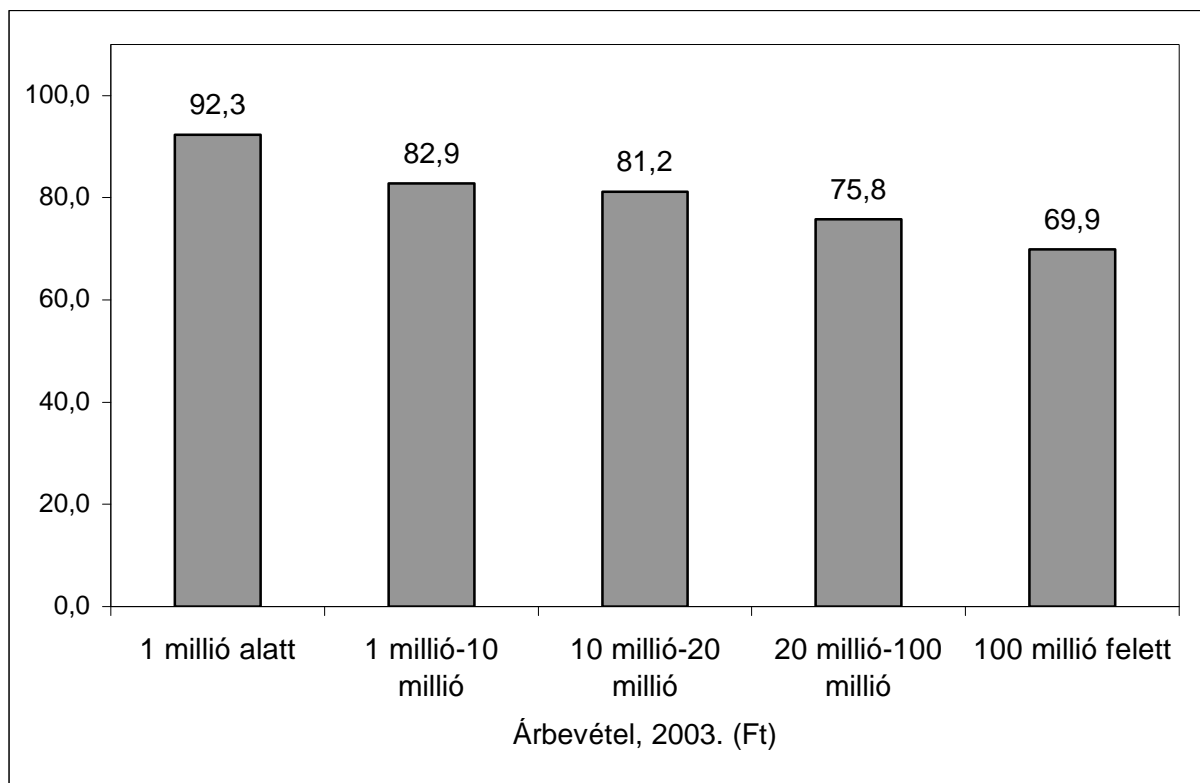
3.2.4. Ábra: A szakképzettek aránya a fizikai foglalkozásúak között létszám-kategóriák szerint (%)

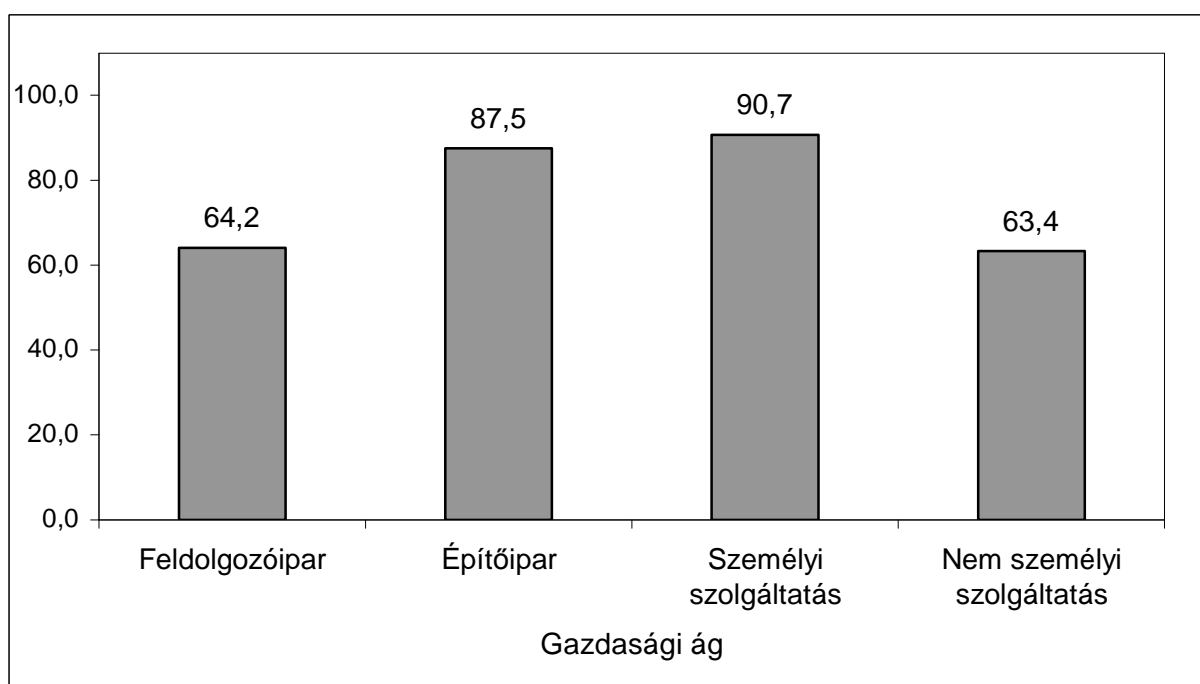
Ezzel az összefüggéssel szinte teljes mértékben megegyezik a fizikai munkaerő szakképzettsége és a vállalat árbevétele közötti kapcsolat. Az árbevétel növekedésével párhuzamosan csökken a fizikai foglalkozásúak szakképzettsége. (lásd 3.2.5. ábrát)

A vizsgált négy gazdasági ágat két csoportra lehet osztani. A feldolgozóiparban és a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban tevékenykedő vállalatok fizikai foglalkoztatottai között kisebb (64,2 % és 63,4 %), az építőiparban és a személyi szolgáltatásban foglalkoztatott fizikai munkaerőben nagyobb (87,5 % és 90,7 %) a szakképzettek aránya. (lásd 3.2.6. ábrát)

3.2.5. Ábra: A szakképzettek aránya a fizikai foglalkozásúak között árbevétel-kategóriák szerint (%)

3.2.6. Ábra: A szakképzettek aránya a fizikai foglalkozásúak között, gazdasági ág szerint (%)

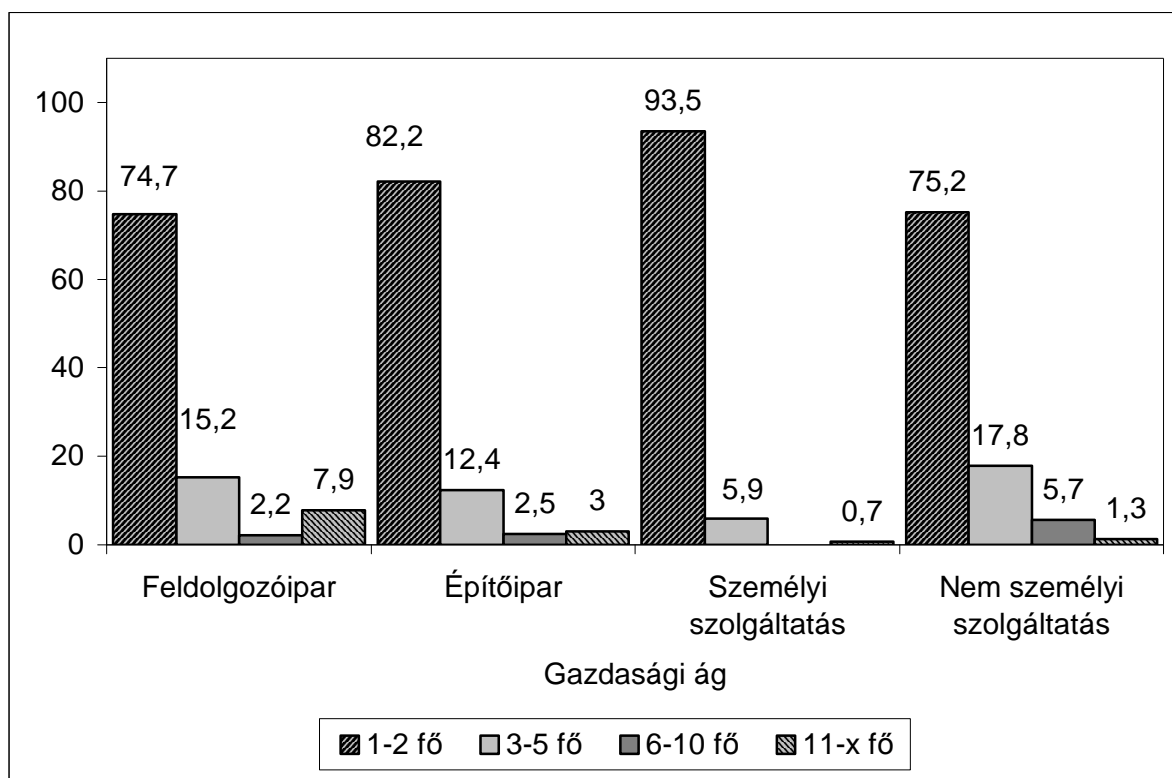

3.3. Pályakezdő foglalkoztatottak

A mintában szereplő összes vállalkozás 30,1 %-a alkalmaz pályakezdőt. Ezeknek a vállalkozásoknak a túlnyomó többsége, 79 %-a 1-2 pályakezdőt foglalkoztat, 14,7 %-uk 3-5, 3,7 %-uk 6-10 pályakezdőt, és 2,6 % azoknak a cégeknek az aránya, amelyek több mint 10 pályakezdőt alkalmaznak.

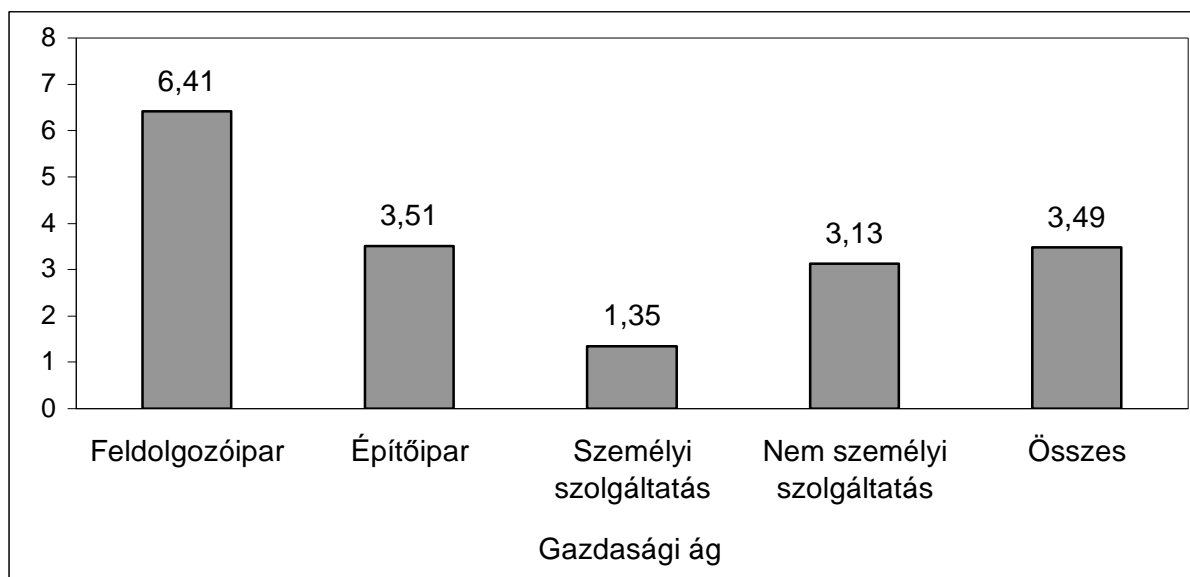
Gazdasági ágak szerint az 1-2 pályakezdőt foglalkoztató vállalkozások aránya a személyi szolgáltatást végzők között a legnagyobb (93,5 %). Kimagaslóan nagy a 3-5 és a 6-10 főt foglalkoztató (azaz a 3-10 fős) vállalkozások aránya a nem személyi szolgáltatást nyújtó szakmákban (17,8 és 5,7%). A több mint 11 pályakezdőt alkalmazó cégek aránya a feldolgozóiparban a legnagyobb (7,9 %). (lásd 3.3.1. ábrát)

3.3.1. Ábra: Az egyes gazdasági ágakhoz tartozó vállalkozások megoszlása a pályakezdők száma szerint (%)

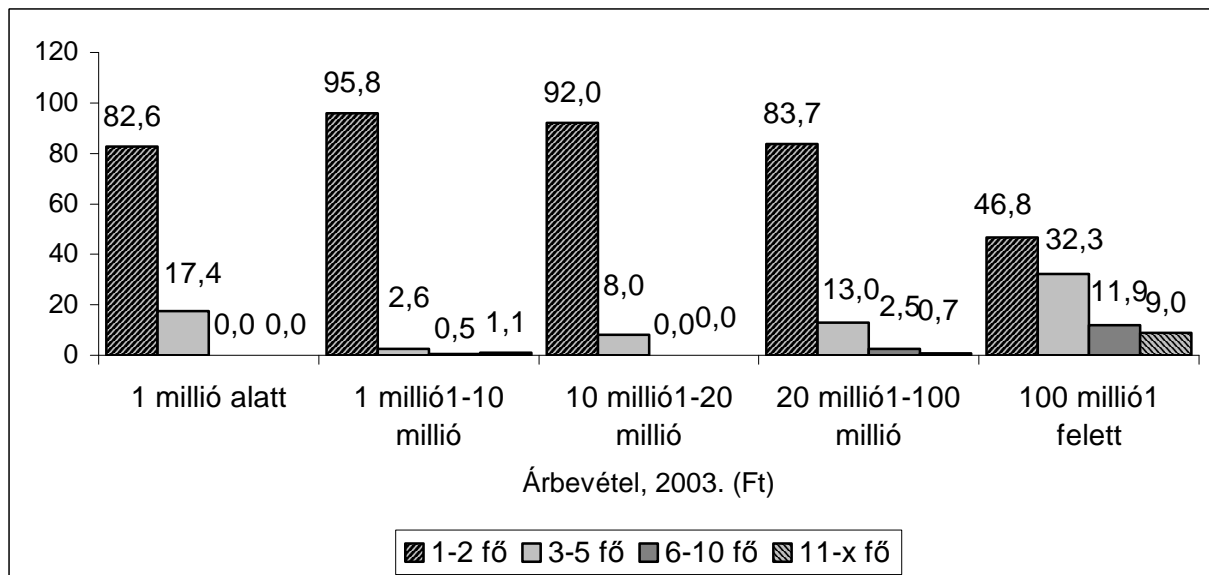
Hasonló eredményekre jutunk az alkalmazott pályakezdők átlagos értékeinek gazdasági ágak szerinti vizsgálatával. A mintában egy vállalatra átlagosan 3 – 4 pályakezdő jut (átlag: 3,49). A pályakezdők száma átlagosan a személyi szolgáltatást végző cégek körében a legalacsonyabb (1,35 fő), és a feldolgozóiparban a legmagasabb, ahol átlagban több mint 6 pályakezdő dolgozik egy vállalatnál. (3.3.2. ábra)

3.3.2. Ábra: Pályakezdők átlagos száma gazdasági ágak szerint (fő)

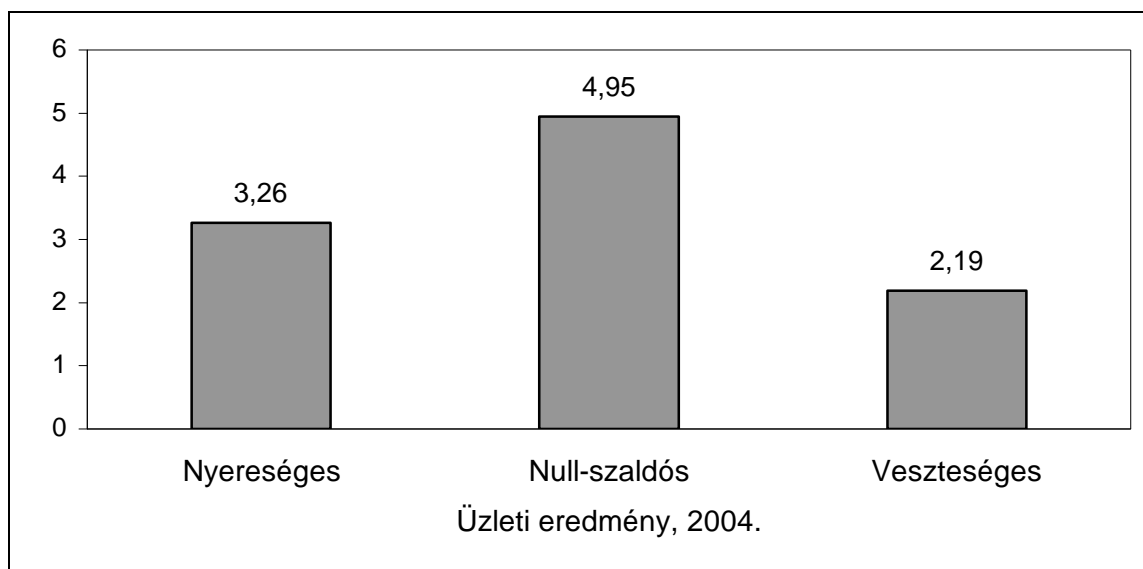
Amennyiben a nagyság szerint vizsgáljuk a cégeket, azt tapasztaljuk, hogy az árbevétel növekedésével együtt növekszik a pályakezdők száma is. Vagyis a nagyobb vállalkozások több pályakezdőt alkalmaznak, a kisebb cégek inkább kevesebbet. (lásd 3.3.3. ábrát)

3.3.3. Ábra: A különböző nagyságú (árbevételű) vállalkozások megoszlása a pályakezdők száma szerint (%)

A 2004-es üzleti eredmény szerint a nullszaldót prognosztizáló cégek átlagosan közel 5, azaz több mint kétszer annyi pályakezdőt alkalmaztak, mint a veszteségre számító vállalatok, amelyeknél átlagosan alig több mint 2 pályakezdő van alkalmazásban. A két érték között helyezkedik el a nyereséget előrejelző vállalatoknál foglalkoztatott pályakezdők átlagos száma (3,26 fő). (lásd 3.3.4. ábrát)

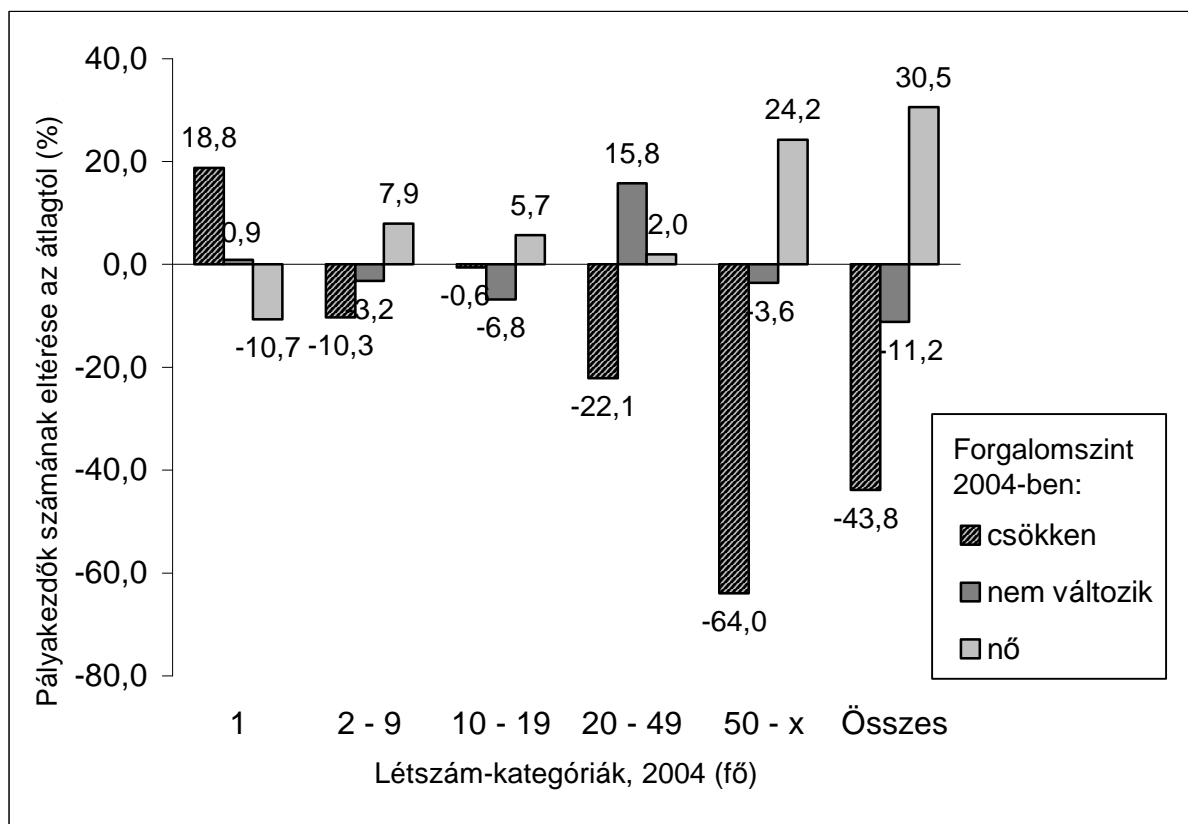
3.3.4. Ábra: Pályakezdők átlagos száma a 2004. évre előrejelzett nyereségesség szerint (fő)

Az adatok alapján az eredménnyel kapcsolatos várakozások és a pályakezdők átlagos száma között nem függvényszerű a kapcsolat, és az egyes kategóriák (nyereséges, nullszaldós, veszteséges) átlagértékei közötti különbségek feltehetően az eredménnyel kapcsolatos várakozás és az üzleti helyzet más változói (pl. forgalomszint, árbevétel nagysága, stb.) között fennálló korrelációból adódnak. Érdeemes megfigyelni a forgalom (összes értékesítés) 2004-es alakulása és a pályakezdők száma közötti összefüggést. Mivel a pályakezdők száma függ a vállalkozás létszámától, az átlagos értékeket az egyes létszám-kategóriákon belül vizsgáltuk meg. (lásd 3.3.5. ábrát) A teljes mintában, a 2004-ben forgalomcsökkenést jelző vállalkozók az átlagnál 43,8 százalékkal kevesebb pályakezdőt alkalmaznak.

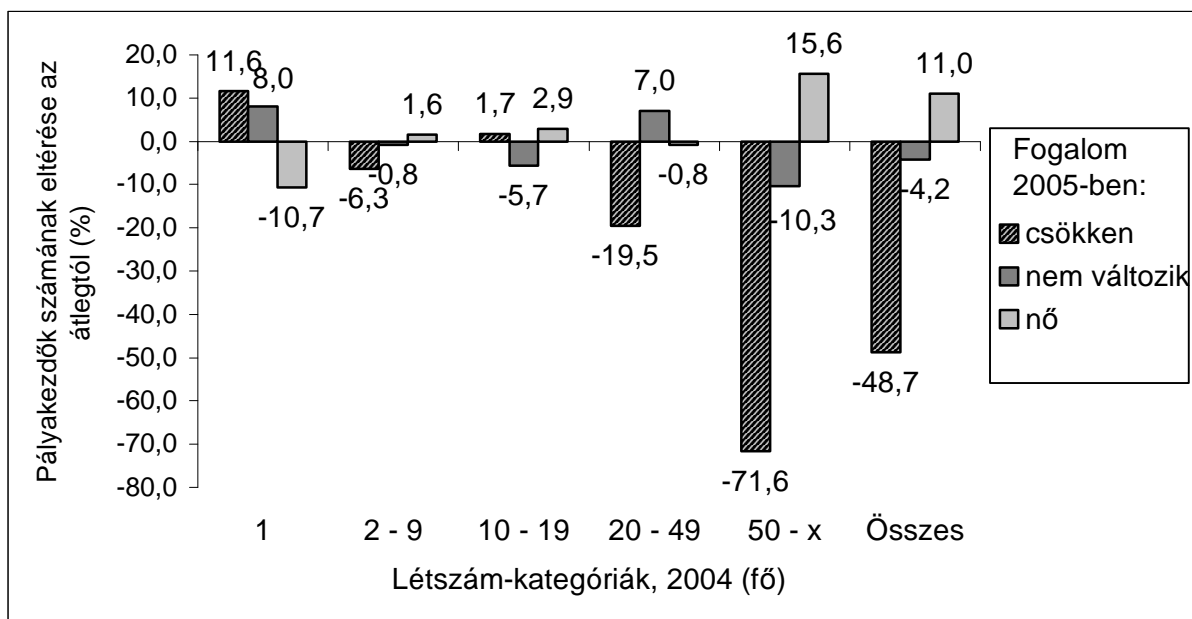
Azok a vállalkozók, amelyek a forgalomszint változatlanóságára számítanak, az átlagosnál 11,2 %-kal kevesebb pályakezdőt foglalkoztatnak, míg a forgalomműködést előrejelző vállalkozók az átlagosnál 30,5 %-kal több pályakezdőt alkalmaznak. Minél pozitívabbak a várakozások, annál nagyobb a pályakezdők átlagos száma. Ez a pozitív, lineárisnak tekinthető kapcsolat létszám-kategóriák szerint csak az 50 főnél többet foglalkoztató közepes vagy nagyvállalatoknál és a 2-9 fős mikro-vállalkozásoknál figyelhető meg. Az 1 fős vállalkozások vállalkozói ill. az önfoglalkoztató egyéni vállalkozók mindössze 7 %-a, összesen 84 vállalkozó mondja magát pályakezdőnek, ezért ennél a csoportnál különösebben nincs értelme az átlag (0,07 fő/cég) értelmezésének és a további vizsgálódásnak.

3.3.5. Ábra: A pályakezdők számának százalékos eltérése az egyes létszám-kategóriákon belüli átlagtól a forgalomszint 2004. évre várható alakulása függvényében (%)

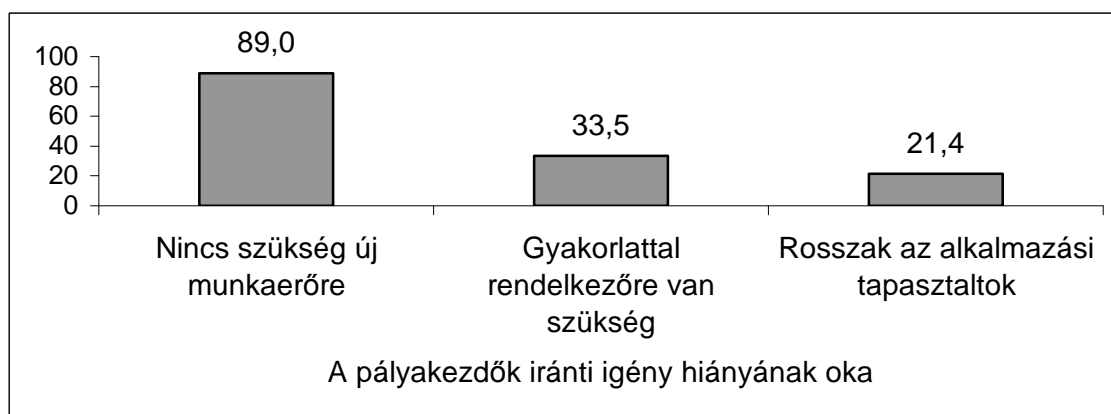
A 2005. üzleti év forgalmára vonatkozó várakozások szerint alig különbözik az előbbiektől a pályakezdők létszám-kategóriánként vizsgált átlagértékei. Ismét azt állapíthatjuk meg, hogy a több mint 50-fős és a 2-9 fős vállalkozásoknál, csakúgy, mint a mintában szereplő összes vállalkozásnál a kedvezőbb várakozások a pályakezdők magasabb számával jár együtt. (lásd 3.3.6. ábra)

3.3.6. Ábra: A pályakezdekők számának százalékos eltérése az egyes létszám-kategóriákon belüli átlagtól a forgalomszint 2005. évre várható alakulása függvényében (%)

A várakozásokkal kapcsolatosan kiderült, hogy a 16 szakma bármelyikében a megkérdezett vállalkozók túlnyomó többsége, 65,4 %-a 2004-ben nem szándékozik felvenni pályakezdőt. Ezen vállalkozások többsége, 89 %-a elsősorban azért nem kíván pályakezdőt alkalmazni, mivel egyáltalán nem tervezi új munkaerő felvételét. 33,5 %-uk gyakorlattal rendelkező munkaerőbe fektet szívesebben, és a cégek 21,4 %-a rossz tapasztalatokkal rendelkezik a pályakezdekőket illetően. (lásd 3.3.7. ábrát)

3.3.7. Ábra: A vállalkozások megoszlása annak függvényében, hogy miért nem kívánnak pályakezdőt alkalmazni (%)*

* a megkérdezettek több magyarázatot is megjelölhettek, ezért a százalékos értékek összege több mint 100

A pályakezdők felvételét tervezők között az egy vállalkozásra jutó pályakezdők száma a bőrdíszműves (5,67), a férfiruha-készítő (5,00) és a nőiruha-készítő (4,57) szakmákban a legmagasabb. Ez a magas átlagérték az első két szakma esetében kevés, 3 ill. 7 vállalkozásra vonatkozik. A pályakezdők felvételét tervezők közül a legtöbb vállalkozás a pincér (294), szakács (244), asztalos (166) és fodrász (144) szakmákban működik.

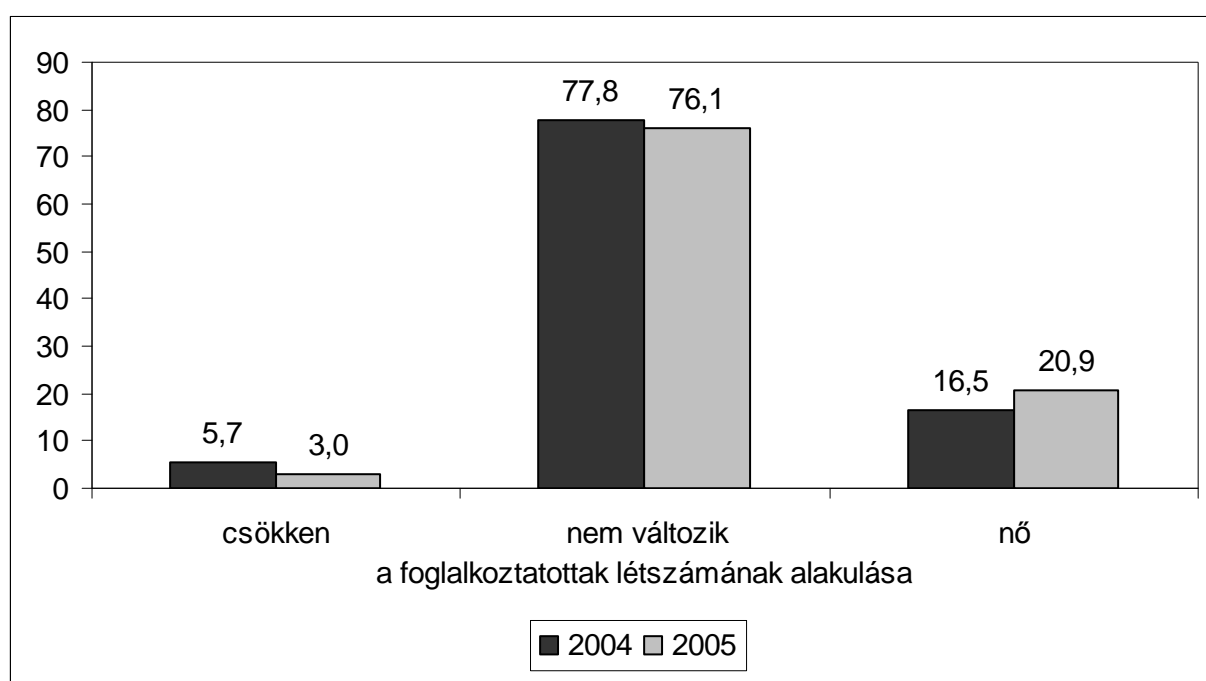
3.3.1. Táblázat: Pályakezdők átlagos számának alakulása szakmák szerint (fő)

Szakmák	Pályakezdők felvételét tervező vállalkozások száma	Pályakezdők várható össz-létszáma (fő)	A pályakezdők felvételét tervezők között egy vállalkozásra jutó pályakezdők átlagos száma (fő)	Medián	Szórás
pincér	294	432	1,47	1	1,007
cukrász	99	158	1,6	1	1,16
fodrász	144	198	1,37	1	0,852
kárpitos	25	42	1,68	1	1,819
kozmetikus	87	101	1,16	1	0,588
szakács	244	346	1,42	1	1,490
bőrdíszműves	3	17	5,67	2	8,145
cipőfelsőrész-készítő	6	14	2,33	1,5	2,160
férfiruha-készítő	7	35	5,00	2	4,726
nőiruha-készítő	23	105	4,57	4	3,616
asztalos	166	309	1,86	1	1,357
kőműves	128	221	1,73	1	1,055
épületburkoló	57	94	1,65	1	1,470
szobafestő-mázoló-tapétázó	108	159	1,47	1	0,912
villanyszerelő	71	150	2,11	1	2,290
ács-állványozó	56	90	1,61	1	1,039
Összesen	1518	2471	1,63	-	-

3.4. Foglalkoztatottak számának várható alakulása 2004- és 2005-ben

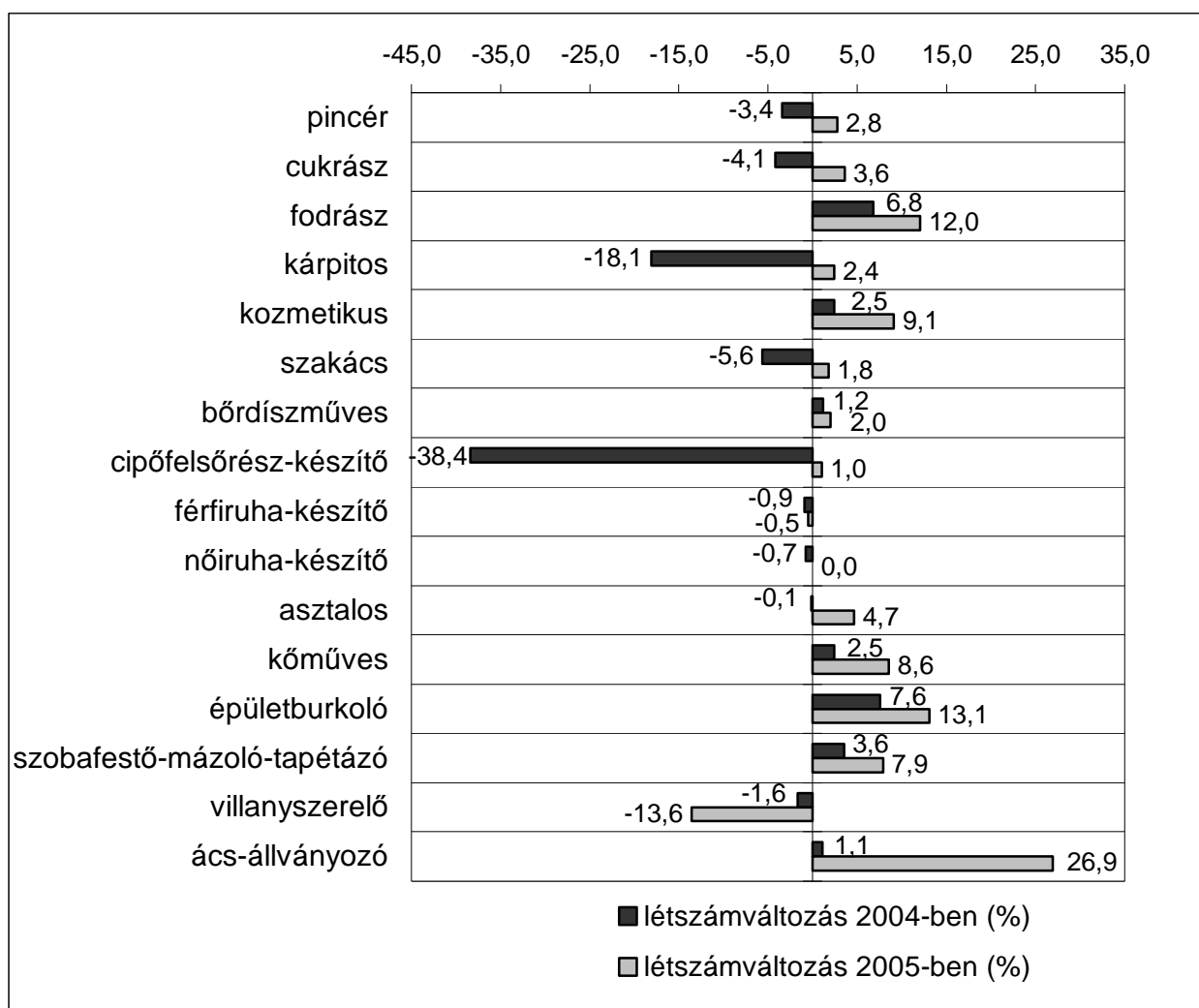
A foglalkoztatottak létszámában, 2004-ben a megkérdezett vállalkozók túlnyomó többsége, 77,8 %-a nem tervezett változtatást, 16,5 %-a növelni kívánja a létszámot, és csupán 5,7 %-a tervez létszámcsökkentést. 2005-ben a vállalkozók 76,1 %-a nem tervez változtatást, és 20,9 %-ra nő a létszámot növelni kívánók aránya, míg a megkérdezettek csupán 3 %-a tervez létszámcsökkentést. Ezek alapján megállapítható, hogy a vállalkozások a jövőre vonatkozó elképzeléseikben optimistábbak. (lásd 3.4.1. ábrát)

3.4.1. Ábra: A vállalkozások megoszlása a 2004-re és 2005-re tervezett létszámváltozás szerint (%)

A 2004. évi létszámváltozás tekintetében két szakmát érdemes kiemelni. A kárpitosként foglalkoztatottak számában ugyanis 18,1, a cipőfelsőrész-készítők számában pedig 38,4 %-os csökkenés várható. Ezt a csökkenést a 2005-re előre jelzett csekély növekedés (2,4 és 1 %) nem kompenzálta. 2005-ben az ács-állványozó szakmában várható a létszám jelentős, 26,9 %-os megugrása. (lásd 3.4.2. ábrát) – amely kiugró értékek minden bizonnyal valamilyen egyedi beiskolázási jelenséggel függenek össze.

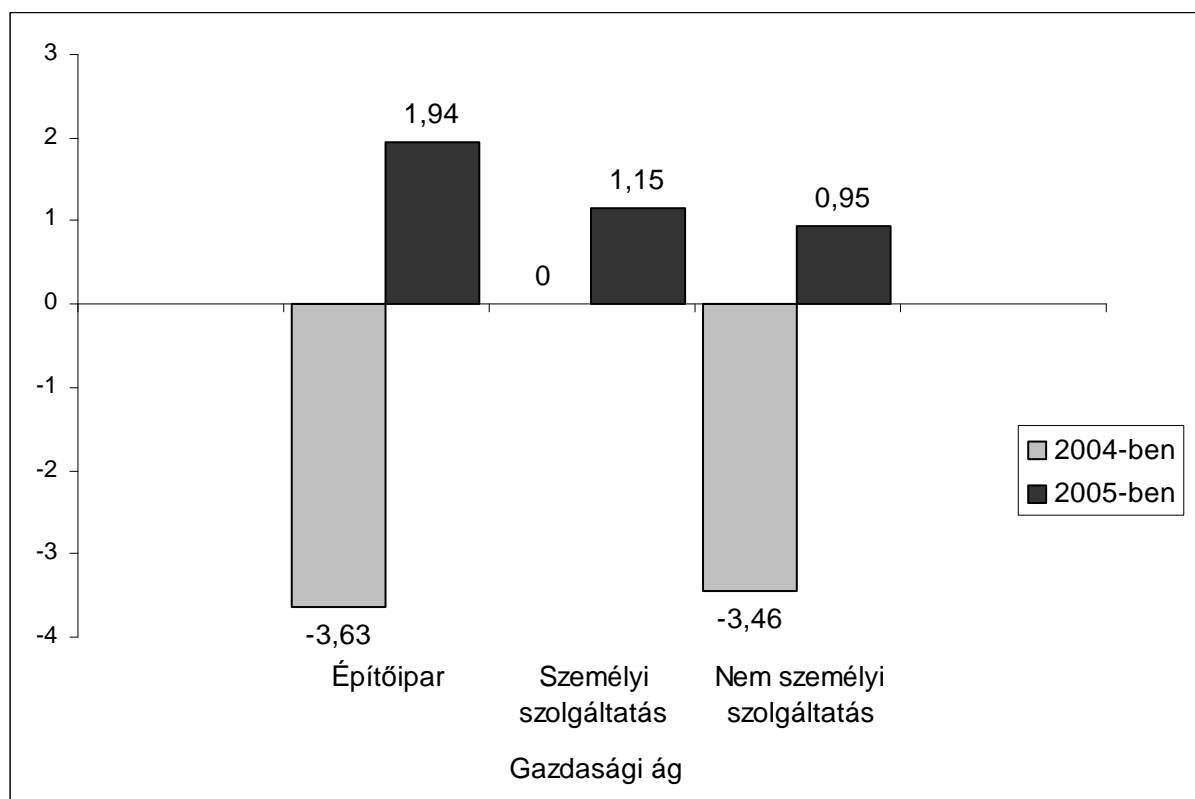
3.4.2. Ábra: Az egyes szakmákban várható nettó létszámváltozás 2004- és 2005-ben

A létszámváltozás gazdasági ágak szerinti elemzésénél azt figyelhetjük meg, hogy az éítőipari vállalatok 2004-ben átlagosan 3,6 főtől válnak meg, vagyis ennyivel csökken a megfigyelt mikro-, kis és közepes építőipari vállalkozások létszáma. Míg 2004-ben a személyi szolgáltatásokat leszámítva a megfigyelt vállalkozások körében minden gazdasági ágban csökkent a létszám, 2005-re várhatóan mindhárom gazdasági ágban tevékenykedő vállalatok létszáma átlagosan enyhe növekedésnek indul. (lásd 3.4.3. ábrát)

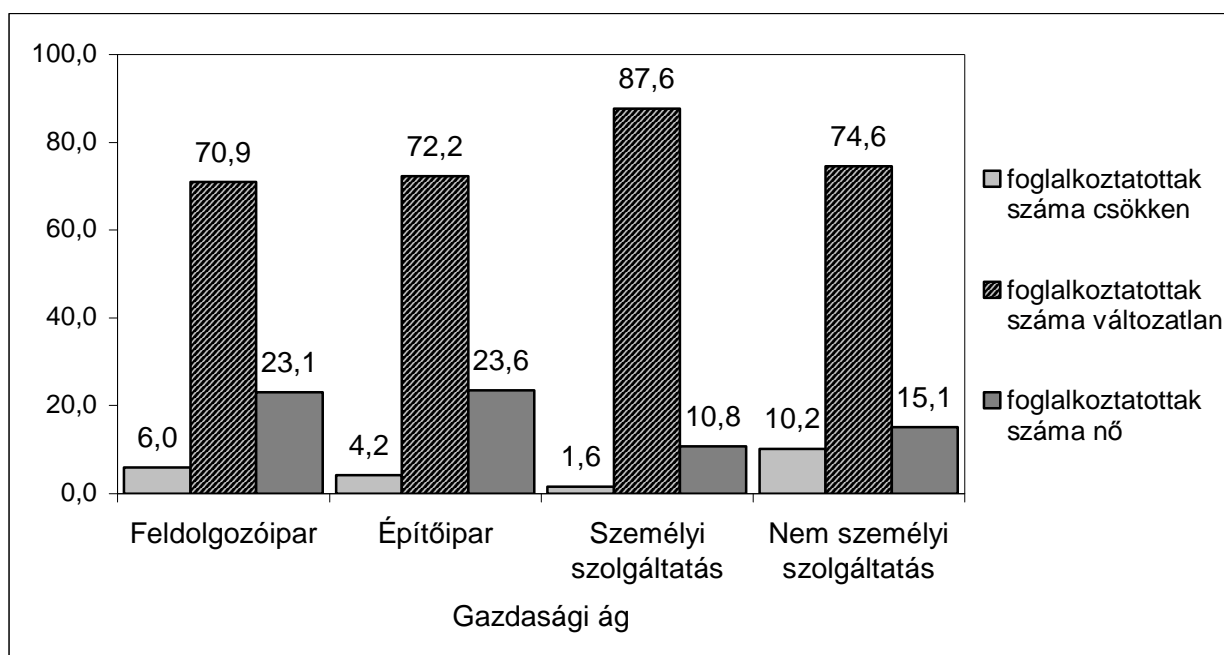
3.4.3. Ábra: A különböző gazdasági ágakhoz tartozó vállalatoknál várható átlagos változás a foglalkoztatottak számában, 2004- és 2005-ben (fő)

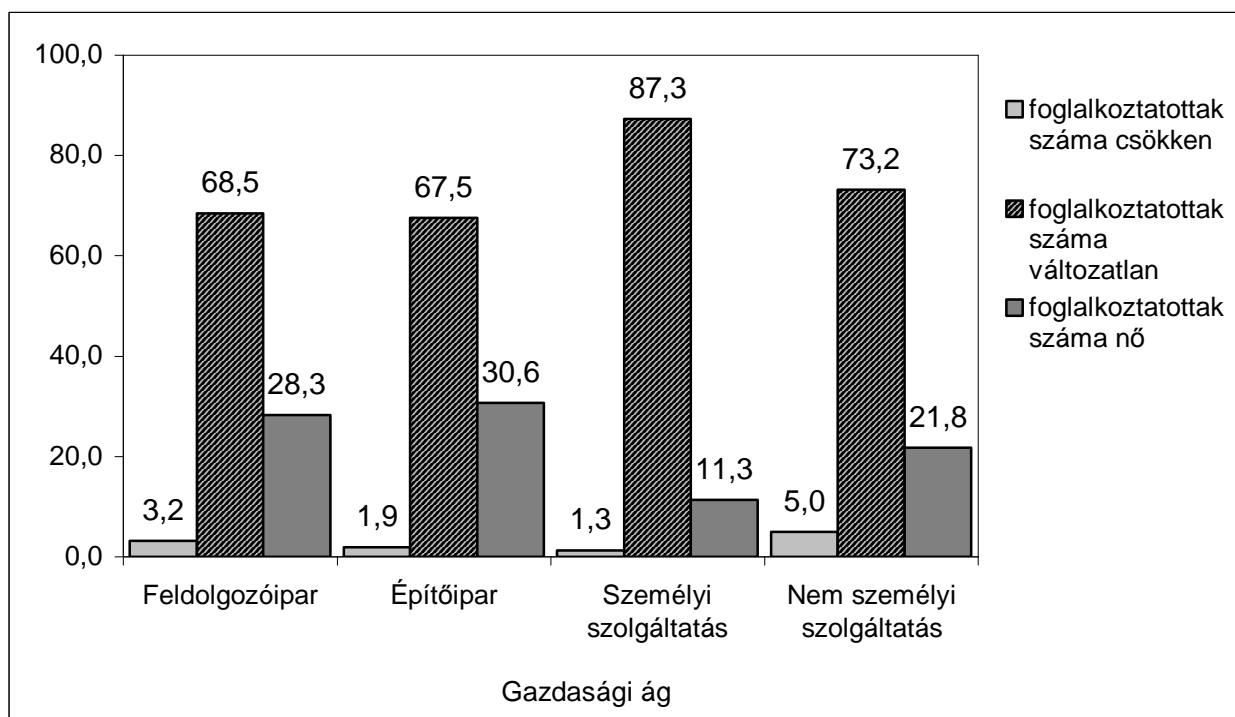
Ha az előbbi megállapításokat egybevetjük azzal, hogy az egyes gazdasági ágakban a vállalkozások hány százaléka tervezett létszámleépítést ill. létszám bővítést, arra figyelhetünk fel, hogy a feldolgozóiparban mindössze 6 %-os a létszámcsökkenést, és 23 %-os a bővítést tervezők aránya. Ebből az következik, hogy a feldolgozóiparban egy-egy vállalatnál egyszerre több embert érint a létszámcsökkentés, mint a létszám bővítés. Egy megkérdezett Vas megyei feldolgozóipari vállalat 2004-ben bevallása szerint 1850 dolgozó elbocsátását tervezi, ami valószínűleg egy üzem teljes bezárását, vagy magának a cégnek a felszámolását jelenti. A 2004-re létszámcsökkenést előrejelzők aránya a személyi szolgáltatást végző vállalkozások körében a legalacsonyabb (1,6 %). Mivel a személyi szolgáltatást nyújtó vállalkozások háromnegyede egy fő vállalkozás, a létszámcsökkentésnek ebben a gazdasági ágban kisebb az esélye. (lásd 3.4.4. ábrát)

A létszám 2005-re várható alakulása szerinti megoszlás a személyi szolgáltatások gazdasági ágon belül a 2004-es arányszámokhoz képest gyakorlatilag változatlan. A többi gazdasági ágban a létszám bővülést tervező cégek javára csökkent a létszám változatlanóságát előrejelzők aránya. (lásd 3.4.5. ábrát)

3.4.4. Ábra: A különböző gazdasági ágakhoz tartozó vállalatok megoszlása a foglalkoztatottak számának 2004. évre várt változása szerint (%)

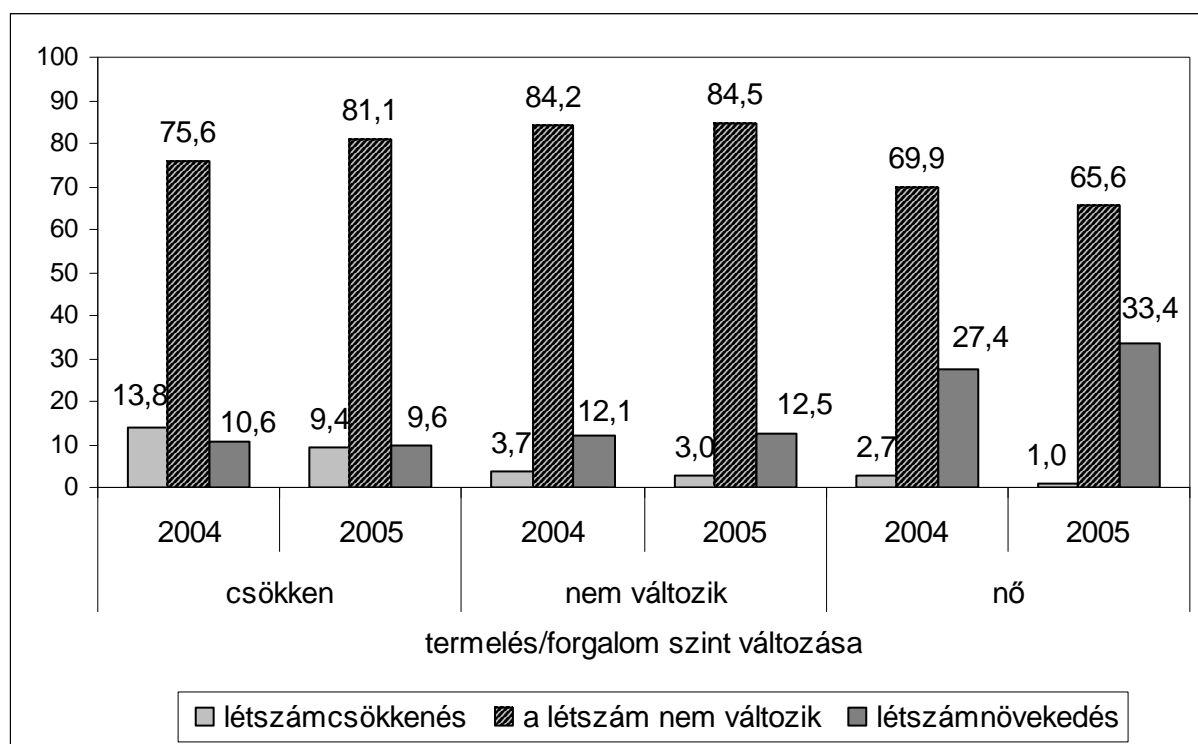

3.4.5. Ábra: A különböző gazdasági ágakhoz tartozó vállalatok megoszlása a foglalkoztatottak számának 2005. évre várt változása szerint (%)

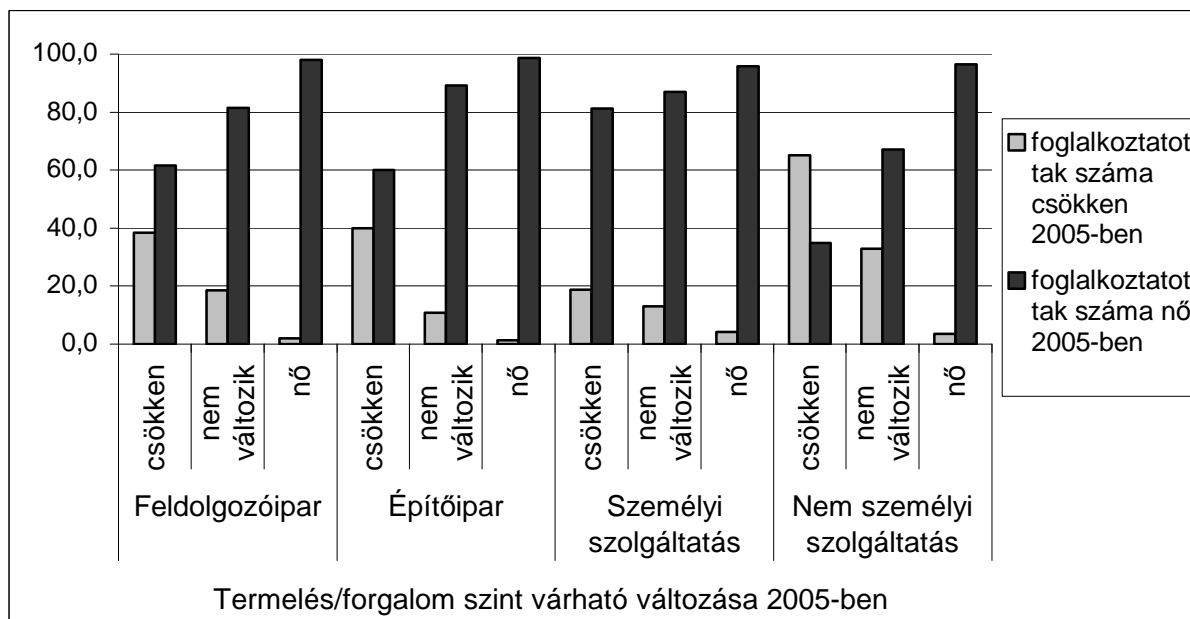
Azok közül a vállalkozók közül, akik 2004-ben a termelés/forgalom szint csökkenésére számítottak, 75,6 % nem tervezett létszámmódosítást, és 13,8 %-uk kívánta a létszámot csökkenteni, 10,6 %-uk pedig növelni. A termelés/forgalom szintjük növekedésére számító cégek 69,9 %-a létszámemelést tervez, és csupán 2,7 %-a létszámcsökkentést. A stagnáló termelés/forgalom szinttel számoló vállalkozók túlnyomó többsége, 85 %-a nem kíván változtatni a létszámon. A 2005-re csökkenő termelés/forgalom szintre számító vállalkozók 81 %-a nem kíván változtatni a létszámon, ez az arány 85 %-os a várakozások szerint változatlan helyzetű vállalkozások esetében. A növekedésre számítók csupán 1 %-a, néhány cég tervez létszámcsökkentést, 33,4 % létszámnövelést, és a többség 65,6 % nem kíván a létszámon változtatni. (lásd 3.4.6. ábrát)

3.4.6. Ábra: A 2004-re eltérő termelés- ill. forgalomszint-változásra számító vállalkozások megoszlása a 2004-re és 2005-re tervezett létszám-változás szerint (%)

A 2005. évre vonatkozó előrejelzések alapján mind a négy gazdasági ágra érvényes, hogy azok a vállalkozások között, amelyek pozitívabban ítélik meg a termelés- ill. forgalomszint várható alakulását, nagyobb a létszám-bővülést előrejelzők aránya. Különösen erős a várható forgalomszint és a létszám-változás közötti összefüggés a nem személyi szolgáltatást nyújtó cégek körében. Más szóval a foglalkoztatottság a nem személyi szolgáltatások gazdasági ágban függ leginkább a forgalom szintjének alakulásától. (lásd 3.4.7. ábrát)

3.4.7. Ábra: A különböző gazdasági ágakba tartozó vállalatok megoszlása a 2005. évre várható létszámváltozás ill. termelés-/ forgalomváltozás szerint (%)

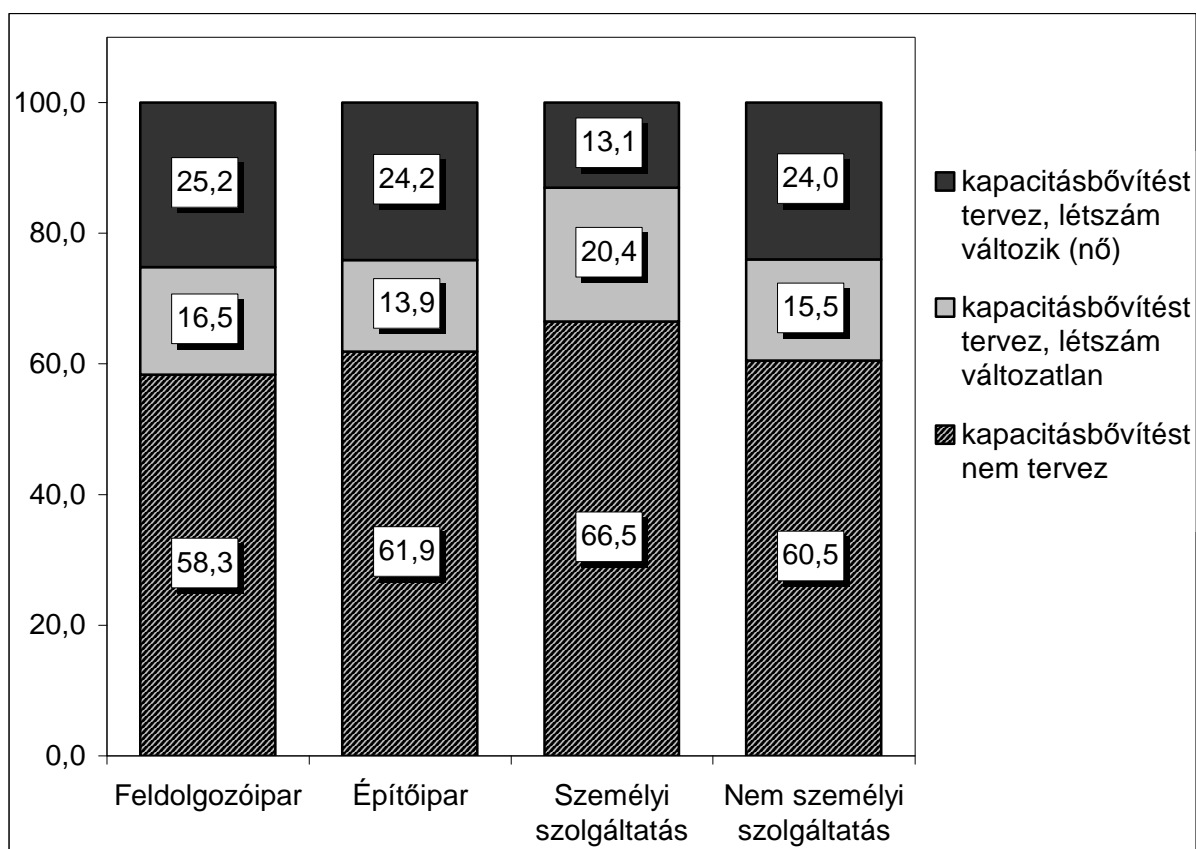
3.5. A kapacitásbővítő beruházások és a létszám alakulása közötti kapcsolat

A megkérdezett vállalkozók 37,6 %-a tervezett kapacitásbővítő beruházást 2004-ben vagy 2005-ben. A vállalkozók 54,8 %-a tervezte a beruházások következtében változtatni a létszámot, közülük mindössze 1,4 % csökkenteni, 90 % maximum 5 fővel növelni, 3 % 6-9 fővel és 4,7 % 10 vagy több fővel növelni kívánta a létszámot.

A feldolgozóipari, építőipari és nem személyi szolgáltatást végző vállalkozások közel azonos hányada (kb. 40 %) tervezett kapacitásbővítést, és mindhárom gazdasági ágban a cégek egynegyede tervezi a kapacitással együtt a létszámot is növelni. A személyi szolgáltatások gazdasági ágban ennél kisebb mind a kapacitásbővítést, mind az ennek következtében létszám-bővítést tervezők aránya (33,5 % és 13,1 %). (lásd 3.5.1. ábrát)

A kapacitásbővítések a becslések alapján a feldolgozóipari vállalkozások körében idézték elő a legnagyobb egy cégre eső létszámváltozást. A várható beruházások ebben a gazdasági ágban átlagosan 5-6 fős létszám-bővülést (átlag: + 5,77 fő/cég) vonnak maguk után. Szintén viszonylag munkaerő-igényesnek mondhatóak a nem személyi szolgáltatásokat kínáló cégek várható kapacitásbővítései, mivel tervezett beruházásaik kapcsán ezek a vállalatok is átlagosan 3-4 fő felvételét (átlag: +3,41 fő/cég) látják szükségesnek. (lásd 3.5.1. táblázatot)

3.5.1. Ábra: A különböző gazdasági ágakba tartozó vállalatok megoszlása a várható kapacitásbővítés és az ezzel kapcsolatos létszámbővítés tekintetében (%)

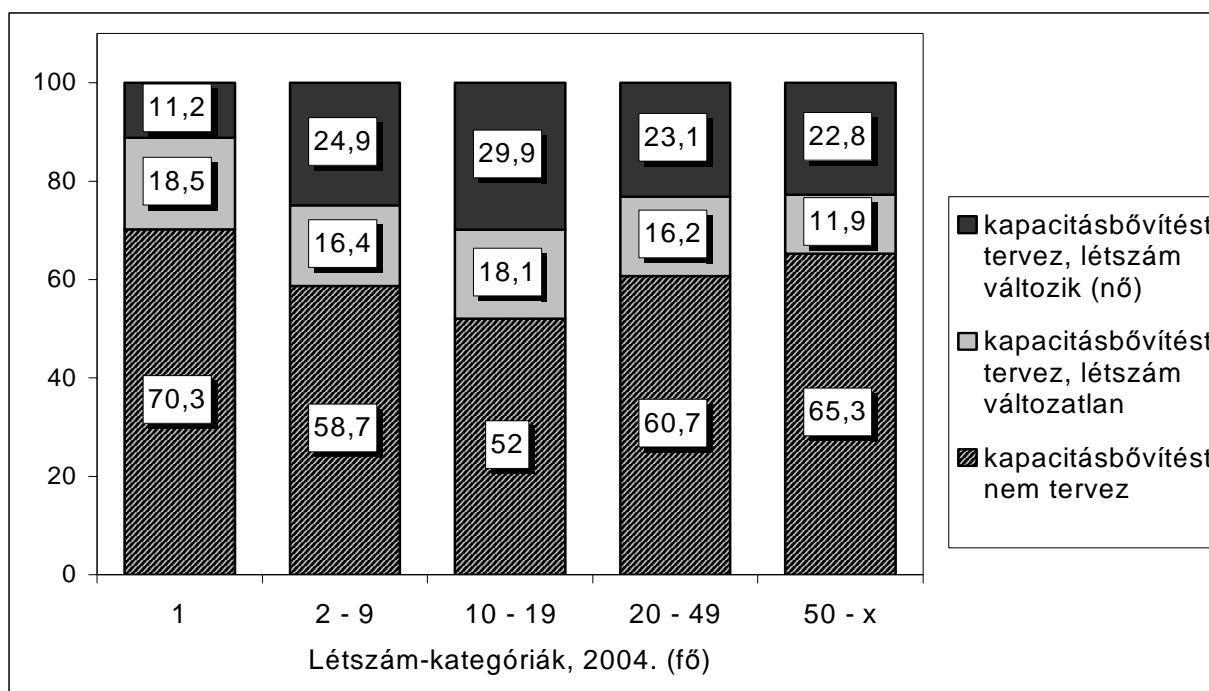

3.5.1. Táblázat: Foglalkoztatottak számának átlagos változása a kapacitásnövelő beruházás következtében (fő)

Gazdasági ág	Vállalatok száma (N)	Átlag (fő)	Medián	Szórás
Feldolgozóipar	126	5,77	2	29,585
Építőipar	160	2,47	2	2,71
Személyi szolgáltatás	146	1,64	1	2,027
Nem személyi szolgáltatás	274	3,41	2	5,448
Összesen	706	3,25	2	13,077

Létszám-kategóriák szerint különösen a kis, 10-19 főt foglalkoztató vállalkozások körében nagy a kapacitásbővítők aránya (48 %). Az ennél kisebb vagy nagyobb létszámú vállalatok esetében csekélyebb az ilyen beruházásokat tervező és a beruházással egyben létszámbővítés is megcélzó cégek aránya. (lásd 3.5.2. ábrát)

3.5.2. Ábra: A különböző létszám-kategóriákba tartozó vállalatok megoszlása a várható kapacitásbővítés és az ezzel kapcsolatos létszámbővítés tekintetében (%)

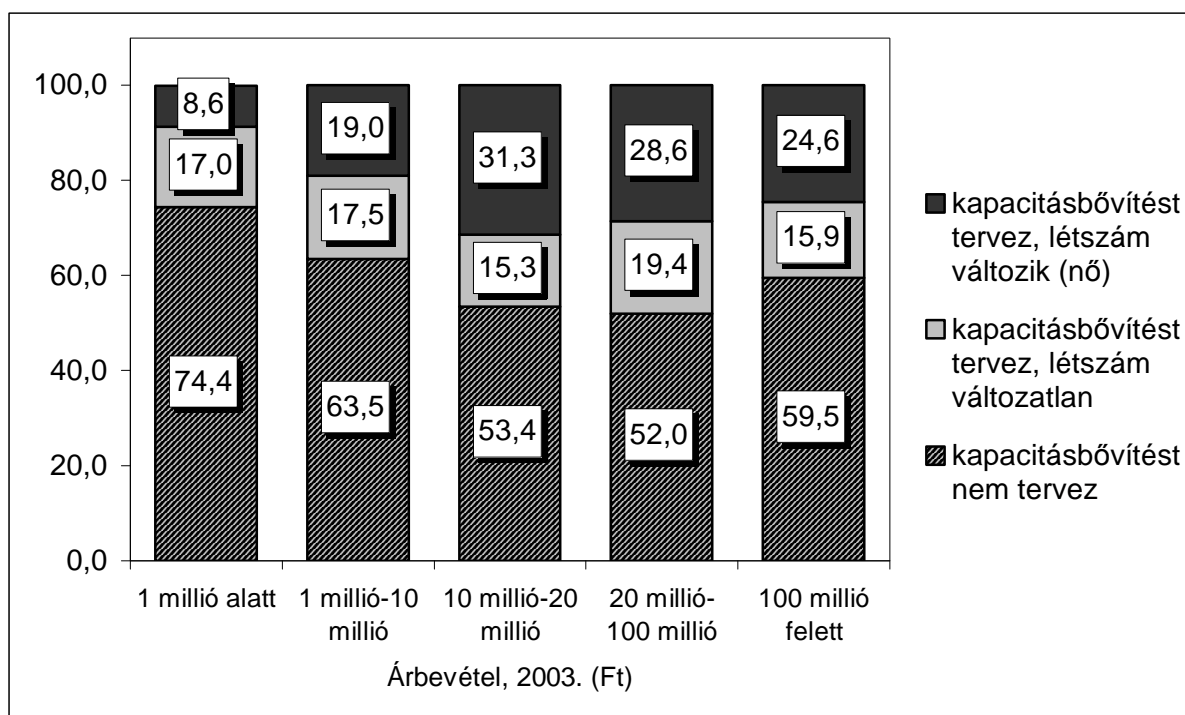
Nyilvánvaló, hogy a nagyobb létszámú vállalkozások körében átlagosan nagyobb méretű létszámbővüléssel járnak a kapacitásbővítő beruházások. Érdekes ugyanakkor kiemelni a 20-49 fős és az 50-nél több főt foglalkoztató vállalatok közötti szakadékot. Míg az előbbi, kis cégek tervezett beruházásai átlagosan 4 fő felvételét teszik szükségessé, az utóbbi, több mint 50 fős közepes vagy nagyvállalatoknál a kapacitásbővítések kapcsán átlagosan 18 dolgozóval bővül a létszám. A medián értéke a legnagyobb létszám-kategóriában azonban 5 fő, azaz a legalább 50 főt foglalkoztató cégek fele kevesebb, illetve másik fele több mint 5 fővel tervezi növelni a létszámot. Ebből az derül ki, hogy a nagyvállalatok körében megfigyelt magas átlagérték kevés nagy létszámú változásnak tudható be. (lásd 3.5.2. táblázatot) Egy budapesti nagyvállalat például - a tervezett kapacitásbővítéssel együtt - 300, egy Fejér megyei nagyvállalat pedig 150 új munkahely teremtését helyezi kilátásba.

3.5.2. Táblázat: Foglalkoztatottak számának átlagos változása a kapacitásnövelő beruházás következtében, létszám-kategóriák szerint (fő)

Foglalkoztatottak száma	Vállalatok száma (N)	Átlag (fő)	Medián	Szórás
1	132	1,44	1	1,766
2 - 9	316	2,01	1	1,971
10 - 19	141	2,79	2	4,472
20 - 49	70	4,26	4	3,622
50 - x	42	18,36	5	50,507
Összesen	701	3,26	2	13,122

A kapacitásbővítő vállalkozások aránya az árbevétellel 100 millió forintig egyenes arányban nő. A 100 millió forint feletti árbevételt realizáló vállalatok között kisebb (40,5 %-os) a kapacitásbővítő beruházást tervezők aránya, mint a 20 és 100 millió forint közötti árbevételt elérő vállalkozások esetében (48 %). A munkaerő-igényes beruházásokat tervezők aránya a több mint 10, de kevesebb, mint 20 millió forint árbevétellel rendelkező cégek körében a legnagyobb (31,3 %).

3.5.3. Ábra: A különböző árbevételű (2003) vállalatok megoszlása a várható kapacitásbővítés és az ezzel kapcsolatos létszámbővítés tekintetében (%)

3.5.3. Táblázat: Foglalkoztatottak számának átlagos változása a kapacitásnövelő beruházás következtében, árbevétel szerint (fő)

Árbevétel	Vállalatok száma (N)	Átlag (fő)	Medián	Szórás (fő)
1 millió alatt	26	1,85	1	1,891
1 millió-10 millió	190	1,58	1	1,855
10 millió-20 millió	78	2,32	2	2,224
20 millió-100 millió	149	2,31	2	1,92
100 millió felett	81	6,43	3	16,81
Összesen	524	2,66	2	7,009

4. A bruttó bérek színvonala és várható alakulása

A bruttó átlagbérek számításánál nehézséget okozott az, hogy a 2003-ban bruttó bérekre fordított összeg teljes és részmunkaidős állás szerinti bontásban nem áll rendelkezésre. Ennek következtében, a gyakorlattal szemben a részmunkaidősök bruttó bérét is bevontuk az elemzésbe. Annak érdekében, hogy a becsült átlagértékek minél kevésbé torzított képet alkossanak a valóságról, a részmunkaidőben foglalkoztatottakat 50 %-os súllyal szerepeltettük az átlagbérekkel kapcsolatos számításokban. Ezzel azt feltételeztük, hogy egy vállalkozó átlagosan kétszer akkora bruttó bért fizet egy teljes, mint egy részmunkaidős alkalmazottnak. A kérdésre a vállalkozók 37,2 %-a nem válaszolt, és 13 %-a a 2003-ban érvényes 50000 forintos bruttó minimálbérnél átlagosan kevesebbet juttatott egy foglalkoztatottnak. Ezek túlnyomóan a személyi szolgáltatások gazdasági ágban működő, kis árbevételű egyéni vállalkozások. Nem szükséges, hogy az egyéni vállalkozó, illetve alkalmazottainak bruttó bére elérje a mindenkori minimálbért (pl. részmunkaidős foglalkoztatás esetén), azonban nyilvánvaló, hogy az önfoglalkoztató vállalkozók jelentős része nem a bevallott bruttó bérből fedezi a megélhetési költségeit. Éppen ezért a túlzott torzítások elkerülése érdekében a minimálbérnél kevesebb bért fizető vállalatokat nem vettük figyelembe a számításokban.

4.1. Átlagbérek színvonala 2003-ban

A vállalatok bevallása szerint az egy főre jutó bruttó átlagbér 2003-ban 128 536 forint volt. A 20 millió forintnál magasabb árbevételű vállalatoknál átlagosan bruttó 132 070 forint jutott egy foglalkoztatottra. A legalább 5 főt foglalkoztató vállalatok átlagosan bruttó 129 869 forintot fizettek alkalmazottaiknak. A KSH országos felmérése szerint¹ 2003-ban a gazdasági vállalatok átlagosan bruttó 137 193 forintot fordítottak egy alkalmazottra. Megállapítható, hogy a mintából becsült átlag nem tér el szignifikánsan az országos átlagtól, és a Magyar Statisztikai Évkönyv adataival összehasonlítható ágazati átlagbérekben sem mutatkozik jelentős eltérés, leszámítva a kereskedelmi szférát. (lásd 4.1.1. táblázatot)

4.1.1. Táblázat: *Bruttó havi átlagbérek a KSH adataival összehasonlítható ágazatokban (Ft)*

Gazdasági ág	A felmérésben, 2003	KSH, 2003 ¹
Feldolgozóipar	145 681	124 087
Építőipar	106 018	93 797
Kereskedelem	88 499	115 566
Vendéglátás	91 823	87 118
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	158 946	142 646
Összesen	137 172	137 193 ²

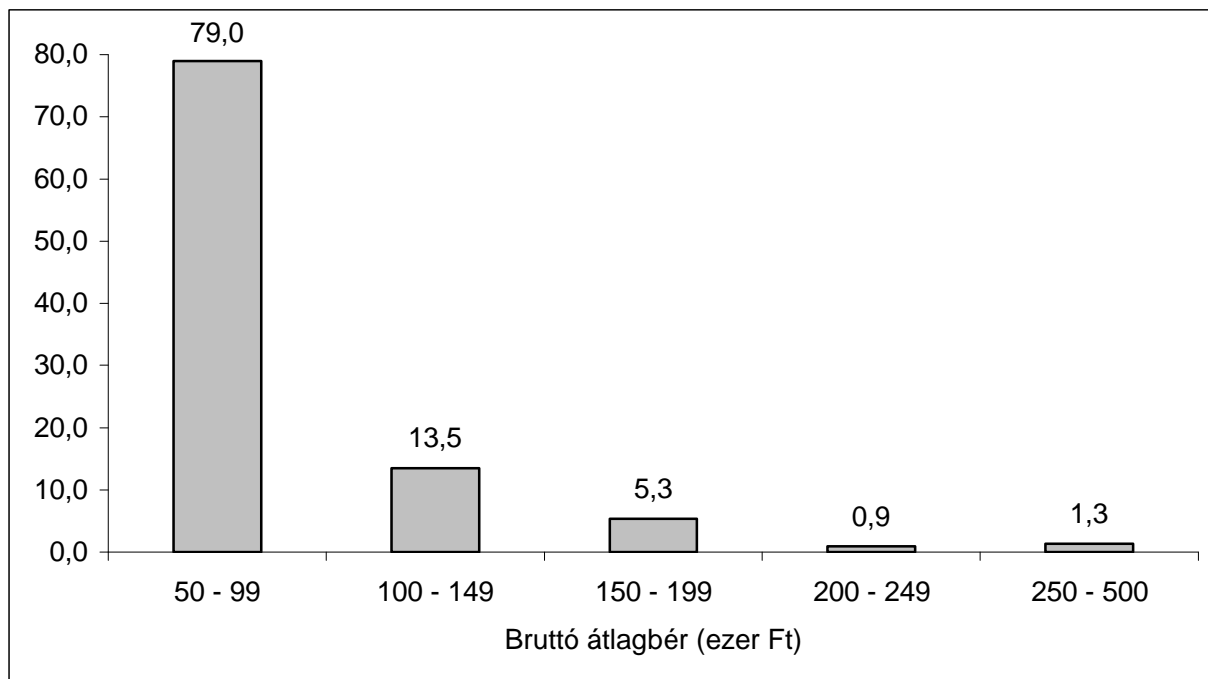
¹ Magyar Statisztikai Évkönyv 2003, Központi Statisztikai Hivatal

¹ Magyar Statisztikai Évkönyv 2003, Központi Statisztikai Hivatal

² Az összes gazdasági ágra vonatkozó adat

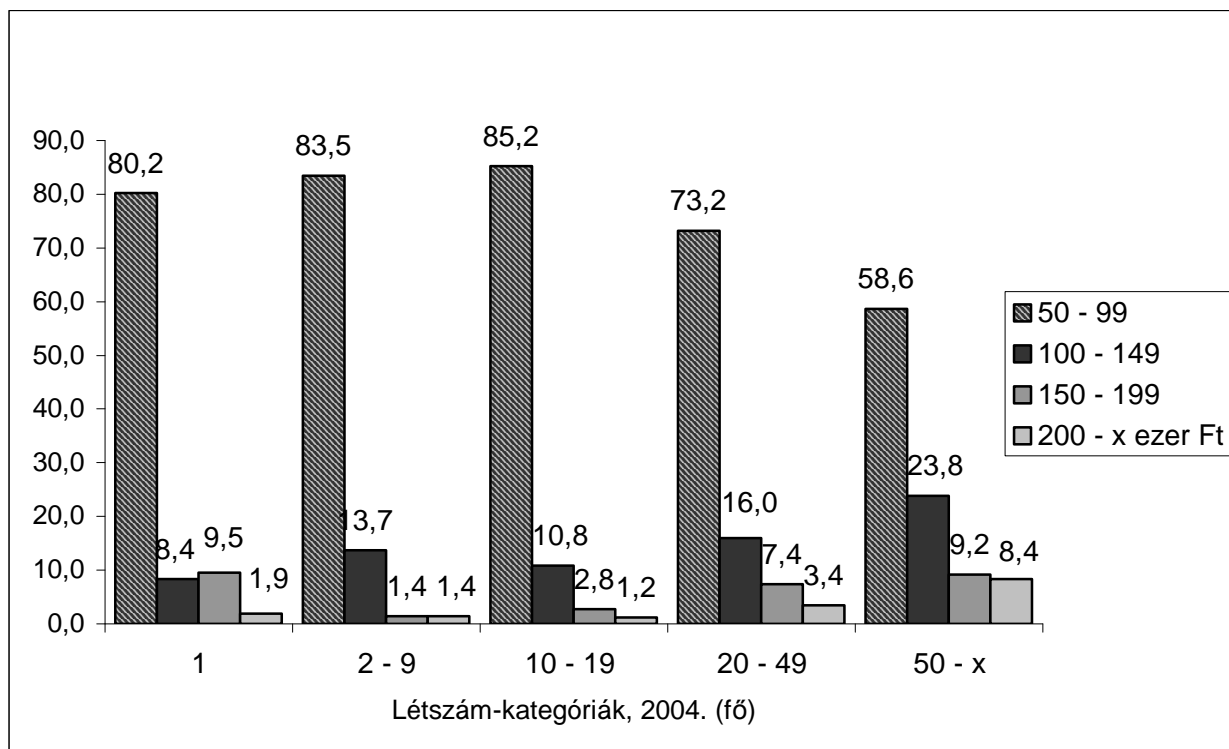
A vállalatok közel négyötöde átlagosan 100 ezer forintnál alacsonyabb bruttó bért fizet, 13,5 %-ot tesz ki az átlagosan legalább 100 ezer, de kevesebb mint 150 ezer forint bért fizető vállalkozások aránya. Húszból egy vállalatnál esik a bruttó átlagbér 150 ezer és 200 ezer forint közé, az átlagosan ennél magasabb bért fizető vállalkozások aránya elenyésző.

4.1.1. Ábra: Vállalkozások megoszlása bruttó havi átlagbér-kategóriák szerint (%)

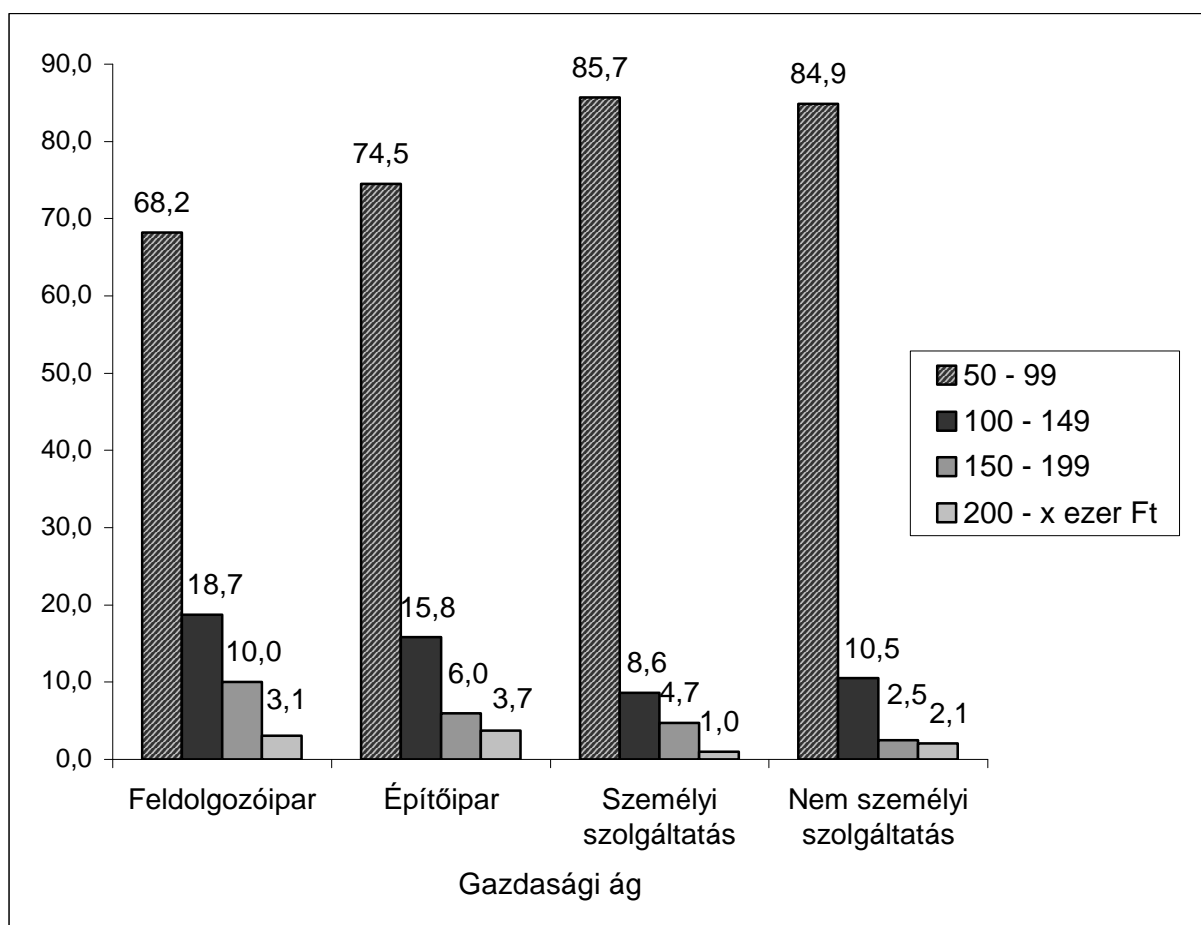
A létszám szerint nagyobb vállalatoknál 2003-ban magasabb volt a foglalkoztatottak bruttó átlagbére, mint a kisebb cégeknél. A létszám-kategóriákat összevetve, a több mint 50 főt foglalkoztató vállalatoknál kimagasló az átlagosan 150 ezer forintnál magasabb bért fizetők aránya (17,6 %). A viszonylag alacsony - 50 és 100 ezer forint közötti - átlagbért fizető vállalkozások aránya az 1 főtől a 10-19 fős vállalkozásokig növekszik, majd a 20-49 fős közepes vállalatokon keresztül a több mint 50 fős vállalatokig csökken.

4.1.2. Ábra: Különböző létszám-kategóriákba tartozó vállalatok megoszlása bruttó havi átlagbér szerint, %

A legmagasabb bruttó bérre a feldolgozóiparban foglalkoztatottak számíthatnak, ahol a vállalkozások 32 %-a átlagosan több mint 100 ezer forintot fizet egy dolgozónak. A személyi és nem személyi szolgáltatások gazdasági ágakban közel azonos az alacsony, 100 ezer forintnál kevesebbet fizető vállalatok aránya (86 és 85 %), és ettől a többi bérkategóriába tartozó vállalkozás is csak kis mértékben tér el. (lásd 4.1.3. ábrát)

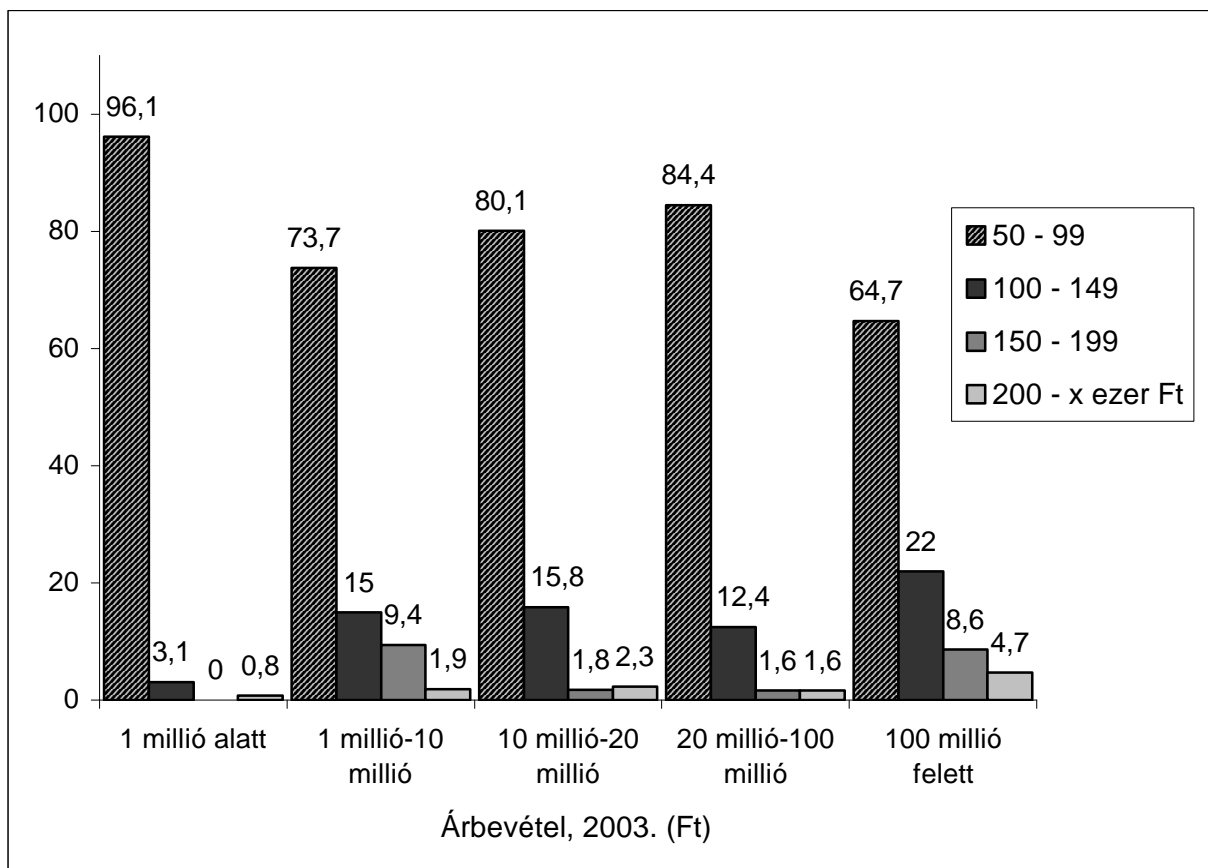
4.1.3. Ábra: Különböző gazdasági ágakba tartozó vállalatok megoszlása bruttó havi átlagbér szerint (%)

Az árbevétel szerinti összehasonlításban, a 2003-ban 1–10 millió forint közötti árbevételt realizáló vállalatok meglepően magas aránya, 11,3 %-a képes átlagosan 150 ezernél magasabb bért fizetni. A 100 milliónál is magasabb árbevételt elérő cégek esetében ez az arány mindössze két százalékponttal nagyobb (13,3 %).

A bruttó bérek árbevétel-kategóriák szerinti átlagainak összehasonlításából kiderül, hogy az árbevétellel együtt nőnek a bérek is, kivéve a 20-100 millió forint árbevételű vállalkozásokat, amelyek átlagosan a vártnál sokkal alacsonyabb, 78 637 forint bruttó bért fizetnek egy alkalmazottnak. (lásd 4.1.2. táblázatot)

4.1.4. Ábra: Különböző nagyságú árbevételű vállalatok megoszlása bruttó havi átlagbér szerint, (%)

4.1.2. Táblázat: Bruttó átlagbérek a 2003. évi árbevétel-kategóriák szerint (Ft)

Árbevétel, 2003	Bruttó átlagbér, 2003. (Ft)
1 millió alatt	61 269
1 millió-10 millió	101 687
10 millió-20 millió	121 812
20 millió-100 millió	78 637
100 millió felett	136 416
Összesen	130 667

4.2. A 2004. évi bérnövekedés üteme és a változás okai

A vállalkozások több mint fele, 57,8 %-a kívánja a bruttó béreket növelni 2004-ben. Közülük 37,2 % 10 % alatti bérnövelést tervez, 10 %-os béremelést 47,9 %-uk tervez, és a vállalkozások 14,9 %-a 10 %-nál magasabb béremelést helyez kilátásba.

A bruttó bérek 2004-ben várhatóan átlagosan 7,95 %-kal növekednek, ezen belül legnagyobb ütemben a feldolgozóipari és építőipari cégek körében emelkednek (+8,03 és +8,54 %). A legkisebb ütemben, 6,17 %-kal a személyi szolgáltatások gazdasági ágban növekednek a bérek. (lásd 4.2.1. táblázatot)

4.2.1. Táblázat: Bruttó bérek átlagos változása 2004-ben gazdasági ág szerint (%)

Gazdasági ág	Bruttó bérek változása, átlag (%)
Feldolgozóipar	8,03
Építőipar	8,54
Személyi szolgáltatás	6,17
Nem személyi szolgáltatás	6,97
Összesen	7,95

A legkisebb ütemű béremelkedés az egy fő vállalkozásoknál (+ 4,8 %), a legnagyobb az 50 főnél több foglalkoztatottal rendelkező cégeknél (+ 8,18 %) várható. (lásd 4.2.2. táblázatot)

4.2.2. Táblázat: Bruttó bérnövekedés átlagos üteme 2004-ben létszám-kategória szerint (%)

Létszám-kategória (fő)	Bruttó bérek változása, átlag (%)
1	4,80
2-9	6,25
10-19	6,50
20-49	6,36
50-x	8,18

Az MKIK-GVI 2002. őszi konjunktúra-felmérésében¹ résztvevő 1693 vállalatnál 2002-ben 11,5 %-os bruttó béremelést valósult meg, illetve 2003-ra 6,9 %-os béremelést tervezett. A jelen felmérésből 2004-re számított értéket is figyelembe véve megállapítható, hogy a nominális béremelés üteme egyrészt igazodik az éves átlagos infláció szintjéhez, másrészt a reálbérek 2002. óta egyre kisebb ütemben növekednek. (lásd 4.2.3. táblázatot)

4.2.3. Táblázat: A nominál- és a reálbérek átlagos növekedési üteme 2002. és 2004. között, valamint az éves átlagos infláció szintje (%)

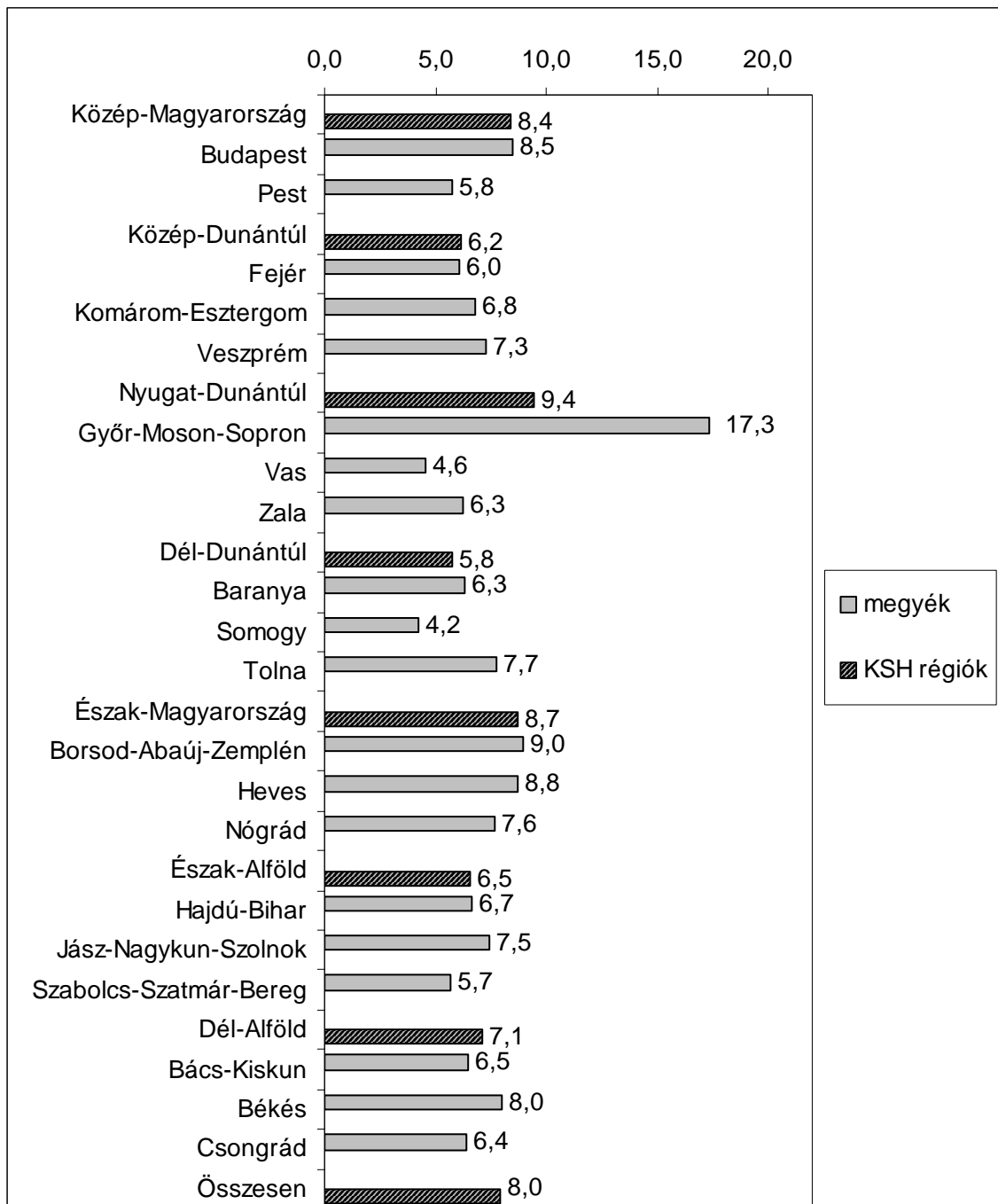
	Bruttó bérek átlagos változása (%)	Éves átlagos infláció (%)	Reálbérek átlagos változása (%)
Átlagos bruttó béremelés egy vállalatnál 2002-ben	11,5 ¹	5,3	5,89
Átlagos béremelési szándék 2003-ra	6,9 ¹	4,7	2,10
Várható béremelés 2004-ben	7,95	6,9*	0,98

* MNB előrejelzés, 2004. augusztus

A vállalatok előrejelzései szerint 2004-ben Győr-Moson-Sopron megyében várható a legnagyobb, 17,3 %-os bérnövekedési ütem, ami Somogy és Vas megyékben például még az 5 %-ot sem éri el. (lásd 4.2.1. ábrát)

¹ Palócz Éva, Tóth István János; A 2002. évi bérnövekedés okai - Elemzés a statisztikai adatok és egy vállalati felmérés tükrében, MKIK-GVI Kutatási füzetek, 2003/1

4.2.1. Ábra: A béremelkedések 2004-ben várható üteme a megyékben (%)

A mintában szereplő vállalkozások 3 %-a rendelkezik export árbevétellel. Ezen vállalkozások körében az árbevétel exportból származó aránya negatívan hat a béremelés várható ütemére. A lineáris regressziós modellel való becslés alapján, ha két vállalkozást összehasonlítunk, és az egyiknél az árbevétel exportból származó hányada 10 %-ponttal nagyobb, akkor ez a vállalkozás valószínűleg 0,4 %-ponttal kisebb ütemű bérnövekedést valósít meg. (lásd 4.2.4. táblázatot)

4.2.4. Táblázat: Regressziós modell együtthatói és paramétereit: Az árbevétel exportból származó hányada és a nominálbérek várható emelkedési üteme közötti összefüggés

Model		R	R ²	Std. Error		
	1	0,25	0,063	5,48		
Magyarázó változó, Az árbevétel exportból származó hányada (%)						
Koefficiensek						
				t	Sig.	
Model		B	Std. Error	Beta		
1	(Konstans)	7,6840	0,8510		9,0330	0,0000
	Az árbevétel exportból származó hányada (%)	-0,0387	0,0150	-0,2500	-2,5200	0,0130

A termelőkapacitások kihasználtsága pozitív kapcsolatban áll a béremelés ütemével. Szintén lineáris regresszióval becsülve, 10 %-ponttal nagyobb kapacitáskihasználtság 0,4 %-ponttal nagyobb béremelési ütemmel jár. (lásd 4.2.5. táblázatot)

4.2.5. Táblázat: Regressziós modell együtthatói és paramétereit: A termelőkapacitások kihasználtsága és a nominálbérek várható emelkedési üteme közötti összefüggés

Model		R	R Square	Std. Error		
		0,104	0,011	6,4		
Magyarázó változók: Konstans, K03						
koefficiensek						
		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
Model		B	Std. Error	Beta		
	(Constant)	2,29	0,438		5,228	0
	Termelőkapacitások kihasználtsága (%)	0,036	0,006	0,104	6,038	0
Függő változó: Bérnövekedés (%)						

5. A vállalatok elégedettsége a pályakezdők képzettségével

Azok a munkaadók, akik a 16 szakma bármelyikében pályakezdőt alkalmaznak (a minta 30,1 %-a), átlagosan a következők szerint értékelték a pályakezdő foglalkoztatottak felkészültségét, és szakképzettségét. (lásd 5.1. Táblázatot)

5.1. Táblázat: A pályakezdők felkészültségével való elégedettség, átlag értékek (minimum=1 ; maximum=5)

	OKJ szakképzettséggel		Főiskolai végzettek	Egyetemi végzettek
	érettségi nélkül	érettséggel		
Szakmai elméleti alapok	3,46	3,91	4,11	4,42
Szakmai gyakorlati jártasság	3,53	4,01	3,62	3,46
Számítógépes ismeretek/gyakorlat	2,96	3,79	4,29	4,41
Korszerű műszaki ismeretek	3,21	3,93	3,78	4,00
Gazdasági ismeretek	2,86	3,56	3,91	4,11
Számoláskészség	3,34	3,91	4,21	4,34
Anyanyelvi beszéd – és íráskészség	3,51	4,09	4,25	4,24
Idegennyelv-tudás	2,38	3,16	3,90	4,03
Munkakultúra	3,54	4,02	4,12	4,00
Munkafegyelem	3,75	4,14	4,18	3,92
Önálló munkavégzés képessége	3,49	4,05	3,98	3,97
Együttműködési készség	3,96	4,27	4,33	4,18
Átlag	3,38	3,91	4,06	4,09

A 2001-ben közel 1000 vállalat megkérdezésével készült felmérés¹ és az egy évvel korábbi adatfelvétel eredményeit az alábbi táblázatban hasonlíthatjuk össze az aktuális értékelésekkel.

5.2. Táblázat: A pályakezdek felkészültségével való elégedettség, átlag értékek, 2000, 2001 és 2004-ben (minimum=1 ; maximum=5)

Bírálati szempontok	Osztályzat (átlag)											
	OKJ szakképzettséggel						Főiskolai végzettek			Egyetemi végzettek		
	Érettségi nélkül			Érettséggel			2000	2001	2004	2000	2001	2004
	2000	2001	2004	2000	2001	2004	2000	2001	2004	2000	2001	2004
Szakmai elméleti alapok	3,09	3,11	3,46	3,39	3,86	3,91	4,21	4,00	4,11	3,63	4,33	4,42
Szakmai gyakorlati jártasság	3,05	3,16	3,53	2,95	3,21	4,01	3,00	3,06	3,62	2,93	3,47	3,46
Számítógépes ismeretek/gyakorlat	2,6	2,83	2,96	3,26	3,23	3,79	4,16	4,16	4,29	4,07	4,19	4,41
Korszerű műszaki ismeretek	2,84	2,99	3,21	3,36	3,01	3,93	3,98	3,71	3,78	4,3	4,16	4,00
Gazdasági ismeretek	2,72	2,52	2,86	3,01	3,03	3,56	3,94	3,53	3,91	3,66	3,72	4,11
Számoláskészség	3,23	2,92	3,34	3,72	3,48	3,91	4,59	3,85	4,21	4,44	3,80	4,34
Anyanyelvi beszéd- és íráskészség	3,42	2,92	3,51	4,01	3,48	4,09	4,7	3,98	4,25	4,43	4,24	4,24
Idegennyelv-tudás	2,12	2,02	2,38	2,83	2,76	3,16	3,31	3,43	3,9	4,14	3,65	4,03
Munkakultúra	3,21	3,06	3,54	3,44	3,38	4,02	3,63	3,73	4,12	3,34	3,66	4,00
Munkafegyelem	3,45	3,30	3,75	4,02	3,49	4,14	4,2	3,72	4,18	4,05	3,78	3,92
Önálló munkavégzés képessége	3,23	2,98	3,49	3,27	3,20	4,05	3,37	3,42	3,98	3,29	3,55	3,97
Együttműködési készség	3,65	3,65	3,96	4,09	3,91	4,27	4,38	3,98	4,33	4,47	4,21	4,18
Szempontok szerinti osztályzatok öszevont átlaga	3,05	2,96	3,38	3,45	3,34	3,91	3,96	3,71	4,06	3,90	3,90	4,09

¹ Palócz Éva, A pályakezdek iránti vállalati kereslet és a velük való elégedettség egy vállalati felmérés tükrében, MKIK-GVI, 2001. szeptember

Az értékelések azt sugallják, hogy 2000-hez és 2001-hez viszonyítva a munkaadók 2004-ben szinte minden bírálati szempont tekintetében elégedettebbek a pályakezdőkkel, attól függetlenül, hogy milyen végzettségű vagy szakképzettségű pályakezdőre vonatkozik az értékelés. Folytatódott ugyanakkor az a tendencia is, hogy az érettségivel ill. egyetemi diplomával rendelkező pályakezdők kedvezőbb bírálatban részesülnek, mint az érettségizetlen, vagy főiskolai végzettségű társaik. Igaz, az egyetemi diploma a munkáltatók megítélésében 2004-ben átlagosan már csak minimális előnyt élvez a főiskolaival szemben (összes szempontra adott osztályzatok összevont átlagai: 4,09 illetve 4,06). Az érettségizettek (3,91) és az érettségi nélküliek (3,38) értékelései között azonban nőtt a különbség. Az érettségi nélküli pályakezdők a szempontok összesített 3,38-as átlagánál jelentősen gyengébb osztályzatot kaptak a számítógépes (2,96) és gazdasági ismereteikre (2,86), valamint 2,38 –as osztályzattal legrosszabbnak idegennyelv-tudásukat minősítették a vállalkozók. Az érettségizett pályakezdők az idegennyelv-tudásukra kaptak a 3,91-es összevont átlagjegynél jelentősen rosszabb minősítést (3,16), de a 3,56-os jegyből ítélve gazdasági ismereteik sem kielégítőek. Az idegennyelvi és a számítógépes ismeretek hiányára már a 2001. szeptemberi tanulmány is felhívta a figyelmet. A nem csak az oktatás során, hanem a neveléssel és szocializációval is elsajátítható készségek tekintetében – mint pl. együttműködési készség, munkafegyelem, stb. – a szakképzettek érettségizőtől függetlenül az összevont átlagnál jobb osztályzatot kaptak. A főiskolai és egyetemi végzettek teljesítménye különösen az önálló munkavégzés és a szakmai gyakorlati jártasság tekintetében marad el a szakképzettekétől.

Mivel a főiskolai és egyetemi végzettségűek aránya a mintában szereplő cégeknél általában elenyésző az OKJ szakképzettséggel rendelkezők értékeléseire fordítjuk figyelmünket. Megfigyelhető, hogy az érettségi nélküli pályakezdőknek a számítógépes ismeretek, a korszerű műszaki ismeretek, a gazdasági ismeretek és a nyelvtudás területén van jelentősebb lemaradásuk az érettségizettekkel szemben. A szakmai elméleti alapok, a munkakultúra és az együttműködési készség tekintetében kisebb a különbség a két végzettségi szint között.

Az alábbiakban azokat a bírálati szempontokat emeljük ki, amelyekben a pályakezdők értékelése összefügg a vállalat árbevétel szerinti méretével, vagy ágazati besorolásával.

Az érettségi nélküli pályakezdők korszerű műszaki ismereteire az árbevételük alapján nagyobb vállalatok rosszabb értékelést adtak. Ez különösen az elégséges és az elégtelen osztályzatot adó vállalkozások arányában tükröződik. Az erre vonatkozó Gamma statisztika ennek megfelelően gyenge negatív ($\Gamma = -0,152$), de erősen szignifikáns ($p=0,001$) kapcsolatot mutat. Hasonlóan negatív a kapcsolat, vagyis a nagyobb cégek véleménye rosszabb az önálló munkavégzés ($\Gamma = -0,146$, $p=0,0$) és az anyanyelvi beszéd ($\Gamma = -0,175$, $p=0,0$) tekintetében. A kisebb vállalkozásokkal szemben a nagyobb cégeknél jelentősen nagyobb az elégedetlenség az érettségivel nem rendelkező pályakezdők gazdasági ismereteivel kapcsolatban ($\Gamma = -0,214$, $p=0,0$). (lásd 5.10. táblázatot)

5.3. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákba tartozó vállalatok megoszlása a az érettségi nélküli pályakezdők korszerű műszaki ismereteire adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003 (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	3,1	12,5	43,8	25	15,6	100
1 millió-10 millió	1	14,6	41,7	35	7,8	100
10 millió-20 millió	7,7	12,1	33	39,6	7,7	100
20 millió-100 millió	6	17,1	46,1	28,1	2,8	100
100 millió felett	6,2	20,8	40,8	25,4	6,9	100

5.4. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákba tartozó vállalatok megoszlása az érettségi nélküli pályakezdők önálló munkavégzési hajlamára adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003. (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	5,3	2,6	34,2	36,8	21,1	100
1 millió-10 millió	0,4	10,6	32,8	45,5	10,6	100
10 millió-20 millió	2,6	7,7	36,8	41	12	100
20 millió-100 millió	3,8	11,2	32,5	40,2	12,2	100
100 millió felett	2,5	17,8	44,8	23,9	11	100

5.5. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákba tartozó vállalatok megoszlása az érettségi nélküli pályakezdeők anyanyelvi írás- és beszédképességére adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003. (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	0	5,7	37,1	34,3	22,9	100
1 millió-10 millió	1,4	9,2	34,6	43,3	11,5	100
10 millió-20 millió	0	10,8	38,7	38,7	11,7	100
20 millió-100 millió	0,4	12,1	40,2	37,9	9,4	100
100 millió felett	2	16,9	45,9	28,4	6,8	100

5.6. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákba tartozó vállalatok megoszlása az érettségi nélküli pályakezdeők gazdasági ismereteire adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003. (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	3,4	13,8	44,8	37,9	0	100
1 millió-10 millió	1,9	24,8	46,3	23,8	3,3	100
10 millió-20 millió	9,5	23,2	40	25,3	2,1	100
20 millió-100 millió	7,2	27,9	51,4	12,2	1,4	100
100 millió felett	10,5	33,1	39,5	16,1	0,8	100

A vállalatok árbevétel szerinti mérete és az osztályzat között megfigyelt negatív kapcsolat az érettséggel rendelkező pályakezdeők értékeléseiben még erősebbnek mutatkozik. A magasabb árbevételű cégeknél jelentősen nagyobb a gyenge osztályzatok aránya az érettségizettek szakmai gyakorlati jártasságának, a korszerű műszaki ismereteinek és számítógépes ismereteinek tekintetében, a Gamma értékek rendre: -0,529, -0,557 és -0,406. A közepesen erősnek mondható negatív kapcsolat mindhárom bírálati szempont tekintetében erősen szignifikáns ($p=0,0$).

5.7. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákhoz tartozó vállalatok megoszlása az érettségizett pályakezdők szakmai gyakorlati jártasságára adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003. (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	0	0	8,2	28,9	62,9	100
1 millió-10 millió	0	2,5	14,3	32,9	50,3	100
10 millió-20 millió	5	20	25	25	25	100
20 millió-100 millió	4,5	9,1	33,3	34,8	18,2	100
100 millió felett	0	8,8	49,1	33,3	8,8	100

5.8. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákhoz tartozó vállalatok megoszlása az érettségizett pályakezdők számítógépes ismereteire adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003. (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	2,2	0	12,1	33	52,7	100
1 millió-10 millió	0	10,1	22,8	34,2	32,9	100
10 millió-20 millió	0	7,7	53,8	38,5	0	100
20 millió-100 millió	7	21,1	22,8	35,1	14	100
100 millió felett	2,1	19,1	25,5	36,2	17	100

5.9. Táblázat: A különböző árbevétel-kategóriákhoz tartozó vállalatok megoszlása az érettségizett pályakezdők korszerű műszaki ismereteire adott osztályzat szerint (%)

Árbevétel, 2003. (Ft)	Osztályzat (1=legrosszabb ; 5=legjobb)					Összesen
	1	2	3	4	5	
1 millió alatt	0	0	9,6	28,7	61,7	100
1 millió-10 millió	0,6	4,5	18,1	29	47,7	100
10 millió-20 millió	7,1	14,3	28,6	35,7	14,3	100
20 millió-100 millió	7,7	15,4	28,8	40,4	7,7	100
100 millió felett	2,1	12,8	53,2	23,4	8,5	100

Az alábbi táblázatban összefoglaltuk a vállalatok árbevétele és az egyes szempontok szerint adott osztályzatok közötti kapcsolat Gamma mutatóit. A mutató a minimális -1 értékét akkor veszi fel, ha a nagyobb vállalatok egyértelműen, és jelentősen elégedetlenebbek egy adott képességgel, vagy ismerettel, maximális értéke, pedig ennek ellenkezőjét fejezi ki. Szignifikánsnak csak a *-gal ill. erősen szignifikánsnak a **-gal jelölt értékek tekinthetők. Mivel minden bírálati szemponthoz tartozó Gamma érték negatív, a kapcsolat iránya vitathatatlan: a nagyobb vállalatok elégedetlenebbek a pályakezdőkkel, és ez különösen igaz az érettségizettek értékelésére.

5.10. Táblázat: Az OKJ szakképzettséggel rendelkező pályakezdőkkel való elégedettség és a vállalat árbevétel szerinti mérete közötti kapcsolat (-1 = erős negatív; +1 = erős pozitív)

Értékelési szempontok	Gamma [-1 , +1]	
	Érettségivel	Érettségi nélkül
Szakmai elméleti alapok	-0,041	-0,213**
Szakmai gyakorlati jártasság	-0,073	-0,529**
Számítógépes ismeretek/gyakorlat	-0,081	-0,406**
Korszerű műszaki ismeretek	-0,152**	-0,557**
Gazdasági ismeretek	-0,214**	-0,387**
Számoláskészség	-0,102*	-0,254**
Anyanyelvi beszéd – és íráskészség	-0,175**	-0,343**
Idegennyelv-tudás	-0,064	-0,183**
Munkakultúra	-0,132**	-0,41**
Munkafegyelem	-0,138**	-0,352**
Önálló munkavégzés képessége	-0,146**	-0,399**
Együttműködési készség	-0,122**	-0,293**

** szignifikáns 0,01 szinten

* szignifikáns 0,05 szinten

A különböző gazdasági ágakba tartozó vállalatok elégedettségében csak elvétve, egy-két szempontban mutatkozik szignifikánsabb eltérés. (lásd 5.11. táblázatot)

5.11. Táblázat: Az érettségizett és érettségi nélküli OKJ szakképzettséggel rendelkező pályakezdeők szakmai szempontok szerinti átlagos értékelése, gazdasági ág szerint (1= legrosszabb; 5=legjobb)

Értékelési szempontok	pályakezdeő végzettsége	Gazdasági ág			
		Feldolgozóipar	Építőipar	Személyi szolgáltatás	Nem személyi szolgáltatás
Szakmai elméleti alapok	érettségi nélkül	3,44	3,32	3,47	3,54
	érettségivel	3,63	3,83	3,99	3,82
Szakmai gyakorlati jártasság	érettségi nélkül	3,5	3,41	3,56	3,58
	érettségivel	3,36	3,45	4,32	3,67
Számítógépes ismeretek/gyakorlat	érettségi nélkül	2,94	2,72	3,12	3,02
	érettségivel	3,43	3,23	4,01	3,5
Korszerű műszaki ismeretek	érettségi nélkül	3,2	3,13	3,43	3,17
	érettségivel	3,22	3,14	4,29	3,39
Gazdasági ismeretek	érettségi nélkül	2,84	2,68	3,07	2,88
	érettségivel	3	3,03	3,75	3,39
Számoláskészség	érettségi nélkül	3,18	3,11	3,62	3,41
	érettségivel	3,58	3,63	4,06	3,77
Anyanyelvi beszéd – és íráskészség	érettségi nélkül	3,43	3,28	3,73	3,56
	érettségivel	3,65	3,77	4,28	3,89
Idegennyelv-tudás	érettségi nélkül	2,11	1,85	2,51	2,62
	érettségivel	2,5	2,5	3,26	3,19
Munkakultúra	érettségi nélkül	3,51	3,43	3,68	3,56
	érettségivel	3,57	3,47	4,28	3,74
Munkafegyelem	érettségi nélkül	3,75	3,69	3,83	3,74
	érettségivel	3,71	3,97	4,34	3,87
Önálló munkavégzés képessége	érettségi nélkül	3,46	3,24	3,7	3,55
	érettségivel	3,57	3,57	4,32	3,73
Együttműködési készség	érettségi nélkül	3,97	3,8	4,05	3,99
	érettségivel	3,93	4,17	4,4	4,1
Szempontok szerinti osztályzatok öszevont átlaga	érettségi nélkül	3,33	3,20	3,52	3,43
	érettségivel	3,47	3,50	4,12	3,69

6. A gyakorlati képzőhelyek 2004. évi és várható kapacitása

A vállalatok képzőhelyein a megkérdezés idején (2004. augusztus-szeptember) a kamarák által gondozott 16 szakmában összesen 10672 tanuló képzése folyt. A legtöbb tanuló pincér (1345), fodrász (1098), szakács (1457) ill. asztalos (1254) képzésben vett részt. A 2004/05. tanévben a tanulók összlétszáma várhatóan 9189 főre, majd a 2005/06. tanévben 8799 főre csökken. Ezzel szemben az összlétszámon belül a szerződéses tanulók száma 5690 főről 6412, majd a 2005/06. tanévre 7044 főre emelkedik.

A tanulók 2004/05. tanévre tervezett számához viszonyítva a 2005/06 tanévre előreláthatóan a legnagyobb ütemű, 23,8 %-os csökkenés a bőrdíszműves tanulók számában következik be, a legnagyobb, 22 %-os növekedés a cipőfelsőrész-készítő tanoncok számában várható. (lásd 6.1. táblázatot)

2004. augusztusban összesen 3452 vállalkozás folytatott képzést, közülük a legtöbb vállalkozás szakács, pincér, fodrász vagy kozmetikus képzést kínált, a legritkább a bőrdíszműves (10), cipő- (9) és férfiruha-készítő (9) képzéssel foglalkozó vállalkozás. A képzésben szerepet vállaló vállalkozások száma az előrejelzések szerint a 2004/05. tanévben 3199-re, és a 2005/06. tanévben 3060-ra csökken.

A 2005/06. tanévre jelentősen, 9-ről 5-re csökken a férfiruha-készítő szakmában képzést kínáló vállalkozások száma, és szintén nagy ütemben, 32,6 %-kal esik vissza a kozmetikus képzést folytató vállalkozások száma.

6.1. Táblázat: Tanulók száma a képzőhelyeken 2004. augusztusban, a tanulók várható száma a 2004/2005. ill. 2005/2006. tanévben, és a tanévenkénti változás üteme szakmák szerinti összesítésben

szakmák	Tanulók száma, 2004. aug.	ebből tanuló-szerződéses tanulók száma	Felvenni tervezett tanulók száma							
			2004/05. tanévben				2005/06. tanévben			
			Összesen	ebből tanuló-szerződéssel			Összesen	ebből tanuló-szerződéssel		
			(fő)	(fő)	változás (2004. aug. =100 %)	(fő)	változás (2004. aug. =100 %)	(fő)	változás (terv 2004/05 tanév =100 %)	(fő)
Pincér	1345	564	1379	102,5	856	151,8	1360	98,6	999	116,7
Cukrász	727	303	521	71,7	336	110,9	511	98,1	380	113,1
Fodrász	1098	424	867	79,0	589	138,9	834	96,2	727	123,4
Kárpitos	215	106	180	83,7	136	128,3	155	86,1	131	96,3
kozmetikus	850	228	514	60,5	215	94,3	476	92,6	290	134,9
Szakács	1457	690	1408	96,6	951	137,8	1337	95,0	1017	106,9
bőrdíszműves	119	92	84	70,6	58	63,0	64	76,2	39	67,2
cipőfelsőrész-készítő	29	10	27	93,1	11	110,0	33	122,2	17	154,5
férfiruha-készítő	76	13	36	47,4	21	161,5	34	94,4	34	161,9
nőiruha-készítő	604	359	636	105,3	216	60,2	568	89,3	265	122,7
Asztalos	1254	866	1027	81,9	885	102,2	1084	105,6	1010	114,1
Kőműves	842	637	780	92,6	623	97,8	751	96,3	665	106,7
épületburkoló	382	296	336	88,0	287	97,0	322	95,8	291	101,4
szobafestő-mázoló-tapétázó	937	727	660	70,4	592	81,4	646	97,9	581	98,1
villanyszerelő	534	254	470	88,0	435	171,3	400	85,1	407	93,6
ács-állványozó	203	121	234	115,3	201	166,1	224	95,7	191	95,0
Összesen	10672	5690	9159	85,8	6412	112,7	8799	96,1	7044	109,9

6.2. Táblázat: Képzést folytató vállalatok száma 2004. augusztusban, a képzést folytató vállalatok várható száma a 2004/2005. ill. 2005/2006. tanévben, és a tanévenkénti változás üteme szakmák szerinti összesítésben

szakmák	Képzést folytató vállalatok száma, 2004. augusztus	ebből tanulószereződéses képzést folytató vállalatok száma	Felvételt tervező vállalatok száma			
			felv. 2004/05. tanévben		felv. 2005/06. tanévben	
			Összesen	Változás (képzők 2004. augusztusban =100 %)	Összesen	Változás (a 2004/05 tanévre tervezők=100 %)
pincér	562	240	618	110,0	589	95,3
cukrász	219	97	213	97,3	204	95,8
fodrász	553	192	450	81,4	407	90,4
kárpitos	54	28	46	85,2	42	91,3
kozmetikus	460	129	310	67,4	296	95,5
szakács	568	244	602	106,0	576	95,7
bőrdíszműves	10	6	8	80,0	6	75,0
cipőfelsőrész-készítő	9	2	8	88,9	9	112,5
férfiruha-készítő	9	3	6	66,7	5	83,3
nőruha-készítő	50	24	44	88,0	43	97,7
asztalos	295	160	265	89,8	273	103,0
kőműves	181	114	187	103,3	177	94,7
épületburkoló	75	45	82	109,3	78	95,1
szobafestő-mázoló-tapétázó	206	104	169	82,0	170	100,6
villanyszerelő	145	67	124	85,5	119	96,0
ács-állványozó	56	41	67	119,6	66	98,5
Összesen	3452	1496	3199	92,7	3060	95,7

A Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet kiadványai:

Az Intézet évkönyvei:

Évkönyv – 2003, CD ROM
Évkönyv – 2004, CD ROM

A GVI Kutatási Füzetek eddig megjelent számai:

- 2003/1:** Palócz Éva – Tóth István János: A 2002. évi bérnövekedés okai. Elemzés a statisztikai adatok és egy vállalati felmérés tükrében, GVI, Budapest, 2003. május, 60. oldal.
- 2003/2:** Tóth István János – Szabó Andrea: A forint árfolyam erősödésének hatása az exportáló vállalatok üzleti helyzetére 2002-2003-ban, GVI, Budapest, 2003. július 44. oldal.
- 2003/3:** Tóth István János (szerk.) Észak-Magyarország gazdasági helyzete 1990-2001, GVI, Budapest, 2003. szeptember 156. oldal.
- 2004/1:** Tóth István János – Tóth Ágnes: Versenyképességet meghatározó tényezők a feldolgozóiparban, GVI, Budapest, 2004. január, 48. oldal.
- 2004/2:** Kollár Tamás: Info-kommunikációs technológiák a vállalati szektorban, GVI, Budapest, 2004. október, 38. oldal
- 2004/3:** Tóth István János: A jegybanki alapkamat szintjének hatása a vállalatok hitelkeresletére és beruházási aktivitására, GVI, Budapest, 2004. november, 39. oldal.

A GVI Vállalati Konjunktúra Vizsgálatok eddig megjelent számai:

- 2002/2:** Bizonytalanság és borúlátó várakozások, GVI, Budapest, 2002, december, 77. old.
- 2003/1:** Fordulópont? Növekvő bizonytalanság és romló üzleti helyzet, GVI, Budapest, 2003, május, 72. old.
- 2003/2:** Fordulóponton a magyar cégek várakozásai, GVI, Budapest, 2003. december, 70. old.
- 2004/1:** Kismértékben javuló kilátások, GVI, 2004. május, 77. old.
- 2004/2:** Visszafogottabb várakozások - Pillanatnyi megtorpanás, vagy az ütemcsökkenés nyitánya? GVI, Budapest, 2004. november, 77. oldal.

A fenti kiadványok nyomtatott formában megrendelhetők a GVI-ben: e-mail: gvi@gvi.hu, illetve letölthetők az intézet honlapjáról: www.gvi.hu.